

การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

นางสาวธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย

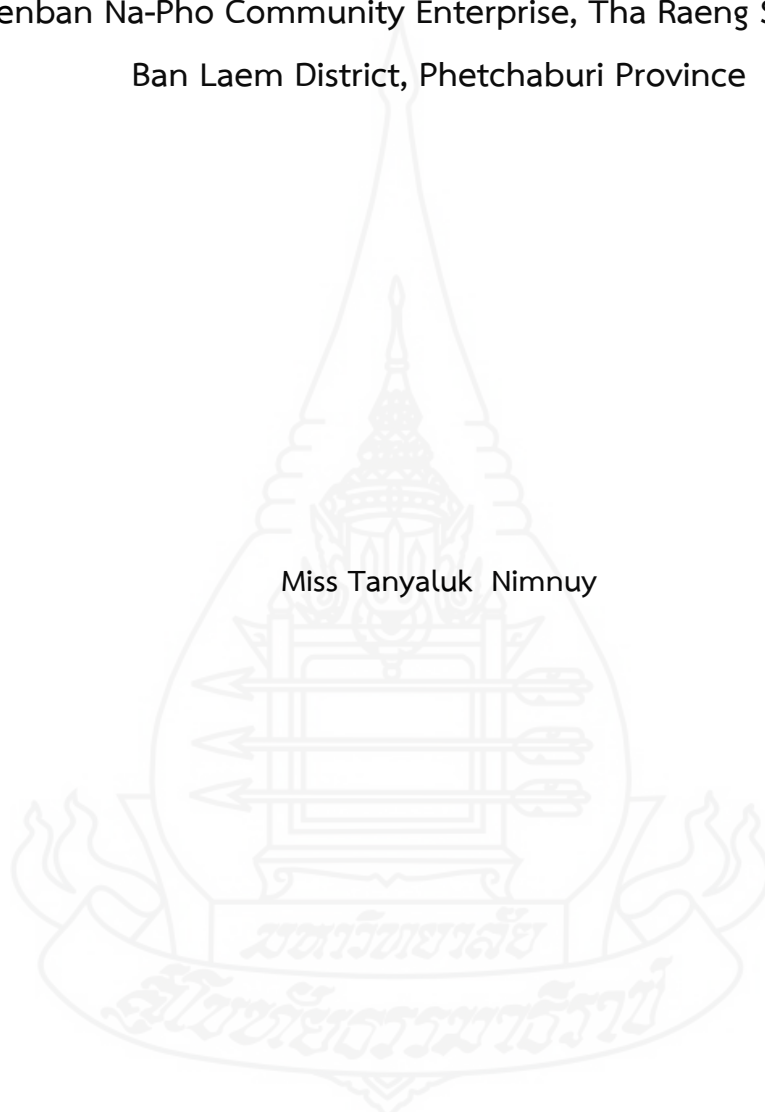

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2554

Media Development for Using in Operating of Praerup Samunphrai
Phuenban Na-Pho Community Enterprise, Tha Raeng Sub-district,
Ban Laem District, Phetchaburi Province

Miss Tanyaluk Nimnuy

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อและนามสกุล นางสาวฉัตรกฤษณ์ นิ่มนุ้ย

แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร

สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง
2. รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ อุคมสิน)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิศวรธรรมาธิราช)

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และคณาจารย์จากสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้กรุณาชี้แนะและเอาใจใส่เป็นอย่างดี ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วง และเสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ภายในเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา ของท่านดังกล่าวเป็นอย่างมาก

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ อุดมสิน ที่กรุณาเป็นประธานในการสอบ ปกป้องวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขอันเป็นประโยชน์ให้วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ คุณจำลอง นาคนคร ประธานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านนาโพธิ์ และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ทุกท่านที่ให้ข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยได้รับกำลังใจสนับสนุนจากทุกคนในครอบครัว ตลอดจนผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนนักศึกษา ผู้วิจัยถือว่าเป็นกำลังใจสนับสนุนที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อการนำไปสู่ความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทั้งหลาย คุณค่าและประโยชน์อันจะเกิดจากวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

ธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย

กรกฎาคม 2555

ชื่อวิทยานิพนธ์ การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผู้วิจัย นางสาวธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย รหัสนักศึกษา 2539002150

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง (2) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก 2) ความต้องการสื่อของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงาน 3) พัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงาน 4) ความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงาน 5) ข้อเสนอแนะต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงาน

การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในปี พ.ศ.2554 เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิก จำนวน 37 คน เนื่องจากประชากรมีจำนวนไม่มาก จึงศึกษาประชากรทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสัมภาษณ์ พัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิก สืบหาความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษารูปได้ว่า 1) สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 54.89 ปี สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขาย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.24 คน รายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 70,405.41 บาท/ปี รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม เฉลี่ย 3,646.54 บาท/ปี สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากวิทยุโทรทัศน์ 2) สมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการสื่อเอกสารแนะนำ ซึ่งมีเนื้อหาสาระของสื่อในเรื่องความเป็นมา ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย ความสำคัญของสมุนไพร และประโยชน์ของสมุนไพร ในระดับมาก เพื่อใช้ในการดำเนินงาน 3) การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความพึงพอใจ มีขั้นตอนการผลิต คือ (1) เลือกรูปเนื้อหาตามความต้องการของสมาชิก (2) เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ และนำมาเรียบเรียง (3) ให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบต้นฉบับ (4) ทำการทดสอบก่อนจัดพิมพ์ ซึ่งต้องพยายามจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้มากที่สุด (5) จัดพิมพ์ตามกระบวนการทางเทคนิค 4) จากการศึกษาความพึงพอใจต่อสื่อที่พัฒนา พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจในระดับมาก ในเรื่องของรูปแบบ ข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ 5) สมาชิกมีข้อเสนอแนะต่อสื่อเอกสารแนะนำ ด้านรูปแบบ ใส่ภาพหน้าปกเป็นรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มสัญลักษณ์ทางการค้า (เกรดพรีเมียม) และมาตรฐานที่ได้รับ ได้แก่ GMP ออย. และ มผช. ขนาดตัวอักษรและภาพประกอบภายในเล่มต้องใหญ่ ด้านเนื้อหาสาระ ปรับรูปภาพภายในเอกสารแนะนำ ได้แก่ ภาพพืชสมุนไพร และผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรภายในเล่มให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจและทำให้ชวนอ่านมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ สื่อ วิสาหกิจชุมชน สมุนไพรพื้นบ้าน ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

Thesis title: Media Development for Using in Operating of Praerup Samunphrai Phuenban Na-Pho Community Enterprise, Tha Raeng Sub-district, Ban Laem District, Phetchaburi Province

Researcher: Miss Tanyaluk Nimnuy; **ID:** 2539002150; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development); **Thesis advisors:** (1) Dr. Jinda Khlibtong, Associate Professor; (2) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor; **Academic year:** 2011

Abstract

The purposes of this research were to study 1) fundamental socio-economic condition of members 2) members' needs of media for using in operating 3) development of media according to members' needs for using in operating 4) satisfaction towards media used in operating 5) suggestions toward media for using in operating.

In media development for using in operating of Praerup Samunphrai Phuenban Na-Pho Community Enterprise, Tha Raeng Sub-district, Ban Laem District, Phetchaburi Province in the year 2011, data collection was conducted from all of 37 members by an interview on media development according to their needs without sample random since the population was not large. Survey was also made on members' satisfaction towards media. The statistical methodology for data analysis by computer program included frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean and standard deviation.

It was concluded from the research results as follows: 1) Most of them were female, married, completed primary education with their average age at 54.89 years and making business as their occupation. The average number of members in their family was 4.24 persons. Their average annual revenue from their main occupation was 70,405 baht while their average annual revenue from joining activity was 3,646.54 baht. Most of the members received updated information from radio and television. 2) Most of the members needed at high level in printed material media containing useful information, informative contents regarding background of processed herbal products, herb plants in Thai Herbs Learning Center, significance of herbs and benefit of herbs for using in operating. 3) To meet with members' satisfaction, production of the printed materials must follow the following steps. (1) Select contents as of members' needs. (2) Prepare manuscripts along with planning, writing, photo setting and editing. (3) Contents expert should review manuscripts. (4) Pre-test prior to printing and try to find any mistake as much as possible. (5) Technical print process. 4) From study of satisfaction towards developed media, the members' satisfaction was found at high level in style appearance, information, contents of introduction documents. 5) Members' suggestions towards introduction documents on style appearance, cover photo of products, trading symbol (Kredphrai) and standards obtained i.e. GMP, Food and Drug Administration, and Thai Community Product Standard with much bigger fonts and photo. Suggestions for contents in introduction document were clearer photo of herb plants and processed herbal products in order to attract reading interest of readers.

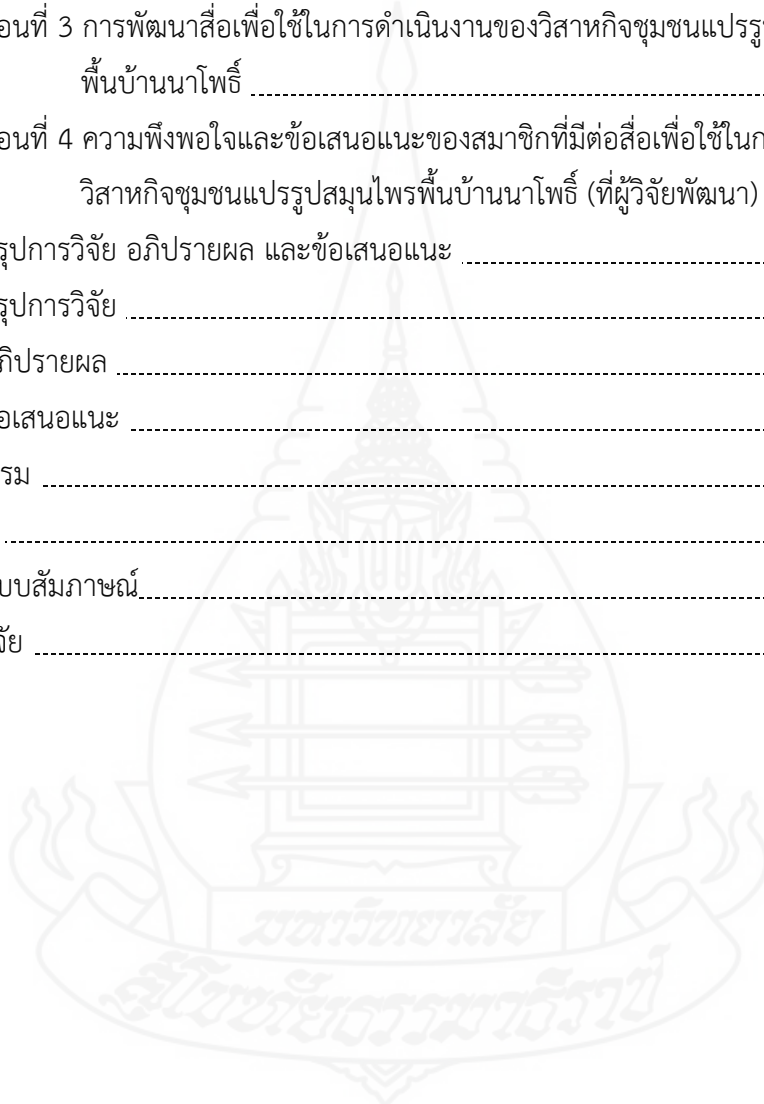
Keywords: Media, Community Enterprise, local herbs, Tha Raeng Sub-district, Ban Laem District, Phetchaburi Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ	5
แนวคิดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร	9
แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ	14
แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ	16
การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์	19
บริบทวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์	22
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	29
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	29
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	32
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	33
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูป สมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์	38
ตอนที่ 3 การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านนาโพธิ์	40
ตอนที่ 4 ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)	94
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
สรุปการวิจัย	97
อภิปรายผล	100
ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	106
ภาคผนวก	110
แบบสัมภาษณ์	111
ประวัติผู้วิจัย	117

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก	34
ตารางที่ 4.2 รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก	36
ตารางที่ 4.3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร	37
ตารางที่ 4.4 ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน	38
ตารางที่ 4.5 ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน	39
ตารางที่ 4.6 ความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)	94
ตารางที่ 4.7 ความพึงพอใจด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)	95

ญ

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ภาพที่ 2.1 แผนผังขององค์ประกอบการติดต่อสื่อสาร.....	12
ภาพที่ 4.1 สื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์	40
ภาพที่ 4.2 ขั้นตอนการสร้างสื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ...	41

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อ เป็นเครื่องมือสำคัญของการส่งเสริมการเกษตรที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดกระบวนการวิธีการ ข้อมูลข่าวสาร สื่อจึงมีความสำคัญหลายประการ เป็นต้นว่า เป็นเครื่องมือในการช่วยยกระดับความรู้ เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นและสนับสนุนศักยภาพเกษตรกรเพิ่มมากยิ่งขึ้น เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในชุมชนและต่างชุมชน ในการส่งเสริมการเกษตรมีการใช้สื่อหลายประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อชุมชน สื่อมวลชน สื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ (กมลรัฐ อินทรทัศน์ 2553 : 8-2)

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 โดยเจตนารมณ์ ของ พ.ร.บ. ฉบับนี้เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ในปี 2548 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎี ได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2548 โดยใช้ชื่อกลุ่ม “วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์” ตั้งอยู่เลขที่ 29/3 หมู่ที่ 5 บ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีสมาชิก จำนวน 37 คน ร่วมกันประกอบกิจการแปรรูปสมุนไพร เช่น เครื่องดื่มสมุนไพร ชาสมุนไพร ลูกประคบสมุนไพร ยาหม่อง ตะไคร้หอม ฯลฯ และจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานของเกษตรกรเยาวชน และผู้ที่สนใจ ทั้งภายในชุมชน และนอกชุมชน โดยเน้นสมาชิกกลุ่มเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แต่กลุ่มยังขาดสื่อที่จะใช้ในการถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัย เช่น แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารคำแนะนำ เป็นต้น

จากผลการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ พบว่า กลุ่มมีการสื่อสารโดยเน้นสมาชิกกลุ่มเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสาร เพราะจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้า และณรงค์ให้เกษตรกร เยาวชน ในหมู่บ้านหันมาให้ความสำคัญ และสนใจการปลูกพืชสมุนไพรอย่างจริงจัง และกลุ่มยังมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

สมุนไพรรไทย เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานของเกษตรกร เยาวชน และผู้ที่สนใจ ทั้งภายในชุมชน และนอกชุมชน แต่กลุ่มยังขาดสื่อที่จะใช้ในการถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัย เช่น เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร คุณประโยชน์ และการนำพืชสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ การจัดทำแปลงเรียนรู้พืชสมุนไพรที่หลากหลาย และพืชสมุนไพรที่หายาก ดังนั้น ในการประชาสัมพันธ์สินค้า กลุ่มควรจะมีการทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่สวยงาม และเป็นสิ่งจูงใจให้กับผู้บริโภค เช่น แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ เอกสารคำแนะนำ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการสื่อของสมาชิก พัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิก ศึกษาความพึงพอใจต่อสื่อของสมาชิกที่ผู้วิจัยพัฒนา และศึกษาข้อเสนอแนะต่อสื่อของสมาชิก เพื่อใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์ ให้เหมาะสมกับความต้องการใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 2.2 เพื่อศึกษาความต้องการสื่อของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 2.3 เพื่อพัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 2.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 2.5 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จาก การเข้าร่วมกิจกรรม การรับรู้ข่าวสาร

3.2 ความต้องการสื่อของสมาชิก

3.2.1 สื่อ ได้แก่ เอกสารแนะนำ แผ่นพับ โปสเตอร์ VCD และอื่น ๆ

3.2.2 เนื้อหาสาระ ได้แก่ ความสำคัญของสมุนไพร ประโยชน์ของสมุนไพร
ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

3.2.3 ความต้องการอื่น ๆ ที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

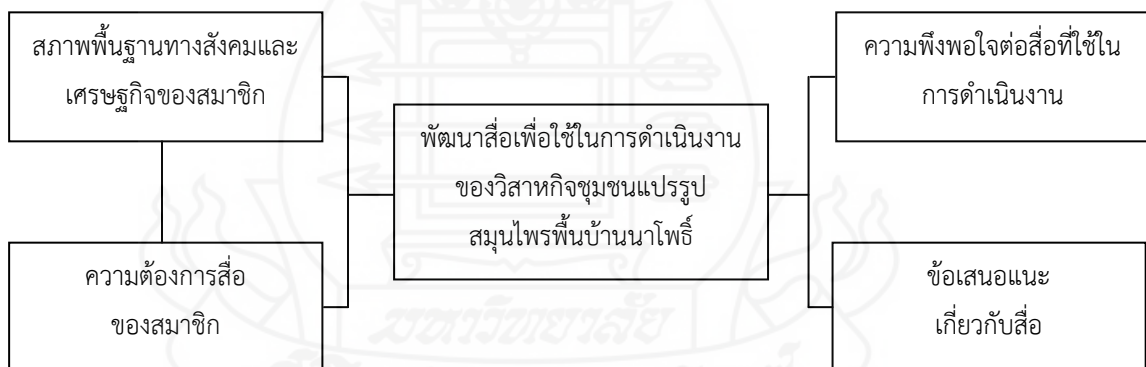
3.3 ความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงาน

3.3.1 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบ สี สัน ภาพประกอบ ขนาดตัวอักษร ความสั้นยาว
ของบทความ ภาษาที่ใช้ ความสะดวกในการใช้งาน

3.3.2 เนื้อหาสาระ ได้แก่ ความสำคัญของสมุนไพร ประโยชน์ของสมุนไพร
ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย
ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

3.3.3 อื่น ๆ (ระบุ)

3.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อ ได้แก่ รูปแบบ เนื้อหาสาระ และอื่น ๆ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยประชากรที่ศึกษา
คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
จำนวน 37 คน ศึกษาทั้งหมด เก็บรวบรวมข้อมูลในเดือนมิถุนายน 2555

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **สื่อ** หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางระหว่างแหล่งกำเนิดของสารกับผู้รับสาร เป็นสิ่งที่นำพาสารจากแหล่งกำเนิดไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดผลใดๆ ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ได้แก่ เอกสารแนะนำ แผ่นพับ โปสเตอร์ VCD แนะนำ

5.2 **วิสาหกิจชุมชน** หมายถึง วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

5.3 **สมาชิกวิสาหกิจชุมชน** หมายถึง สมาชิกทุกคนที่สมัครเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ที่สมัครเป็นสมาชิก ตั้งแต่เดือนมกราคม 2548 ถึง เดือนพฤษภาคม 2555

5.4 **ความพึงพอใจ** หมายถึง ความพอใจ ชอบใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

5.5 **ความต้องการ** หมายถึง พฤติกรรมที่สมาชิกต้องการสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี นำสื่อที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

6.2 เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลทางวิชาการหรือเป็นข้อมูลในการทำวิจัยต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้แบ่งเป็นประเด็นที่จะศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร
3. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
5. การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์
6. บริบทวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ ประกอบด้วย ความหมายของสื่อ ประเภทของสื่อ และหน้าที่ของสื่อ ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความและความหมาย ดังนี้

1.1.1 ความหมายของสื่อ

ณัฐพัชร ทองคำ (2549 : 65) กล่าวว่า “สื่อ” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “medium” (เอกพจน์) หรือ “media” (พหูพจน์)

สื่อ (medium-media) คำนี้มาจากภาษาลาตินว่า “between” ซึ่งแปลว่า “ระหว่าง” ซึ่งความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมาย “สื่อ” ไว้ทั้งคำกริยาและคำนาม หมายถึง การติดต่อให้ถึงกัน การชักนำให้รู้จักกัน ผู้หรือสิ่งของที่ทำให้การติดต่อให้ถึงกัน หรือชักนำให้รู้จักกัน เมื่อมีการนำสื่อไปใช้กับงานต่าง ๆ เช่น สื่อมวลชน (mass media) สื่อโสตทัศน์ (audio visual media) สื่อการศึกษา (education media) สื่อการสอน (instruction media) สื่อจึงเป็นคำประสมที่มีความหมายกว้างขึ้นตามงานที่ใช้

เกษม จันทรน้อย (2537: 22) กล่าวว่า สื่อในความหมายทางการประชาสัมพันธ์ หมายถึง ช่องทางการสื่อสารที่จะนำข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมาย สื่อแต่ละชนิดที่ใช้ช่องทางการสื่อสารนั้น ต้องมีการเข้ารหัสแปลความหมาย และสามารถถอดรหัสได้ คุณสมบัติระหว่างคนส่งสารกับคนรับสาร ต้องสอดคล้อง สื่อสารตีความหมายในระบบสัญญาณหรือรหัสนั้นได้

1.1.2 ประเภทของสื่อ

ณรงค์ สมพงษ์ (2529) อ้างถึงใน ปัทมา จันทพันธ์ (2549 : 19-20) ได้แบ่งประเภทของสื่อเป็น 2 ประเภท คือ

1) แบ่งตามลักษณะของสื่อ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

(1) เครื่องมือหรืออุปกรณ์ (hardware) ได้แก่ สื่อประเภทที่ประกอบด้วย กลไกไฟฟ้าและอิเลคทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายทั้งหลาย เครื่องเสียง วิทยุ โทรทัศน์ รวมทั้ง เครื่องสอนคอมพิวเตอร์ บางที่เรียกว่า สื่อประเภทหนัก สื่อประเภทนี้เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของ ความรู้ที่ถ่ายทอดไปสู่ผู้รับโดยตัวของมันเอง ไม่สามารถสื่อความหมายได้ ต้องอาศัยสื่ออื่นมาช่วย

(2) วัสดุ (software) ได้แก่ สื่อประเภทที่บรรจุเนื้อหาและรายการต่าง ๆ เอาไว้ บางชนิดสามารถใช้ได้โดยตัวของมันเอง โดยเอกเทศ เช่น ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ ป้ายนิเทศ เป็นต้น แต่บางชนิดต้องอาศัยสื่อประเภทเข้าช่วย เช่น फिल्मภาพยนตร์ แผ่นสไลด์ ม้วนเทปบันทึกเสียง เป็นต้น บางที่เราเรียกว่า สื่อประเภทเบา สิ่งสำคัญสำหรับสื่อประเภทนี้ คือ เป็นตัวอุ้มหรือเก็บความรู้ ในลักษณะของภาพ เสียง ตัวอักษร และสัญลักษณ์ในรูปต่าง ๆ เอาไว้ เป็นตัวที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ที่สำคัญ

(3) เทคนิคหรือวิธีการ (technique or methods) การสื่อสารหรือการ ถ่ายทอดประสบการณ์หรือความหมายในรูปของกิจกรรม คือ การรวมเอาทั้งเครื่องมือวัสดุและวิธีการ เข้าด้วยกัน แต่เน้นเทคนิคหรือวิธีการเป็นสำคัญ เช่น ต้องการสอนวิธีตอนต้นไม้ให้กับเกษตรกรอาจ ต้องใช้ทั้งแผนภูมิแสดงขั้นตอนในการทำ ใช้เทคนิคของการสาธิตให้เกษตรกรได้เห็นวิธีการที่ถูกต้อง ในการสอนตั้งแต่ต้นจนจบ เทคนิคหรือวิธีการนี้มีหลายอย่าง เช่น การสาธิต การจัดศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การจัดประกวด เป็นต้น

2) แบ่งสื่อตามวิธีการใช้ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

(1) สื่อจูงใจ (motivation media) เป็นสื่อที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นเพื่อ สร้างความตื่นตัว ความสนใจ หรือกระตุ้นให้มีความสนใจ หรือกระตุ้นให้มีความต้องการทราบข้อมูล และความคิดเพิ่มมากขึ้น ได้แก่

- สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ แผ่นปลิว จดหมายข่าว ปฏิทินเรื่อง การ์ตูน และเอกสารเผยแพร่อื่น ๆ
- สื่อโสตทัศน์ต่าง ๆ เช่น फिल्मภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ สปอร์ต เป็นต้น

- สื่อเฉพาะอย่าง เช่น หุ่นกระบอก และสื่อพื้นบ้านอื่น ๆ เป็นต้น

(2) สื่อประกอบการสอน (instructional media) เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อ ความหมายในเรื่องความคิดรวบยอด เนื้อหาที่สำคัญ ซึ่งทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในเรื่อง ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ หรือความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากเดิม ได้แก่ โสตทัศนูปกรณ์ทุกชนิด และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในรูปของวัสดุประกอบการเรียนการสอน เช่น หนังสือ คู่มือ สไลด์ ฟิล์ม สตรีป ฟิล์มภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์ เป็นต้น

(3) สื่อติดตามผล (follow-up media) เป็นสื่อที่ช่วยเสริมสร้างความ เปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้ง เอาไว้และพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ต่อไป เช่น เอกสารที่ใช้เผยแพร่แก่บุคคลที่ได้รับ การฝึกอบรมไปแล้ว เพื่อเป็นเอกสารอ้างอิง ย้ำ เน้น หรือเตือนความจำ ให้กลุ่มเป้าหมายกระทำ พฤติกรรมนั้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2520: 108) อ้างถึงใน วรนิธิ์ สมุทรวนิช (2541: 15) ได้แบ่งสื่อออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

1) สื่อบุคคล (personal media) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ส่งผ่านข่าวสาร ถึงผู้รับ โดยอาศัยช่องทางจากบุคคลถึงบุคคลจะเป็นการติดต่อสื่อสารที่ผู้ส่งและผู้รับสารจะมีจำนวน 2 คน หรือมากกว่าก็ได้ สื่อประเภทนี้นิยมใช้อย่างกว้างขวางเกือบทุกหน่วยงาน ได้แก่ การพบปะ เยี่ยมเยียน การนัดประชุม การอภิปราย การพูดคุย การพูดโทรศัพท์ การบรรยาย การฝึกอบรม การที่เกษตรกรมาพบที่สำนักงาน และการติดต่อทางจดหมาย เป็นต้น

2) สื่อมวลชนหรือสื่อสารมวลชน (mass media) หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ใน การสื่อสารเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากที่มีอยู่กันอย่างกระจัดกระจาย และมีความแตกต่างกันทางฐานะ อายุ เพศ การศึกษา ค่านิยมทางสังคม และอื่น ๆ ได้แก่ แผ่นภาพ สมุดภาพ โปสเตอร์ แผ่นพลิก กราฟ แผนภูมิ การ์ตูนเรื่อง ป้ายนิเทศ เอกสารคำแนะนำ จดหมายข่าว สิ่งพิมพ์สาธารณะ ห้องสมุด ที่อ่านหนังสือสาธารณะ สไลด์ ภาพยนตร์ แผ่นโปร่งใส รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เทปบันทึกภาพ หุ่นจำลอง ตัวอย่างของจริง นิทรรศการ แพลงสาธิต ทัศนศึกษา และเทปบันทึกเสียง เป็นต้น

วิจิตร อาวะกุล (2522: 109) ได้แบ่งสื่อตามลักษณะสื่อ ออกเป็น 3 ประเภท คือ สื่อประเภทคำพูด (สื่อบุคคล) สื่อประเภทที่เป็นภาพและเสียง และสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ พอสรุปได้ดังนี้

1) สื่อประเภทคำพูด (สื่อบุคคล) เป็นการถ่ายทอดข่าวสารโดยใช้การพูดซึ่งมี ลักษณะแตกต่างกันไป แต่ละอย่างมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับกาลเวลาและโอกาส สื่อประเภทนี้ใช้ตัว บุคคลเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เราอาจเรียกสื่อนี้เป็นสื่อบุคคลนั่นเอง ได้แก่ การพูดทั่ว ๆ ไป การติดต่อสนทนา การปราศรัย การอภิปราย การประชุม การฝึกอบรม การพูด โทรศัพท์ และการ สัมมนา เป็นต้น

2) สื่อประเภทที่เป็นภาพและเสียง นับได้ว่าเป็นสื่อประเภทโสตทัศนูปกรณ์ ซึ่งเมื่อพูดถึงโสตทัศนูปกรณ์แล้ว คนทั่วไปจะหมายถึง ภาพยนตร์ และฟิล์มสไลด์ ปัจจุบันนี้วงการทุกวงการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลแก่กลุ่มประชาชนเป้าหมายจะนิยมใช้สื่อประเภทนี้กันอย่างแพร่หลาย จากเหตุผลที่ว่าประสิทธิภาพในการรับรู้ด้วยตามีมากกว่าหู คือ คนทั่วไปจะจดจำได้เพียงร้อยละ 10 จากสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง แต่จะจดจำรับรู้ได้ถึงร้อยละ 50 จากสิ่งที่ได้เห็นกับตา ซึ่งการใช้โสตทัศนูปกรณ์ส่วนใหญ่มักจะมีทั้งภาพและเสียง จึงเห็นได้ว่าภาพยนตร์จะมีภาพยนตร์เสียงในฟิล์ม และสไลด์ หรือฟิล์มสตริป จะใช้ควบคู่กับการอัดเสียงลงเทป จึงกล่าวได้ว่า ถ้ามีการวางแผนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ สื่อประเภทนี้ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพถ่าย รูปภาพ สไลด์ ภาพยนตร์ เครื่องขยายเสียง เครื่องบันทึกเสียง แผ่นเสียง และโสตทัศนูปกรณ์อื่น ๆ เป็นต้น

3) สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ จัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญยิ่งอันหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ และเป็นสื่อที่มีความคงทนถาวร สามารถให้รายละเอียดได้มาก สื่อประเภทนี้ ได้แก่ แผ่นปลิว แผ่นพับ หนังสือเวียน หนังสือภาพ หนังสือพิมพ์ หนังสือเผยแพร่เล่มเล็ก ๆ หนังสือคู่มือจดหมายติดต่อ หนังสือพิมพ์กำแพง โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ฉบับพิเศษ วารสารต่าง ๆ นิตยสาร รายงานประจำปี เป็นต้น

1.1.3 บทบาทและหน้าที่ของสื่อ

ณรงค์ สมพงษ์ (2535: 42-43) กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของสื่อในด้านส่งเสริมและเผยแพร่ ดังนี้

1) สื่อมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยกระจายข่าวสารต่าง ๆ ไปยังบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ซึ่งเป็นเป้าหมายของงานส่งเสริมเผยแพร่นั้น ทั้งในรูปแบบของสื่อที่ใช้กับการสื่อสารระหว่างบุคคล และสื่อมวลชน ทำให้ข่าวสารนั้นแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ทันเวลา และประชาชนมีหูตาที่สว่างกว้างไกลออกไป เช่น การให้ข่าวสารเกี่ยวกับราคาพืชผลในตลาดแต่ละวัน สามารถรายงานให้ทราบโดยวิทยุไปสู่อุตสาหกรรมหรือองค์กรต่าง ๆ ได้เร็วมาก การออกข่าวให้ทราบถึงการระบาดของโรค หรือแมลงศัตรูพืชทางหนังสือพิมพ์ เพื่อให้เกษตรกรหาวิธีป้องกันการระบาดเสียแต่เนิ่น ๆ ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นทุเลาเบาบางลงได้

2) สื่อทำหน้าที่ในการปลุกเร้าให้เกิดความสำนึก ความร่วมมือกันสร้างความสัมพันธ์ในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ สร้างความเข้าใจร่วมกันของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ร่วมมือกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การสร้างความร่วมมือในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยสื่อเป็นตัวเร่ง สื่อที่มีบทบาทดังกล่าวนี้ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ประเภทโปสเตอร์ แผ่นปลิว หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3) สื่อมีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชน เป็นการยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น ให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพ การให้การศึกษานี้ สื่อจะมีหน้าที่ในการให้ทั้งข่าวสาร และถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยี ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ ในสาขาต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มชนในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และมวลชน ตามแต่โครงการในการส่งเสริมเผยแพร่นั้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

4) สื่อมีบทบาทและหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดวิชาการและประสบการณ์ต่าง ๆ ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ห่างไกลกันเพียงใดก็ตาม พุดง่าย ๆ ก็คือ สื่อช่วยทำลายพรมแดนที่ขวางกั้น ให้สามารถติดต่อถึงกันได้ เช่น เกษตรกรสามารถทราบแนวทางการปลูกพืชของอีกแห่งหนึ่งได้ โดยอาศัยเอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2520: 25) อ้างถึงใน วรนิติ สมุทรวนิช (2541: 20) ได้ให้ความเห็นว่า หน้าที่ของสื่อมี 3 ประการด้วยกัน คือ

- 1) ถ่ายทอดข่าวสารหรือเรื่องราวที่น่าสนใจให้ประชาชนทราบ
- 2) เพิ่มพูนความรู้แก่ประชาชน
- 3) เสริมสร้างความคิด ค่านิยมใหม่ ๆ และกิจกรรมต่าง ๆ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร

2.1 ความหมายของการสื่อสาร

ประมะ สตะเวทิน (2526: 4) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร คือ กระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสารไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร โดยการแลกเปลี่ยนข่าวสารที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ ทักษะ ระวังกันของผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยมีการรับรู้และเข้าใจร่วมกัน ทั้งนี้ความหมายของสารที่ถูกส่งออกมาขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายส่งสารกับฝ่ายรับสารภายใต้การคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของบุคคลแต่ละฝ่าย ดังนี้ ฝ่ายส่งสาร 1) แจ้งให้ทราบ 2) ให้การศึกษา 3) สร้างความพอใจให้ความบันเทิง 4) เสนอและจูงใจ ส่วนฝ่ายรับสารมุ่ง 1) รับทราบ 2) ทำการศึกษา 3) เพิ่มความพอใจ 4) ตัดสินใจหรือลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อนำมาเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ถึงประสงค์ในตัวของผู้รับสาร โดยสารเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะคติ พฤติกรรม หรือเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารกับผู้รับสารอาจแตกต่างกัน ซึ่งทำให้ผู้รับสารมีปฏิกริยาและแตกต่างไปจากเจตนาของผู้ส่งสารยังผลให้การติดต่อสื่อสารไม่บรรลุตามเจตนารมณ์จัดเป็นการล้มเหลวของการติดต่อสื่อสาร

กิติมา สุรสนธิ (2531: 3-4) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารขึ้นอยู่กับสาขาวิชาที่ผู้นิยามแต่ละท่านมีประสบการณ์หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ อาทิ สาขาวิชาวิทยา สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาจิตวิทยา ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตาม การนิยามศัพท์การติดต่อสื่อสารนั้นมีความหมายตามลักษณะของธรรมชาติการติดต่อสื่อสาร 2 ประการ คือ

1) การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การสื่อสารระหว่างมนุษย์ (human communication) เท่านั้น ไม่ได้หมายรวมถึงการคมนาคมขนส่ง (transportation) สินค้าวัสดุสิ่งของ หรือบุคคล โดยอาศัยถนนหนทางแต่อย่างใด การติดต่อสื่อสารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ (human behavior) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจิตใจ (mind) และการแสดงออกของคนที่ทำการสื่อสารกัน

2) การติดต่อสื่อสารจะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร (informations) ทักษะคติ (attitudes) ความคิด (ideas) และอื่น ๆ ซึ่งในการสื่อสารมวลชนจะหมายรวมถึงสาร (messages) และเนื้อหา (contents) ที่ผู้ส่งสารส่งผ่านสื่อต่าง ๆ ไปยังผู้รับสาร

กรีซ สืบสนธิ์ (2537: 64) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการถ่ายทอดที่ไม่หยุดนิ่ง มีการรับรู้และโต้ตอบการถ่ายทอดสาร (ข่าวสาร ข้อมูล ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก) จะเป็นไปตามทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ ความสนใจของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ผู้รับสาร (ผู้ฟัง ผู้อ่าน) จะเป็นผู้ตีความ กำหนดความหมายสิ่งที่เขาได้ยิน ได้เห็น ได้รับรู้ บางครั้งจึงพูดกันว่า ผู้รับสาร คือ ผู้กำหนดสาร คนฟังหลายคนที่จะตีความออกไปหลายทาง ซึ่งเป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการสื่อสารที่เกิดขึ้นเสมอ ผู้ส่งสารจึงต้องระมัดระวังในการเสนอสาร โดยปรับให้เหมาะกับผู้ฟัง แต่มีได้หมายความว่าต้องแก้ไขสารจะเป็นการเอาใจผู้ฟัง

ชนงกรณ์ กุณชลบุตร (2547: 123) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การสื่อความในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งระหว่างบุคคลตั้งแต่สองบุคคลขึ้นไปหรือระหว่างกลุ่มต่างๆ หรือระหว่างองค์การต่าง ๆ เพื่อที่จะให้เกิดความรู้และความเข้าใจที่ตรงกัน

ตุลา มหาพสุธานนท์ (2547: 268) กล่าวว่า การสื่อสาร หมายถึง การติดต่อแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีผู้ส่งสารและผู้รับสาร ข่าวสารที่แลกเปลี่ยนอาจเป็นความคิด ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ และค่านิยม โดยใช้วิธีพูด เขียน หรือใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างบุคคล

ปัญญา หิรัญรัมย์ (2538: 182) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสาร เป็นการติดต่อกันระหว่างบุคคลด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูด เขียน หรือการแสดงออก จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 สิ่ง คือ ผู้ส่งสาร ข่าวสาร และผู้รับสาร

2.2 ความสำคัญของการสื่อสาร

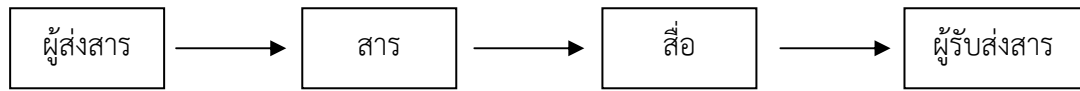
จินดา ขลิบทอง และรุจิรา โรจนประภายนต์ (2553: 5) กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสาร ดังนี้

- 1) ก่อเกิดความเข้าใจ การสื่อสารทำให้คนได้รับรู้และเกิดความเข้าใจกันจากการพูด ฟัง หรือการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ
- 2) ช่วยในการคาดคะเนความคิดกันได้ เมื่อมีการสื่อสารกันผู้ส่งสารย่อมคาดหวังว่าผู้รับสารจะเข้าใจและเกิดผลลัพธ์ในทางที่ผู้ส่งสารต้องการ เช่น ครูสั่งการบ้านแก่นักเรียนย่อมคาดหวังได้ว่านักเรียนจะทำการบ้านตามที่สั่ง หากผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความคุ้นเคยในการสื่อสารกันก็จะยังสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งได้
- 3) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารไม่ว่าจะโดยการพูด เขียน หรือใช้สัญลักษณ์ ท่าทาง สายตา สีหน้า ล้วนแต่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้

2.3 องค์ประกอบของการสื่อสาร

ปัญญา หิรัญรัมย์ (2538: 183) กล่าวว่า ในการติดต่อสื่อสารนั้น ประกอบด้วย องค์ประกอบอย่างน้อย 4 องค์ประกอบด้วยกัน คือ ผู้ส่งสาร (source) สาร (message) สื่อ (medium หรือ channel) และผู้รับสาร (receiver)

- 1) ผู้ส่งสาร หมายถึง ต้นตอของข่าวสารหรือตัวผู้ส่งสาร ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลเดียว (เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมที่ออกไปส่งเสริมคนเดียว) เป็นกลุ่มบุคคล (เช่น กลุ่มเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรออกไปทำการส่งเสริม) หรืออาจจะเป็นองค์การหรือสถาบัน (เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุหรือโทรทัศน์ เป็นต้น)
- 2) สาร หมายถึง ข้อความ คำพูด หรือการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ผู้ส่งสารมุ่งที่จะสื่อความหมายไปยังผู้รับ เช่น คำพูดที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมได้ใช้อธิบายแก่เกษตรกร เป็นต้น
- 3) สื่อ หมายถึง พาหะหรือตัวกลางที่จะนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เช่น วิทยุกระจายเสียง เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เป็นต้น
- 4) ผู้รับสาร อาจเป็นบุคคลเดียวหรืออาจเป็นกลุ่มบุคคล เช่น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่มานั่งฟังการบรรยาย นอกจากนั้นอาจจะเป็นมวลชน คือ บุคคลเป็นจำนวนมากมาย เป็นต้น

ภาพที่ 2.1 แผนผังขององค์ประกอบการติดต่อสื่อสาร

ที่มา : ปัญญา หิรัญรัมย์ (2538) "การติดต่อสื่อสารทางเกษตร" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การใช้สื่อทางไกลทางงานส่งเสริมการเกษตร* หน่วยที่ 1-7 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ หน้า 183

สมควร กวียะ และ มาลี บุญศิริพันธ์ อ้างถึงใน วรนิติ สมุทรวนิช (2541: 13) กล่าวถึงองค์ประกอบของการสื่อสารมีดังต่อไปนี้

1. แหล่งข่าวสาร (source) หมายถึง ผู้ส่งข่าวสาร (sender) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหรือมีเหตุผลในการกำหนดความคิดต่าง ๆ ที่ต้องการส่งไปยังผู้อื่น แหล่งข่าวนี้อาจเป็นบุคคล หรือ หน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้ และต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการสื่อข้อความ (communication skills)
2. ข่าวสาร (message) หมายถึง เนื้อหาสาระซึ่งเป็นผลจากการที่ผู้ส่งข่าวสาร (sender) นำข้อมูลมาปรุงแต่งให้เป็นข่าวสาร เพื่อให้ผู้รับได้รับ
3. สื่อ (media) หมายถึง ตัวกลางที่จะช่วยนำข่าวสารไปยังผู้รับและก่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน โดยอาศัยประสาททั้งห้าเป็นช่องทางส่งและรับสาร สื่อมีหลายประเภท สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่โบราณต่อมาจากสื่อภาษาพูดในสังคมวาจา (oral society) เรียกว่า เป็นการเริ่มยุคสื่อสารนอกร่างกาย (extrasomatic information age)
4. ผู้รับ (receiver of information consumer) หมายถึง บุคคลในกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ส่งต้องการจะให้ได้รับข่าวสารที่ส่งไป ผู้รับอาจเป็นบุคคลเดียว หลายคน หรือมวลชนก็ได้ ผู้รับหรือกลุ่มเป้าหมายนี้จะมี ความแตกต่างกันในหลายด้านขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ระดับความรู้ ความนึกคิด ทักษะในการฟัง พูด อ่าน หรือความสามารถของประสาท

การนำข่าวสารที่ผ่านสื่อไปให้ผู้รับนั้น เมื่อผู้รับทราบผลแล้วต้องมีการสนองกลับ (feed back) ไปยังผู้ส่ง การสนองกลับของสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะจะได้นำมาปรับปรุงสื่อตามความต้องการของชาวบ้านซึ่งเป็นของท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบในกระบวนการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย แหล่งข่าวสาร (sources) การเข้ารหัส (encode) ข่าวสาร (message) พาหะ (media channel) การถอดรหัส (decode) และผู้รับ (receiver) เมื่อปฏิบัติครบถ้วนทุกขั้นตอนก็จะได้รับข่าวสารเป็นจุดสุดท้ายสามารถนำไปปฏิบัติตามได้

กิติมา สุรสนธิ (2547: 7-8) กล่าวว่า กระบวนการสื่อสารแบ่งออกเป็นส่วนสำคัญ ๆ 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. ผู้ส่งสาร (sender) ผู้ส่งสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร มีคำศัพท์หลายคำที่ใช้ในความหมายของผู้ส่งสารในลักษณะที่เหมือนและใกล้เคียงกัน เช่น ต้นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร (information source) แหล่งสาร (source) ผู้สื่อสาร (communicator) ผู้เข้ารหัส (encoder) ผู้พูด (speaker) หรือผู้เล่าเรื่อง (generator)

2. สาร (message) สารเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งมีคำที่อาจหมายถึงสารอยู่หลายคำ เช่น ข่าว (news) ข้อมูล (information) และอื่น ๆ ดังนั้น สารจึงหมายถึงเรื่องราวอันมีความหมายและแสดงออกมาโดยอาศัยภาษาหรือสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตามที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร สารจะเป็นตัวช่วยให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ความหมายและมีปฏิกิริยาตอบสนอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสารจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

- 1) รหัสสาร (message code)
- 2) เนื้อหาของสาร (message content)
- 3) การจัดเรียงลำดับสาร (message treatment)

3. ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (channel of media) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสาร ซึ่งอาจหมายถึง พาหนะที่นำหรือพาข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น ช่องทางการสื่อสารจึงอาจหมายถึงประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ที่รับรู้ความหมายจากสิ่งต่าง ๆ อันได้แก่ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส เป็นต้น

4. ผู้รับสาร (receiver) มีคำที่ใช้เรียกผู้รับสารหลายคำ เช่น receiver, decoder, listener, audience เป็นต้น เนื่องจากผู้รับสารเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการสื่อสาร ดังคำที่ว่า การสื่อสารจะมีความหมายอย่างไร จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้รับสารว่าจะเลือกรับสารหรือเลือกที่จะตีความหมายต่อสารนั้นอย่างไร ดังนั้น จะเห็นว่าแม้การสื่อสารจะเริ่มต้นจากผู้ส่งสาร แต่บุคคลที่จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้รับสาร เช่น ถ้าผู้รับสารต้องการรับสารในขณะนั้น หรือผู้รับสารมีความรู้ในการที่จะทำความเข้าใจต่อสาร ก็จะทำให้การสื่อสารสำเร็จได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามหากผู้รับสารขาดความสนใจ ปิดกั้นการรับข่าวสาร หรือผู้รับไม่สามารถทำความเข้าใจในสารที่ผู้ส่งให้ได้ก็จะทำให้การสื่อสารนั้นล้มเหลว ดังนั้น ในการสื่อสารทุกครั้งและผู้ส่งสารจะต้องพิจารณาอย่างมาก คือ ผู้รับสาร ซึ่งเราพิจารณาถึงผู้รับสารในลักษณะต่าง ๆ ได้หลายลักษณะ

เมื่อข้อมูลข่าวสารเปรียบเสมือนสารตัวหนึ่ง ซึ่งมีทั้งผู้ส่งและผู้รับทางสื่อตัวกลางทำให้เกิดพฤติกรรมทางเลือกทางการสื่อสาร 4 ระดับ ได้แก่ เลือกที่จะเปิดรับ เลือกที่จะสนใจ เลือกที่จะรับรู้ และเลือกที่จะจดจำ

3. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

3.1 ความหมายของความต้องการ

ความต้องการเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาไม่ว่าจะเป็นทางท่าทาง วาจา ความต้องการ โดยทั่วไปตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า need ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการได้ให้ความหมายของความต้องการ ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2523) กล่าวว่า ความต้องการ คือ สิ่งจำเป็นต้องได้รับเพื่อการดำรงชีวิตของอินทรีย์ ความต้องการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ซึ่งเกิดขึ้นภายในร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอากาศ อาหาร น้ำ ความต้องการทางเพศ และความต้องการด้านจิตใจ ที่เกิดขึ้นจากสังคม ได้แก่ ความรัก ความมีชื่อเสียง

ประนอม สโรชมาน (2524) กล่าวว่า พฤติกรรมในชีวิตของเราทั้งหลายนั้นเกิดจากมีความต้องการและมีจุดมุ่งหมายเกือบทั้งสิ้น แรงจูงใจอาจเกิดจากเรื่องราวต่าง ๆ เช่น เกิดจากความต้องการที่จะดำรงชีวิตให้อยู่รอดหรือเพื่อสุขภาพ และสภาพความเป็นอยู่ที่ดีหรือแรงจูงใจอาจเกิดขึ้นมาได้จากสิ่งเร้าภายนอกหรือสิ่งเร้าภายในก็ได้ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน

3.2 ลักษณะของความต้องการ

วิจิตร อาวะกุล (2535) กล่าวว่า ความต้องการอาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ความต้องการในสิ่งที่ใช้ดำรงชีวิต หรือความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น มนุษย์ต้องการอากาศหายใจ ต้องการน้ำดื่ม ต้องการอาหารเพื่อบำรุงร่างกายให้มีชีวิตอยู่เป็นสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นที่มนุษย์ขาดไม่ได้ จำเป็นต้องแสวงหา ถ้าขาดสิ่งเหล่านี้แล้วมนุษย์จะไม่นึกถึงสิ่งอื่นใด ไม่ว่าเกียรติยศชื่อเสียง หรือความตาย

2) ความต้องการในสิ่งที่จรรโลงใจ หรือความต้องการทางใจ เมื่อมนุษย์ได้รับความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น อากาศ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานแล้ว มนุษย์ก็จะต้องการความต้องการทางสังคมและจิตใจ ได้แก่ ต้องการการยอมรับ ความรัก เพื่อนฝูง ความเห็นใจ ตำแหน่งหน้าที่การงานทางสังคม ฐานะที่ดีขึ้น

3.3 ประเภทของความต้องการ

Murray (1964) อ้างถึงใน ปัทมา จันทพันธ์ (2549: 9) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ความต้องการปฐมภูมิ หรือความต้องการทางกาย (primary or physiological needs) ได้แก่ น้ำ อากาศ อาหาร พักผ่อน การขับถ่าย

2) ความต้องการด้านทุติยภูมิ หรือความต้องการทางจิตใจ (secondary or acquired needs) จะเกิดขึ้นเมื่อร่างกายไม่ได้รับความพึงพอใจ หรือขบวนการอินทรีย์มาสมดุลกัน

พวงเพชร วัชรอยู่ (2524: 204-205) กล่าวว่า ความต้องการในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการของแรงจูงใจ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง 4 ขั้นตอน โดยเริ่มด้วยความต้องการ และสิ้นสุดที่การตอบสนองข้างล่าง ดังนี้

1) ขั้นความต้องการ ความต้องการเป็นภาวะขาดสมดุลที่เกิดขึ้น เมื่อบุคคลขาดสิ่งที่จะทำให้ส่วนต่าง ๆ ภายในร่างกายดำเนินหน้าที่ไปตามปกติ สิ่งที่เขาขาดนั้นอาจเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต เช่น ปัจจัย 4 คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค หรืออาจเป็นสิ่งสำคัญต่อความสุข ความทุกข์ทางจิตใจ เช่น ความรัก ความอบอุ่น ความยอมรับจากสังคม ความต้องการทางด้านความมั่นคง ความอยากรู้อยากเห็น และความต้องการได้รับความสำเร็จ เป็นต้น

2) แรงขับ ความต้องการในขั้นแรกจะกระตุ้นให้เกิดแรงขับ คือ เมื่อเกิดความต้องการแล้วบุคคลจะนั่งเฉยอยู่ไม่ได้ อาจมีความกระวนกระวายมาก

3) ขั้นพฤติกรรม เมื่อเกิดความกระวนกระวายขึ้น จะผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา แรงขับจะเป็นพลังให้แสดงพฤติกรรมได้รุนแรงหรือมากน้อยต่างกัน

4) ขั้นลดแรงขับ เป็นขั้นสุดท้าย คือ แรงขับจะลดลงภายหลังการเกิดพฤติกรรมที่ตอบสนองความต้องการแล้ว

Maslow (1954: 80-84) อ้างถึงใน สมินิตย์ เหล็กอุณหงษ์ (2549: 26) กล่าวว่า แนวความคิดเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการไว้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการให้กับตนเอง และมีความต้องการต่าง ๆ กันตามลำดับ ดังนี้

1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiology need) คือ การทำให้เกิดความพึงพอใจให้แก่ร่างกายของมนุษย์ และเป็นความต้องการพื้นฐานอันดับแรก เช่น ความหิว ความกระหาย ความง่วง ความต้องการทางเพศ เป็นต้น

2) ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (safety Need) มนุษย์หากได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายแล้ว จะมีความต้องการทางด้านความปลอดภัยตามมา ความต้องการทางด้านความปลอดภัยมี 2 แบบ ได้แก่ ความต้องการความปลอดภัยทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการอยู่อย่างปลอดภัยจากการถูกทำร้าย ถูกขโมยทรัพย์สิน เป็นต้น และความต้องการความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการความมั่นคงในการทำงาน เป็นต้น

3) ความต้องการทางด้านสังคม (social or love and belonging need) มนุษย์มีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม ต้องการการยอมรับและมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น ความรัก ความเป็นเจ้าของ ความเป็นเพื่อน เป็นต้น

4) ความต้องการมีชื่อเสียงทางสังคม (esteem need) คือ ความต้องการที่จะเป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตนเอง การยอมรับจากบุคคลอื่น การมีชื่อเสียง มีฐานะดีเด่นทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นใจในตนเอง และความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จ (self-actualization) คือ ความต้องการให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามที่รู้สึกนึกคิดของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

4.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ โดยทั่วไปตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “satisfaction” ซึ่งมีนักจิตวิทยา และนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความพึงพอใจไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2538: 600) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ เป็นลักษณะนามธรรมอันเป็นเรื่องของจิตใจ ความรู้สึกที่มีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ แล้วแต่ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งกระทบว่า เป็นแง่ลบหรือแง่บวก เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประสบกับบุคคล สิ่งของ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม หรือมารยาทในสังคม อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ความพึงพอใจ เป็นเรื่องของบุคคลที่มีทัศนคติกับพฤติกรรมที่สอดคล้อง และมีความสัมพันธ์อย่างมีเหตุผล เป็นเรื่องของความรู้สึก ความนึกคิด ความเชื่อ ความรู้ ความเข้าใจกันระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ก็ได้ หรือสิ่งของต่าง ๆ ก็ได้ ให้มีความสอดคล้องกัน หรือมีลักษณะให้อยู่กับร่องกับรอยพอสมควร

Oliver (1997: 118) อ้างถึงใน สถาพร สะระคำ (2551: 27) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นเจตคติ (attitude) ในทางบวกที่บุคคลมีต่องานหรือกิจกรรม เป็นเจตคติเฉพาะบุคคล บุคคลวัดระดับความพึงพอใจจากประสบการณ์และสิ่งที่เป็นจริงในขณะนั้นเป็นเกณฑ์ ความพึงพอใจเป็นกระบวนการด้านจิตวิทยาที่ไม่สามารถมองเห็น เพียงแต่คาดคะเนได้ว่า มี หรือ ไม่มี บนพื้นฐานของการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล

4.2 ความรู้เกี่ยวกับความพึงพอใจ

ฉวีลักษณ์ บุญยะกาญจน (2525: 21-22) อ้างถึงใน มหาชาติ อินทโชติ (2546: 6-7) ได้กล่าวเกี่ยวกับการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ของ Bloom เป็นพฤติกรรมในด้านความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ แยกเป็นส่วนย่อย ดังนี้

1) การยอมรับ เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ เช่น ความพอใจ การยอมรับ การรับฟัง หรือความตั้งใจ

2) การตอบสนอง คือ การมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้า เช่น ความพอใจในสิ่งที่จะเรียน ความเต็มใจที่จะร่วมกิจกรรม มีความรู้สึกชื่นชม มีความเชื่อและเห็นคุณค่า

3) การรวบรวม จากการที่พอใจหรือยอมรับ หรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนจะเกิดความคิดรวบยอดเฉพาะตน สามารถจะรวบรวม จัดระบบ ซึ่งตรงกับอุดมคติ หรือความต้องการของตน ลักษณะเฉพาะตัว เมื่อเกิดความพึงพอใจในการเรียนจะยอมรับเอามาเป็นความคิด ความเชื่อ ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

4.3 ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจ

มหาชาติ อินทโชติ (2546: 8) กล่าวว่า ทฤษฎีการใช้สื่อและความพึงพอใจของผู้รับสารนั้นอยู่ภายใต้กรอบทฤษฎีที่เรียกว่า “ทฤษฎีเชิงหน้าที่” (functional perspective) แต่แทนที่จะตอบคำถามว่า สื่อมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมอย่างไร ก็เปลี่ยนมุมมองที่ว่า แต่ละคนใช้สื่อเพื่อทำหน้าที่อะไรบ้าง เช่น การที่ผู้รับสารเปิดรับข่าวสารนั้น ก็เนื่องจากแรงผลักดันภายใน อันได้แก่ ความต้องการที่จะแสวงหาข่าวสารเพื่อนำมาใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อ เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะเลือกแสวงหาและใช้สื่อประเภทใดนั้น จะเกิดจากความต้องการของบุคคลนั้นเป็นพื้นฐาน จากนั้นความต้องการดังกล่าวจะแปรมาเป็นแรงจูงใจ (motivation) ที่จะผลักดันให้บุคคลเคลื่อนไหวเข้าหาการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของตน

Windahl และคณะ อ้างถึงใน มหาชาติ อินทโชติ (2546: 8-9) ยังได้กล่าวถึงทฤษฎีที่ว่า ผู้รับสารจะเลือกรับสารที่ทำให้ตนได้รับความพึงพอใจ และความพึงพอใจที่ได้รับจากสารนั้นก็ขึ้นอยู่กับความต้องการ (need) และความสนใจ (interests) ของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐาน เช่น การนำเสนอเนื้อหาดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการใช้สื่อและความพึงพอใจนั้นจะขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคล (individual's needs) เป็นสำคัญ ซึ่งความต้องการในความเห็นของ Windahl และคณะ นอกเหนือจากความต้องการขั้นพื้นฐานทั้ง 5 ประการ (basic needs) ของ Maslow แล้วนั้น ยังมีความต้องการที่เกี่ยวข้อง (relevant needs) อีก 4 ประการ ดังนี้

1. การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ (Orientation)
2. ความปลอดภัย (Security)
3. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)
4. การปลดปล่อยความเครียด (Tension-release)

นอกจากนี้ McCom and Becker (1979: 51-52) อ้างถึงใน ณรงค์ชัย บุญศรี (2550: 45-46) ได้ศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความต้องการ ได้ดังนี้

1. เพื่อต้องการรับรู้เหตุการณ์ จากการสังเกตการณ์ และติดตามความเคลื่อนไหวรอบตัวต่าง ๆ เพื่อจะได้รู้ว่ามิอะไรเกิดขึ้น ต้องทันเหตุการณ์ ทันสมัย และเรียนรู้ว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ควรจะเรียนรู้

2. เพื่อต้องการคำแนะนำในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องและช่วยในการตัดสินใจเพื่อความอยู่รอดในสังคม
3. เพื่อต้องการเสริมความคิดเห็นหรือสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว
4. เพื่อความตื่นตัว เพื่อต้องการสร้างความรู้สึกว่าได้อยู่ร่วมกับเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น
5. เพื่อมีข้อมูลที่จะไปสนทนากับผู้อื่นได้
6. เพื่อความบันเทิง เป็นการผ่อนคลายทางอารมณ์ให้มีความเพลิดเพลิน

4.4 การวัดความพึงพอใจ

สาโรช ไสยสมบัติ (2534: 39) อ้างถึงใน ศราวุธ จิตพิไล (2551: 50-51) กล่าวถึงความพึงพอใจที่มีต่อการบริการจะเกิดขึ้นหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะของการให้บริการขององค์กร ประกอบกับระดับความรู้สึกของผู้มารับบริการในมิติต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล ดังนั้นในการวัดความพึงพอใจต่อการบริการอาจกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1) การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมกันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยการขอร้องหรือขอความร่วมมือจากบุคคลที่ต้องการวัด แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ หรือเป็นคำตอบอิสระ โดยคำตอบที่ถามอาจจะถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ที่หน่วยงานกำลังให้บริการอยู่ เช่น ลักษณะของการให้บริการ สถานที่ให้บริการ ระยะเวลาในการให้บริการ บุคลากรที่ให้บริการ เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ ซึ่งเป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ที่จะตั้งใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง การวัดความพึงพอใจโดยวิธีสัมภาษณ์นับเป็นวิธีการที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพมากอีกวิธีหนึ่ง

3) การสังเกต เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการได้โดยวิธีการสังเกตจากพฤติกรรม ทั้งก่อนมารับบริการ ขณะรอรับบริการ และหลังจากการได้รับการบริการแล้ว เช่น การสังเกตกิริยาท่าทาง การพูด สีหน้า และความถี่ของการมาขอรับบริการ เป็นต้น การวัดความพึงพอใจโดยวิธีนี้ผู้วัดจะต้องกระทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอน จึงจะสามารถประเมินถึงระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้อย่างถูกต้อง

เอกรวิทย์ แก้วประดิษฐ์ (2537: 93-94) อ้างถึงใน มหาชาติ อินทโชติ (2546: 7-8) กล่าวว่า สำหรับการวัดหรือประเมินความพึงพอใจนั้น เครื่องมือประเภทมาตรวัดทัศนคติไว้ว่า เป็นข้อความที่ใช้เพื่อการเก็บข้อมูลทางด้านจิตพิสัย เช่น ความคิดเห็น การสร้างสรรค์ทัศนคติต่าง ๆ เป็นต้น มาตรวัดทัศนคติมีอยู่หลายชนิด แต่ในการวิจัยเทคโนโลยีการศึกษานิยมนำมาใช้มาก คือ วิธีของลิเคิร์ต (Likert) การวัดทัศนคติตามวิธีนี้จะกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง หรือ 5 ระดับ ดังนี้

การสร้างมาตรวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert)

1. ตั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าต้องการศึกษาทัศนคติของใครที่มีต่อสิ่งใด
  2. ให้ความหมายของทัศนคติต่อสิ่งที่จะศึกษานั้นให้แจ่มชัดเพื่อให้ทราบว่าสิ่งที่เป็นประเด็นหรือเรื่องที่จะสร้างแบบวัดนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง
  3. สร้างข้อความให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของสิ่งที่จะศึกษาให้ครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม และต้องมีข้อความที่เป็นไปในทางบวกและทางลบมากพอต่อการที่เมื่อนำไปวิเคราะห์แล้วเหลือจำนวนข้อความที่ต้องการ
  4. ตรวจสอบข้อความที่สร้างขึ้น ซึ่งทำได้โดยผู้สร้างข้อความเองและนำไปให้ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ตรวจสอบ โดยพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ตลอดจนลักษณะการตอบกับข้อความที่สร้างว่าสอดคล้องกันหรือไม่เพียงใด เช่น พิจารณาว่า ควรจะให้ตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือ ชอบมากที่สุด ชอบมาก ปานกลาง ชอบน้อย ชอบน้อยที่สุด เป็นต้น
  5. ทำการทดลองขั้นก่อนที่จะนำไปใช้จริง โดยการนำข้อความที่ได้ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและภาษาที่ใช้อีกครั้งหนึ่ง และเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของมาตรวัดทัศนคติทั้งหมดด้วย
- กำหนดการให้คะแนนการตอบของแต่ละตัวเลือก โดยทั่วไปที่นิยมใช้ คือ กำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 1 หรือ 4 3 2 1 0 สำหรับข้อความทางบวก และ 1 2 3 4 5 หรือ 0 1 2 3 4 สำหรับข้อความทางลบ ซึ่งเป็นวิธีที่สะดวกมากในทางปฏิบัติ

5. การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

5.1 ข้อดีของสื่อสิ่งพิมพ์

ณรงค์ สมพงษ์ (2535 : 125) กล่าวว่า ข้อดีของสื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย

- 1) กระบวนการในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์สามารถทำได้หลายแบบ เปิดโอกาสให้เลือกผลิตที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ
- 2) สามารถจัดพิมพ์ได้หลายรูปแบบตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ เช่น แผ่นปลิวจดหมายเวียน หรือเอกสารเผยแพร่
- 3) สามารถใช้สื่อสิ่งพิมพ์ได้หลาย ๆ ทาง อาจใช้เป็นสื่อในการศึกษาด้วยตัวของมันเอง หรือใช้สนับสนุนสื่ออื่น ๆ ก็ได้ เช่น ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการรณรงค์
- 4) สื่อสิ่งพิมพ์สามารถผลิตเพื่อใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะด้านได้

- 5) การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์สามารถปรับให้เหมาะสมกับกระบวนการใช้และผลลัพธ์ที่ต้องการตามสภาพของเครื่องอำนวยความสะดวกที่มีอยู่
- 6) การใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นไปอย่างอิสระ
- 7) ผู้อ่านสามารถใช้สื่อสิ่งพิมพ์ด้วยตนเองในเวลาที่ต้องการ สามารถเรียนรู้และอ่านซ้ำ ๆ กันได้หลาย ๆ เทียบ

นอกจากนี้ พูนศรี กนกวิจิตร และตระการศักดิ์ มณีภาค (2538 : 365) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเกษตรเมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่น ดังนี้

- 1) เก็บรักษาสารไว้ได้นาน สิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่มีพลังในการเก็บเนื้อหาสาระและเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีและนานกว่าสื่อประเภทอื่น โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการเก็บรักษา แต่อย่างไร ต่างกับวิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งเมื่อกระจายเสียงเสร็จแล้วก็ละลายหายไปกับอากาศ เกษตรกรก็ไม่สามารถที่จะชมหรือฟังบททวนเนื้อหารายการได้อีก ถ้าจะเก็บรักษาก็ต้องมีเครื่องมือพิเศษเพิ่มขึ้น เช่น บันทึกเสียงรายการวิทยุกระจายเสียงไว้ในเครื่องบันทึกเสียงและภาพรายการวิทยุโทรทัศน์ไว้ในเครื่องบันทึกเทปวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งเป็นการเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกมาก ส่วนสิ่งพิมพ์นั้น เกษตรกรสามารถอ่านบททวนเนื้อหาได้ตลอดเวลา

- 2) สะดวกในการเปิดรับ เกษตรกรที่อ่านหนังสือออก สามารถที่จะเลือกเวลาเปิดรับ (อ่าน) สิ่งพิมพ์ได้ทุกเวลา ไม่เหมือนกับสื่อประเภทภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ที่จะเปิดรับได้ในเวลาที่ทางสถานีได้กำหนดไว้ สำหรับสิ่งพิมพ์นั้น เกษตรกรจะอ่านในเวลาใดก็ได้ นอกจากนั้นเกษตรกรที่อ่านไม่ออกก็สามารถที่จะให้เพื่อนบ้านช่วยอ่าน และอธิบายให้เข้าใจในช่วงเวลาใดก็ได้ และสิ่งพิมพ์บางชนิด เช่น โปสเตอร์ก็ได้จัดทำไว้สำหรับเกษตรกรแต่ละระดับที่จะหาได้ด้วยตนเอง

- 3) เนื้อหาสาระละเอียด ผู้ผลิตสิ่งพิมพ์สามารถจะให้รายละเอียดของเนื้อหาสาระได้ตามความต้องการของแต่ละขั้นตอน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเวลาที่เกษตรกรเปิดรับ เพราะเกษตรกรสามารถที่จะอ่านได้ทุกเวลาที่สนใจ และหากข้อความใดไม่กระจ่างก็อาจจะใช้เวลาในการทำความเข้าใจได้ แต่สื่ออย่างอื่น เช่น วิทยุกระจายเสียง หากเกษตรกรฟังแล้วไม่เข้าใจ หรือตามไม่ทันตอนหนึ่งตอนใด ก็ไม่สามารถกลับมาทบทวนได้อีก ฉะนั้น รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ที่ผลิตขึ้นนั้น เนื้อหาต้องเข้าใจง่าย และมีความกระชับ จึงไม่สามารถเสนอรายละเอียดได้มากนัก

- 4) มีภาพประกอบคำบรรยาย ในการผลิตสิ่งพิมพ์ผู้ผลิตสามารถทำให้ผู้สนใจหรือเกษตรกรเข้าใจเนื้อหาสาระได้ดียิ่งขึ้น โดยใช้ภาพที่เกี่ยวข้องประกอบแต่ละขั้นตอน และผู้ผลิตอาจเรียกร้องความสนใจด้วยการใช้ภาพสีอีกด้วย เช่น เกี่ยวกับภาพยนตร์และวิทยุโทรทัศน์ก็สามารถกระทำได้แต่เนื่องจากเวลาจำกัด และขั้นตอนบางอย่างอาจจะสลับซับซ้อน ก็ยากแก่การที่จะเข้าใจได้ ส่วนวิทยุกระจายเสียงนั้นไม่มีภาพ มีแต่เสียงเพียงอย่างเดียว

5.2 ข้อจำกัดของสื่อสิ่งพิมพ์

ณรงค์ สมพงษ์ (2535 : 125-126) ได้สรุปข้อจำกัดของสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้

- 1) สื่อสิ่งพิมพ์มีความบอบบางและฉีกขาดง่าย
- 2) สื่อสิ่งพิมพ์มีลักษณะ รูปทรง และขนาดแตกต่างกัน ทำให้เก็บรักษายาก
- 3) สื่อสิ่งพิมพ์จำนวนมาก ๆ หากเก็บรักษาในระยะยาวจะเป็นการยากที่จะป้องกัน

ให้พ้นจากความเปียกชื้น ความร้อน และฝุ่นละออง

- 4) ระบบการพิมพ์ที่มีคุณภาพต้องใช้การลงทุนสูง
- 5) สื่อสิ่งพิมพ์มีปัญหาในการจัดส่งไปยังกลุ่มเป้าหมาย
- 6) การใช้สื่อสิ่งพิมพ์กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่รู้หนังสือต้องอาศัยการออกแบบสิ่งพิมพ์

ที่มีความหมายและน่าสนใจ เนื่องจากผู้ที่จะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ต้องใช้ความสนใจ และต้องอาศัยเวลามากกว่าการสื่อสารด้วยสื่ออื่น ๆ

นอกจากนี้ พูนศรี กนกวิจิตร และ ตระการศักดิ์ มณีภาค (2538 : 366) กล่าวว่า ข้อจำกัดของสื่อสิ่งพิมพ์ มีดังนี้

- 1) เกษตรกรต้องใช้ทักษะในการอ่านเพื่อทำความเข้าใจ เพราะเนื้อหาสาระบางหัวเรื่องยากแก่การที่จะเขียนให้เกษตรกรบางระดับจะเข้าใจได้เหมือนกัน ดังนั้น ในการที่ผลิตสิ่งพิมพ์ที่ต้องจัดแยกเนื้อหาออกเป็น 2 ลักษณะนั้น เป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายและสิ้นเปลืองเวลามากขึ้น
- 2) ต้นทุนในการผลิตมีราคาสูง และหากพิมพ์สีแล้วต้นทุนก็จะสูงยิ่งขึ้น
- 3) ใช้เวลาในการจัดพิมพ์และขนส่งสิ่งพิมพ์ที่เป็นรูปเล่ม หลังจากการเขียนเรียบร้อยแล้ว ก็ยังต้องผ่านกระบวนการในการจัดพิมพ์อีก หากมีภาพประกอบก็ต้องเสียเวลาในการทำบล็อกหรือทำเพลท นอกจากนั้นแล้วก็ต้องใช้เวลาในการจัดส่งไปยังเกษตรกร หรือเกษตรกรจะต้องมาซื้อหรือรับแจก
- 4) ความสดของสาร เนื่องจากกระบวนการผลิตสิ่งพิมพ์มีความสลับซับซ้อน และจะต้องใช้เวลาในการผลิตมาก จึงทำให้ความสดของสารลดลง ผิดกับการผลิตข่าวสารทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งสามารถทำออกรายการได้ทันที หรืออาจจะมีการถ่ายทอดเหตุการณ์ต่าง ๆ สด ๆ ได้ ซึ่งสิ่งพิมพ์กระทำไม่ได้

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2531) อ้างถึงใน สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 22) กล่าวว่า การทราบถึงข้อดีของสื่อสิ่งพิมพ์นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการเขียนและการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น การที่เรารู้ว่าเกษตรกรต้องใช้ทักษะในการอ่านเพื่อเข้าใจเนื้อหาบางเรื่องทำให้ผู้เขียนต้องมีการวางแผนงานในการเขียนเรื่องนั้น ๆ เราควรมีเนื้อหาสาระอะไรบ้าง เนื้อหาใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมกับเกษตรกร เนื้อหาใดยากแต่เกษตรกรสมควรรู้ อาจมีการวางแผนใช้รูปภาพ แผนภูมิ แผนสถิติประกอบ เป็นต้น การที่เรารู้ว่าข่าวสารสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ค่อยสดผู้เขียนก็ต้องรู้จัก

คัดเลือกเรื่องที่เมื่อตีพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วไม่ล้าสมัย ยังมีสาระน่ารู้ น่าอ่าน ให้แง่คิด คุ่มค่า มากกว่า การดูข่าวสดทางโทรทัศน์หรือฟังวิทยุ

5.3 ขั้นตอนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

ณรงค์ สมพงษ์ (2535 : 133) ได้แบ่งขั้นตอนการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ตัดสินใจว่าจะพิมพ์เนื้อหาอะไร ควรอยู่บนพื้นฐานของความต้องการและความจำเป็นของประชาชน
- 2) เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ การวางแผน หมายถึง การวิเคราะห์ล่วงหน้าและตอบคำถามต่อไปนี้ ทำไมถึงเขียน ? (purpose) ใครคือผู้อ่าน ? (audience) อะไรคือเนื้อหาข่าวสาร ? (content) มีวิธีการแสดงเนื้อหาความจริงที่ได้เลือกสรรแล้วอย่างไร (outline)
- 3) ทำการทดสอบก่อน โดยทำต้นฉบับไปทดสอบกับผู้อ่านที่คาดหวังไว้ในขั้นนี้ ต้องพยายามขจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่พบเห็นออกไปให้มากที่สุด
- 4) ดำเนินการจัดพิมพ์ตามกระบวนการทางเทคนิค
- 5) การแจกจ่ายออกไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำเอกสารที่พิมพ์ออกแจกจ่ายไปตามสถานที่ต่าง ๆ ที่กลุ่มเป้าหมายไปติดต่ออยู่ประจำ
- 6) ประเมินผลลัพธ์ที่ได้ขั้นนี้สามารถทำได้โดยการศึกษาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและผู้นำในท้องถิ่นประเมิน

6. บริบทวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

6.1 ประวัติความเป็นมา

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2555 มีประวัติความเป็นมา ดังนี้

เดิมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎี ประกอบอาชีพด้านการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป ต่อมาสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านแหลมได้จัดอบรมให้ความรู้กับแม่บ้านในตำบลบ้านแหลม โดยเน้นให้มีแม่บ้านอย่างน้อยหนึ่งคนต่อหนึ่งบ้าน เข้าร่วมรับการอบรมเป็นเวลา 3 วัน ณ มัสยิด หมู่ที่ 3 ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยอบรมความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารจาก เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ เพื่อให้แม่บ้านรวมตัวกัน ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สามารถนำความรู้กลับไปใช้ในครัวเรือน และเหลือจำหน่ายภายในชุมชนได้

หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่เคหกิจเกษตร ได้เข้ามารวบกลุ่มสมาชิกแม่บ้านเกษตรกร หมู่ที่ 5 เพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แรกเริ่มมีสมาชิกทั้งหมด 21 คน โดยใช้ชื่อกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎี เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2525 ตั้งอยู่เลขที่ 29/3 หมู่ที่ 5 บ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และจดทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านแหลมอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2526 กิจกรรมส่วนใหญ่ จะเป็นการแปรรูปอาหาร ได้แก่ น้ำพริก ขนม หัตถกรรมจักสานจากผักตบชวา การปั้นโอ่งซีเมนต์

ปี พ.ศ. 2530 โดยการชักชวนของนางสาวสำเนียง พวงมาลัย แพทย์อายุรเวท ซึ่งดำรงตำแหน่งแพทย์ประจำตำบลท่าแร่ มีแนวคิดจะฟื้นฟูสมุนไพรและหมอยาพื้นบ้านที่บรรพบุรุษไทยได้ส่งสมมานานให้กลับมาอีกครั้ง โดยตั้งเป้าหมายการฟื้นฟูภายใน 5 ปี จึงจัดตั้งเป็นศูนย์สมุนไพรและหมอยาพื้นบ้านตำบลท่าแร่ขึ้น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎีจึงเปลี่ยนมาทำกิจกรรมการแปรรูปสมุนไพร เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับสมาชิกและชุมชน ตลอดจนลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งในระยะแรกไม่มีผู้ใดเห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว มีกลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่สนใจ จำนวน 7-8 คน ช่วยกันบริจาควัสดุก่อสร้าง ได้แก่ อิฐ คนละ 10 ก้อน ๆ ละ 2 บาท มีผู้สนใจจากต่างชุมชนร่วมบริจาคปูนซีเมนต์-อุปกรณ์ก่อสร้างจำนวนหนึ่ง ได้รับเงินสนับสนุนจากอาจารย์ชาติ ศรีเสริมวงศ์ อาจารย์สอนพิเศษอายุรเวท วิทยาลัยกรุงเทพฯ จำนวน 10,000 บาท และได้รับอนุญาตจากนางจำลอง นาคนคร ให้กลุ่มแม่บ้านฯ ได้ใช้ที่ดินในการก่อสร้างสถานที่ทำการกลุ่มแม่บ้านฯ

ปี พ.ศ.2533 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอบ้านแหลม สนับสนุนงบประมาณจำนวน 20,000 บาท เพื่อซื้อพันธุ์ไม้สมุนไพร คุณนนท์วัน - คุณภิมุข อังกินันท์ มอบเงิน จำนวน 7,000 บาท ซื้ออุปกรณ์การผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านแหลม และสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านแหลม เข้ามาช่วยเหลือและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ทำให้กลุ่มเริ่มโตขึ้นเรื่อย ๆ เป็นที่รู้จักของคนภายนอก

ปี พ.ศ.2534 ได้รับงบประมาณจากกระทรวงมหาดไทย โครงการ กสข. (สร้างงานสร้างอาชีพ สมัย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี) จำนวน 404,084 บาท ปรับปรุงก่อสร้างตัวอาคารใหม่พร้อมอุปกรณ์การผลิต สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบ้านแหลม สนับสนุนอุปกรณ์การผลิต จำนวน 36,800 บาท สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านแหลม สนับสนุนโครงการแปรรูปอาหารระดับพื้นฐาน จำนวน 5,000 บาท

เมื่อมีการก่อสร้างอาคารที่ทำการเสร็จเรียบร้อยแล้ว นายซอน พวงมาลัย หมอพื้นบ้านตำบลท่าแร่ สนับสนุนเงินจำนวน 6,000 บาท และเงินสมทบจากสมาชิกกลุ่มแม่บ้านฯ อีก 4,000 บาท เป็นทุนในการดำเนินการเริ่มต้น ต่อมากลุ่มแม่บ้านฯ มีการระดมหุ้นจากสมาชิก หุ้นละ 20 บาท เป็นเงิน 4,800 บาท

ปี พ.ศ.2548 จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2548

ปี พ.ศ.2552 จัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว ในพระราชูปถัมภ์
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร บ้านนาโพธิ์ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2552

ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎี มีสมาชิก จำนวน 37 คน มีเงินทุน จำนวน
17,275 บาท เพื่อใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรมการผลิตและแปรรูปสมุนไพรของกลุ่มแม่บ้านฯ
โดยเน้นให้มีการปลูกสมุนไพรพื้นบ้านภายในบ้านของสมาชิก จำนวน 15 ราย และนำสมุนไพรที่ปลูก
มาจำหน่ายให้กับกลุ่มแม่บ้านฯ เพื่อนำมาแปรรูปต่อไป

6.2 สถานที่ตั้ง

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตั้งอยู่เลขที่ 29/3 หมู่ที่ 5 บ้านนาโพธิ์
ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76110 โทรศัพท์ 0-3240-1491

6.3 สินค้าและผลิตภัณฑ์

สินค้าและผลิตภัณฑ์ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจาก อย. มผช. และ ฮาลาล จำแนก
ได้ดังนี้

6.3.1 สถานที่ผลิต

สถานที่ผลิต ผ่านการรับรองอาหารมาตรฐาน GMP ตั้งแต่ปี 2547 จาก
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

6.3.2 ผลิตภัณฑ์

1) ผ่านการรับรองมาตรฐาน เลขสารบบอาหาร (อย.) จาก สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข และเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ฮาลาล
ได้แก่

- เครื่องดื่มสมุนไพร ชนิดผง ได้แก่ มะตูม ใบเตย ตะไคร้ ชিং กระชายดำ

ใบบัวบก ใบหม่อน

- ชาสมุนไพร ชนิดซองแช่ ได้แก่ ใบหม่อน ใบบัวบก ดอกคำฝอย เห็ดหลินจือ
เก๊กฮวย ชিং ตะไคร้ ใบเตย ลูกใต้ใบ กระเจี๊ยบ และชาสี่สหาย

2) ผ่านมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จาก สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด
เพชรบุรี และสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และเครื่องหมาย
ผลิตภัณฑ์ฮาลาล จำนวน 14 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สุปุ่หลวงสมุนไพร (ไพล ขมิ้นและมะขาม) แยมพุดดอก
อัญชัน และ แยมพุดประคำดีควาย (2 ผลิตภัณฑ์) ขี้ผึ้งไพล น้ำมันไพลดำ น้ำมันว่านนางคำ
เครื่องดื่มเก๊กฮวยผงชงดื่ม เครื่องดื่มกระเจี๊ยบผง เครื่องดื่มดอกคำฝอย เครื่องดื่มฟ้าทะลายโจร
เครื่องดื่มโตไม้รัฐล้ม สำเร็จรูป เครื่องดื่มรางจืดผง เครื่องดื่มหญ้าปักกิ่ง สำเร็จรูป

3) ได้จดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญา ผลิตภัณฑ์จาก “มะตูม” เมื่อปี พ.ศ. 2546 จดทะเบียนเครื่องหมายทางการค้าใช้ชื่อว่า “เกร็ดไพร” เมื่อปี พ.ศ. 2550 และจดทะเบียนความลับทางปัญญา ผลิตภัณฑ์ “มะรุ้ม” เมื่อปี พ.ศ. 2551 จาก กระทรวงพาณิชย์

4) ผลิตภัณฑ์ได้รับอนุญาตจากจังหวัดเพชรบุรี ให้ใช้ตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์จังหวัดเพชรบุรี กับผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพร และผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาสมุนไพร

5) ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน เลขสารบบอาหาร (อย.) และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ได้แก่ เครื่องดื่มชาลูกใต้ใบ เครื่องดื่มชาหญ้าปักกิ่งผสมใบเตย เครื่องดื่มชากระชายดำ เครื่องดื่มชาแปะก๊วย เครื่องดื่มชาดอกอัญชัน เครื่องดื่มชาหญ้าหวาน เครื่องดื่มชาเห็ดหลินจือ เครื่องดื่มชาไมยราบ เครื่องดื่มชาฟ้าทะลายโจร เครื่องดื่มชาหญ้าดอกขาว เครื่องดื่มชาหญ้าหนวดแมว เครื่องดื่มชาห้าสหาย เครื่องดื่มชารางจืด เครื่องดื่มชามะรุ้ม เครื่องดื่มชาขลุ่ เครื่องดื่มดอกอัญชัน ชนิดผง เครื่องดื่มแปะก๊วย ชนิดผง เครื่องดื่มดอกคำฝอย ชนิดผง เครื่องดื่มกระเจียว ชนิดผง เครื่องดื่มมะรุ้ม ชนิดผง เครื่องดื่มแห้ว ชนิดผง เครื่องดื่มเห็ดหลินจือ ชนิดผง เครื่องดื่มหญ้าหนวดแมว ชนิดผง เครื่องดื่มลูกสำรอง ชนิดผง ชิงผง ขมิ้นชันผง

6) ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้แก่ ลูกประคบสมุนไพร ยาหม่องตะไคร้หอม ขี้ผึ้ง เสลดพังพอน ขี้ผึ้งไพล ขี้ผึ้งเมล็ดมะรุ้ม น้ำมันเหลือง พิมเสนน้ำ ฯลฯ เป็นต้น

6.4 การตลาด

6.4.1 ตลาดภายในจังหวัด

ตลาดภายในจังหวัด ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดเพชรบุรี, บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี, Fly Now (บริษัทรัฐพินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด), ตลาดนัดเขาวัง (ด้านหลังศาลหลักเมือง), องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี, ที่ทำการกลุ่มฯ

6.4.2 ตลาดภายนอกจังหวัด

ตลาดภายนอกจังหวัด ได้แก่ ร้านศิลปาชีพ 904 (วังสุโขทัย), บริษัทชนวาเจน จำกัด อำเภอบึงสามพัน จังหวัดสิงห์บุรี, บริษัทเดอะบอสต์คอร์ด จำกัด อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี บริษัทพีเท็ค จำกัด อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีดังต่อไปนี้

7.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ

ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม การรับรู้ข่าวสาร

นิตยา ตั้งศุภธวัช (2550 : 76) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า สมาชิกมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 48.89 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 3.27 ปี สมาชิกเกือบหนึ่งในสามมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัปดาห์ละ 1 ครั้ง สมาชิกมากกว่าสองในสามประกอบอาชีพทำการเกษตร โดยสมาชิกประมาณสามในห้าประกอบอาชีพทำนามีรายได้จากอาชีพหลัก เฉลี่ย 314,792.70 บาทต่อปีต่อครัวเรือน มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.32 ราย สมาชิกเกือบครึ่งหนึ่งมีหุ้นในกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่มที่มีหุ้น โดยเฉลี่ยจำนวน 1.66 หุ้น รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมี 3 ลักษณะ คือ สมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่มีรายได้จากเงินปันผล โดยสมาชิกได้รับเงินปันผลเฉลี่ย 1,041.11 บาทต่อปี สมาชิกเกือบหนึ่งในสิบมีรายได้จากค่าแรงงานและปันผล โดยสมาชิกได้รับค่าแรงงานและปันผล เฉลี่ย 53,184.62 บาทต่อปี และสมาชิกส่วนน้อยได้รับค่าแรงงานเฉลี่ย 60,000 บาทต่อปี โดยภาพรวมสมาชิกมีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เฉลี่ย 16,480.16 บาทต่อปี สมาชิกได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม โดยสื่อบุคคลที่สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับความรู้ คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อมวลชนที่สมาชิกมากกว่าสี่ในห้าได้รับความรู้ คือ วิทยุโทรทัศน์ และสื่อกิจกรรมที่สมาชิกหนึ่งในสามได้รับความรู้ คือ การอบรม

ประวัติ เทพเสน (2547 : 23) ได้ศึกษาชนิดของสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ตำบลอู่จัน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร พบว่า เกษตรกรในตำบลอู่จัน ส่วนใหญ่ร้อยละ 86.82 ได้รับข่าวสารการเกษตรจากวิทยุโทรทัศน์ รองลงมา ร้อยละ 65.87 ได้รับจากวิทยุกระจายเสียง ร้อยละ 42.81 ได้รับจากเกษตรตำบล ร้อยละ 35.93 ได้รับจากเกษตรกรผู้นำ ร้อยละ 19.46 ได้รับจากจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ร้อยละ 15.57 ได้รับจากหอกระจายข่าว ร้อยละ 6.29 ได้รับจากศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ร้อยละ 0.60 รับจากหนังสือพิมพ์ และร้อยละ 0.30 ได้รับจากวารสารการเกษตร ส่วนการนำความรู้ข่าวสารการเกษตรไปใช้ประโยชน์มากที่สุด ร้อยละ 28.74 ได้นำความรู้จากเกษตรตำบลไปใช้ประโยชน์มากที่สุด และช่วงระยะเวลาในการรับข่าวสารการเกษตร ร้อยละ 35.93 รับฟังข่าวสารการเกษตรช่วงเวลา 16.01-19.00 น.

ปัทมา จันทพันธ์ (2549 : 150-151) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการความรู้และสื่อส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า แหล่งความรู้ทางการเกษตร เรียงลำดับจากมากไปน้อย 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

2) โทรทัศน์ 3) ศึกษาด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ 4) เพื่อนบ้าน 5) เกษตรกรผู้นำ 6) เกษตรหมู่บ้าน
7) นิติสาร เอกสาร และวารสารการเกษตรต่าง ๆ 8) วิทยูกระจายเสียง 9) พนักงานขายจากบริษัท
หรือตัวแทนจากองค์กรเอกชน 10) โปสเตอร์ ใบปลิว และ 11) หนังสือพิมพ์

สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 70) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการ
ส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสาร
เกี่ยวกับการปลูกและเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังที่เกษตรกรได้รับ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาได้รับจากผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน ที่เหลือได้รับจากหนังสือพิมพ์ VCD
แนะนำ แผ่นพับ โทรทัศน์ สื่ออื่น ๆ (การดูงาน การดูนิทรรศการ) วิทยู และเอกสารแนะนำ ตามลำดับ

7.2 ความต้องการสื่อ ได้แก่ สื่อ เนื้อหาสาระ

ปัทมา จันทพันธ์ (2549 : 151-152) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการความรู้และสื่อ
ส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
พบว่า เรื่องของความต้องการสื่อในการส่งเสริมการเกษตร ด้านการรับข่าวสารและความรู้โดยผ่านสื่อ
สิ่งพิมพ์ เกษตรกรมีความต้องการมาก คือ ข่าวเกษตรทางหนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือคู่มือการเกษตร
แผ่นพับ แผ่นพลิก และโปสเตอร์ ด้านสื่อที่ต้องการให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ทำการถ่ายทอดความรู้
ให้เกษตรกรมีความต้องการมาก คือ ตัวอย่างของจริง สไลด์ วิดิทัศน์หรือวีซีดี เอกสารและคู่มือ
รูปภาพประกอบ เทปบันทึกเสียง

สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551 : 71) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการ
ส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า ความต้องการของ
เกษตรกรที่มีต่อเนื้อหาสาระของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลัง ด้านสิ่งจูงใจที่ทำให้
เกษตรกรอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ฯ ในเรื่องของแผ่นพับ เกษตรกรจะอ่านแผ่นพับโดยดูจากภาพประกอบเป็น
อันดับแรก รองลงมาจะดูที่เนื้อหาสาระ จากนั้นจะดูจากความสะดวกในการใช้งาน สี สัน ขนาดตัวอักษร
ขนาดของแผ่นพับ ความสั้นยาวของบทความ และภาษาที่ใช้ ในส่วนของเอกสารแนะนำ เกษตรกร
ส่วนใหญ่จะอ่านเอกสารแนะนำโดยดูจากเนื้อหาสาระเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา ดูที่ภาพประกอบ
จากนั้นจะดูที่ความสั้นยาวของบทความ ขนาดของรูปเล่ม ความสะดวกในการใช้งาน สี สัน ขนาดของ
ตัวอักษร และภาษาที่ใช้

7.3 ความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงาน ได้แก่ รูปแบบ เนื้อหาสาระ

สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 71-72) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการ
ส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า ความพึงพอใจต่อ
สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ในเรื่องของแผ่นพับ
ด้านรูปแบบ เกษตรกรมีความพึงพอใจในเรื่องของ ความสั้นยาวของบทความ ภาษาที่ใช้ ภาพประกอบ
สี สัน ขนาดของแผ่นพับ และความสะดวกในการใช้งานมีความพึงพอใจระดับมาก ส่วนขนาดตัวอักษร

มีความพึงพอใจระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีความพึงพอใจด้านรูปแบบของแผ่นพับอยู่ในระดับมาก ด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระ เกษตรกรมีความพึงพอใจในเรื่องของเทคนิคการเพิ่มผลผลิต การกำจัดวัชพืช ระยะเวลาปลูก การใส่ปุ๋ย การเตรียมท่อนพันธุ์ วิธีการปลูก พันธุ์/ลักษณะประจำพันธุ์ และการเตรียมดิน มีความพึงพอใจในระดับมาก ส่วนวิธีการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาหลังการเก็บเกี่ยว และโรคและแมลง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีความพึงพอใจด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระของแผ่นพับอยู่ในระดับมาก ส่วนในเรื่องของเอกสารแนะนำ ด้านรูปแบบเกษตรกรมีความพึงพอใจในเรื่องของภาษาที่ใช้ ภาพประกอบ และขนาดตัวอักษร มีความพึงพอใจในระดับมาก ส่วนความสั้นยาวของบทความ ขนาดของเอกสารแนะนำ และความสะดวกในการใช้งาน เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีความพึงพอใจด้านรูปแบบเอกสารแนะนำอยู่ในระดับมาก ด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระ เกษตรกรมีความพึงพอใจในเรื่องของเทคนิคการเพิ่มผลผลิต พันธุ์/ลักษณะประจำพันธุ์ วิธีการปลูก โรคและแมลง วิธีเก็บเกี่ยว ระยะเวลาปลูก การกำจัดวัชพืช การเก็บรักษาหลังการเก็บเกี่ยว และการใส่ปุ๋ย ในระดับมาก ส่วนการเตรียมดิน และการเตรียมท่อนพันธุ์ มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีความพึงพอใจด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระต่อเอกสารแนะนำในระดับมาก

7.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อ ได้แก่ รูปแบบ เนื้อหาสาระ

สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 72) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า ข้อเสนอแนะของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลัง (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ในเรื่องของแผ่นพับ ด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระเกษตรกรมีความต้องการให้จัดทำเป็นเรื่อง ๆ โดยแยกกัน ไม่รวมอยู่แผ่นเดียวกัน ในเรื่องของเอกสารแนะนำ เกษตรกรมีความต้องการรูปแบบเอกสารแนะนำที่มีขนาดเล็ก พกพาได้สะดวก เพื่อสะดวกกับการใช้งาน และควรมีบทความที่ไม่ควรยาวจนเกินไป โดยให้เลือกนำเสนอเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ส่วนในด้านข้อมูล/เนื้อหาสาระนั้น ควรมีรูปถ่ายขั้นตอนการเตรียมดิน และการเตรียมท่อนพันธุ์ เพื่อจะได้เห็นภาพ และเข้าใจในเนื้อหาดียิ่งขึ้น แลมีความสวยงามชวนให้อ่าน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 37 คน เนื่องจากประชากรมีจำนวนไม่มาก จึงศึกษาประชากรทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ และการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

2.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดข้อมูลที่ต้องการในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย กำหนดตัวชี้วัดและมาตรวัดข้อมูลในแต่ละประเด็น แล้วจึงนำข้อมูลตามประเด็น ตัวชี้วัดและมาตรวัดมาสร้างเป็นข้อคำถาม ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพหลัก จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม และการรับรู้ข่าวสาร

ตอนที่ 2 ความต้องการสื่อของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับสื่อ ได้แก่ เอกสารแนะนำ แผ่นพับ โปสเตอร์ VCD และอื่น ๆ และคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของสื่อ ได้แก่ ความสำคัญของสมุนไพร ประโยชน์ของสมุนไพร ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และความต้องการอื่น ๆ ที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ซึ่งการให้คะแนนความต้องการของสมาชิกที่มีต่อเนื้อหาสาระของสื่อในแต่ละข้อคำถาม แบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

0 คะแนน	=	ไม่ต้องการ
1 คะแนน	=	ต้องการน้อย
2 คะแนน	=	ต้องการปานกลาง
3 คะแนน	=	ต้องการมาก

ตอนที่ 3 การพัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ประกอบด้วย การพัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเรื่องของสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับรูปแบบของสื่อ ได้แก่ รูปแบบสี สัน ภาพประกอบ ขนาดตัวอักษร ความสั้นยาวของบทความ ภาษาที่ใช้ ความสะดวกในการใช้งาน คำถามเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของสื่อ ได้แก่ ความสำคัญของสมุนไพร ประโยชน์ของสมุนไพร ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และอื่น ๆ ซึ่งการให้คะแนนความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนาในแต่ละข้อคำถาม แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1 คะแนน	=	พึงพอใจน้อย
2 คะแนน	=	พึงพอใจปานกลาง
3 คะแนน	=	พึงพอใจมาก

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ได้แก่ รูปแบบของสื่อ เนื้อหาสาระของสื่อ และอื่น ๆ เพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

2.2 การตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ หลังจากการสร้างแบบสัมภาษณ์แล้ว ได้ทำการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เพื่อหาความถูกต้อง แล้วจึงปรับปรุงแก้ไขก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้จริง โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วทั้งหมดมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์และมีความถูกต้องตามเนื้อหาที่ต้องการวัดให้มากที่สุด

2.3 การสร้างสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนา มีขั้นตอนดังนี้

2.3.1 กำหนดเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ ตามความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

2.3.2 เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ โดยการตรวจเอกสารทางวิชาการ เรื่องพืชสมุนไพร การสอบถามประวัติ ข้อมูลต่าง ๆ จากวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และนำมาเรียบเรียง

2.3.3 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบต้นฉบับ

2.3.4 ทำการทดสอบก่อนจัดพิมพ์ โดยทำต้นฉบับไปทดสอบกับผู้อ่าน ซึ่งต้องพยายามจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ออกให้มากที่สุด

2.3.5 ดำเนินการจัดพิมพ์ตามกระบวนการทางเทคนิค

2.3.6 นำเสนอสื่อ โดยนำสื่อที่ได้พัฒนามาแจกจ่ายให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อสอบถามความพึงพอใจ โดยใช้แบบสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และหาความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ชุดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างสื่อ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) โดยใช้แบบสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ชุดที่ 2 ความพึงพอใจ

ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนา โดยการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ แบบรายบุคคล จำนวน 37 คน ในระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 15 มิถุนายน 2555

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจให้คะแนน จัดทำรหัสและบันทึกข้อมูล แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

4.2 ความต้องการสื่อของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

การแปลความหมายระดับความต้องการ ในแต่ละประเด็น กำหนด ดังนี้

1.00 – 1.66	หมายถึง	มีความต้องการในระดับน้อย
1.67 – 2.33	หมายถึง	มีความต้องการในระดับปานกลาง
2.34 – 3.00	หมายถึง	มีความต้องการในระดับมาก

4.3 ความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

การแปลความหมายระดับความพึงพอใจ ในแต่ละประเด็น กำหนด ดังนี้

1.00 – 1.66	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับน้อย
1.67 – 2.33	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
2.34 – 3.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจในระดับมาก

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่องการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี มีสมาชิกจำนวน 37 คน โดยดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ตอนที่ 2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ตอนที่ 3 การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้จากอาชีพหลัก รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม และแหล่งรับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพร ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.1 ถึงตารางที่ 4.3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก

N=37

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	5	13.5
หญิง	32	86.5
อายุ (ปี)		
40 หรือน้อยกว่า	6	16.2
41 – 50	11	29.7
51 – 60	7	18.9
61 – 70	9	24.3
71 หรือมากกว่า	4	10.8
ค่าต่ำสุด = 31	ค่าสูงสุด = 80	
ค่าเฉลี่ย = 54.89	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.04	
สถานภาพ		
โสด	2	5.4
สมรส	21	56.8
หย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย	14	37.8
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1	2.7
ประถมศึกษา	21	56.8
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	5	13.5
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	6	16.2
ปริญญาตรี	4	10.8
การประกอบอาชีพ		
เกษตรกร	7	18.9
ค้าขาย	13	35.1
รับราชการ	3	8.1
รับจ้าง	11	29.7
แม่บ้าน/พ่อบ้าน	3	8.1

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

N=37

สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
2 หรือน้อยกว่า	8	21.6
3 – 4	17	45.9
5 – 6	9	24.3
7 หรือมากกว่า	3	8.1
ค่าต่ำสุด = 1	ค่าสูงสุด = 11	
ค่าเฉลี่ย = 4.24	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.44	
รายได้จากอาชีพหลัก (บาท/ปี)		
20,000 หรือน้อยกว่า	6	16.2
20,001 – 70,000	17	45.9
70,001 – 120,000	9	24.3
120,001 หรือมากกว่า	5	13.5
ค่าต่ำสุด = 6,000	ค่าสูงสุด = 216,000	
ค่าเฉลี่ย = 70,405.41	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 49,097.35	

จากตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

เพศ พบว่า สมาชิกร้อยละ 86.5 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 13.5 เป็นเพศชาย

อายุ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ร้อยละ 29.7 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี รองลงมาร้อยละ 24.3 มีอายุระหว่าง 61 – 70 ปี ร้อยละ 18.9 มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 16.2 มีอายุไม่เกิน 40 ปี และร้อยละ 10.8 มีอายุมากกว่า 70 ปี โดยสมาชิกมีอายุเฉลี่ย 54.89 ปี อายุต่ำสุด 31 ปี และอายุสูงสุด 80 ปี

สถานภาพ พบว่า สมาชิกร้อยละ 56.8 มีสถานภาพสมรส รองลงมาร้อยละ 37.8 มีสถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย และร้อยละ 5.4 มีสถานภาพโสด

ระดับการศึกษา พบว่า สมาชิกร้อยละ 56.8 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 16.2 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ร้อยละ 13.5 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ร้อยละ 10.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และร้อยละ 2.7 ไม่ได้เรียนหนังสือ

การประกอบอาชีพ พบว่า สมาชิกร้อยละ 35.1 ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมาร้อยละ 29.7 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 18.9 ประกอบอาชีพเกษตรกร และร้อยละ 8.1 ประกอบอาชีพรับราชการ และแม่บ้าน/พ่อบ้าน

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่า สมาชิกร้อยละ 45.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3 – 4 คน รองลงมาร้อยละ 24.3 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 – 6 คน ร้อยละ 21.6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 2 คน และร้อยละ 8.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 6 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.24 คน ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 11 คน

รายได้จากอาชีพหลัก พบว่า สมาชิกร้อยละ 45.9 มีรายได้จากอาชีพหลัก 20,001 – 70,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 24.3 มีรายได้จากอาชีพหลัก 70,001 – 120,000 บาท/ปี ร้อยละ 16.2 มีรายได้จากอาชีพหลักไม่เกิน 20,000 บาท/ปี และร้อยละ 13.5 มีรายได้จากอาชีพหลักมากกว่า 120,000 บาท/ปี โดยมีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 70,405.41 บาท/ปี ต่ำสุด 6,000 บาท/ปี สูงสุด 216,000 บาท/ปี

ตารางที่ 4.2 รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก

รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวนเงิน (บาท)				ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
			ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย		
ค่าเงินปันผล (บาท/ปี)	27	73.0	35	350	143.22	93.39	
ค่าแรงงานและค่าเงินปันผล (บาท/ปี)	2	5.4	54,035	54,035	54,035	0.00	
ค่าเงินปันผล+ค่าจำหน่ายสมุนไพร (บาท/ปี)	8	21.6	570	6,210	2,873.13	2,287.53	
รวม	37	100.0	35	54,035	3,646.54	12,305.16	

จากตารางที่ 4.2 รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก พบว่า สมาชิกร้อยละ 73.0 มีรายได้จากเงินปันผล โดยมีรายได้จากเงินปันผลน้อยที่สุด 35 บาท/ปี มากที่สุด 350 บาท/ปี รายได้จากเงินปันผลเฉลี่ย 143.22 บาท/ปี สมาชิกร้อยละ 21.6 มีรายได้จากเงินปันผลและเงินจำหน่ายสมุนไพร โดยมีรายได้จากเงินปันผลและเงินจำหน่ายสมุนไพรน้อยที่สุด 570 บาท/ปี มากที่สุด 6,210 บาท/ปี รายได้จากเงินปันผลและเงินจำหน่ายสมุนไพรเฉลี่ย 2,873.13 บาท/ปี และสมาชิกร้อยละ 5.4 มีรายได้จากค่าแรงงานและค่าเงินปันผล โดยมีรายได้จากค่าแรงงานและค่าเงินปันผลน้อยที่สุด

54,035 บาท/ปี มากที่สุด 54,035 บาท/ปี รายได้จากค่าแรงงานและค่าเงินปันผลเฉลี่ย 54,035 บาท/ปี โดยภาพรวมสมาชิกมีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม น้อยที่สุด 35 บาท/ปี มากที่สุด 54,035 บาท/ปี มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ย 3,646.54 บาท/ปี

ตารางที่ 4.3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

N=37		
การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แหล่งรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพร		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
วิทยุโทรทัศน์	35	94.6
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	29	78.4
หนังสือพิมพ์	27	73.0
ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน	26	70.3
วิทยุกระจายเสียง	22	59.5
แผ่นพับ	17	45.9
เอกสารแนะนำ	13	35.1
VCD แนะนำ	5	13.5

จากตารางที่ 4.3 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของสมาชิก พบว่าสมาชิกร้อยละ 94.6 ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากวิทยุโทรทัศน์ รองลงมาร้อยละ 78.4 ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่เหลือร้อยละ 73.0 70.3 59.5 45.9 35.1 และ 13.5 ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากหนังสือพิมพ์ ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน วิทยุกระจายเสียง แผ่นพับ เอกสารแนะนำ และ VCD แนะนำ ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาความต้องการของสมาชิกที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ โดยใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่า (rating scale) และแบ่งระดับความต้องการออกเป็น 3 ระดับ แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย และจัดระดับความต้องการตามเกณฑ์ในการประเมิน ดังนี้

คะแนน	ระดับ
1.00 – 1.66	น้อย
1.67 – 2.33	ปานกลาง
2.34 – 3.00	มาก

ผลการวิเคราะห์ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อ เพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.4 ถึงตารางที่ 4.5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน

N=37		
ความต้องการสื่อของสมาชิก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความต้องการสื่อ		
เอกสารแนะนำ	27	73.0
แผ่นพับ	7	18.9
โปสเตอร์	3	8.1

จากตารางที่ 4.4 ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน พบว่าสมาชิกร้อยละ 73.0 มีความต้องการสื่อเอกสารแนะนำ รองลงมาร้อยละ 18.9 มีความต้องการสื่อแผ่นพับ และร้อยละ 8.1 มีความต้องการสื่อโปสเตอร์

ตารางที่ 4.5 ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน

N=37

ข้อมูล/เนื้อหาสาระ	ระดับความต้องการ			ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลความ
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
1. ความสำคัญของ สมุนไพรม	28 (75.7)	9 (24.3)	0	2.76	0.44	มาก
2. ประโยชน์ของ สมุนไพรม	28 (75.7)	9 (24.3)	0	2.76	0.44	มาก
3. พืชสมุนไพรในศูนย์ เรียนรู้สมุนไพรไทย	29 (78.4)	8 (21.6)	0	2.78	0.42	มาก
4. ความเป็นมาของ วิสาหกิจชุมชนฯ	35 (94.6)	2 (5.4)	0	2.95	0.23	มาก
5. ผลกระทบต่อสมุนไพรม แปรรูปของวิสาหกิจ ชุมชนฯ	34 (91.9)	3 (8.1)	0	2.92	0.28	มาก
	รวม			2.83	0.36	มาก

จากตารางที่ 4.5 ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน พบว่า สมาชิกทุกคนมีความต้องการต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานในเรื่อง ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชน ผลกระทบต่อสมุนไพรมแปรรูปของวิสาหกิจชุมชน พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย ความสำคัญของสมุนไพรม และประโยชน์ของสมุนไพรม มีความต้องการในระดับมากทุกประเด็น มีค่าเฉลี่ย 2.95 2.92 2.78 2.76 และ 2.76 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยสมาชิกมีความต้องการเนื้อหาสาระของสื่อในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.83

นอกจากนี้ สมาชิกยังมีความต้องการและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังนี้

เอกสารคำแนะนำ สมาชิกมีข้อเสนอแนะ ในเรื่องของรูปแบบเอกสารแนะนำ คือ รูปเล่มควรมีสีสันไม่ฉูดฉาด ขนาดของเล่มกะทัดรัด หน้าปกมีรูปภาพที่ชัดเจน ชักจูงความสนใจของผู้อ่าน และมีสถานที่ติดต่อชัดเจน ในส่วนของเนื้อหาสาระ คือ เนื้อหาของพืชสมุนไพรที่มีในเอกสารแนะนำ ควรเป็นพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย เพื่อให้ผู้ที่สนใจมาศึกษาดูงานภายในศูนย์จะได้เห็นตัวอย่างจริงของพืชสมุนไพรภายในศูนย์เรียนรู้ฯ ประกอบกับการอ่านเอกสารแนะนำ

ตอนที่ 3 การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านนาโพธิ์

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก และความ
ต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ทำให้
ทราบถึงความต้องการของสมาชิก ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารแนะนำ ดังภาพ

ภาพที่ 4.1 สื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

โดยมีขั้นตอนการสร้างสื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
ดังนี้

1. กำหนดเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ โดยสำรวจความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ในด้านชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อ ซึ่งอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

2. เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ โดยการตรวจเอกสารทางวิชาการ เรื่องพืชสมุนไพร การสอบถามประวัติ ข้อมูลต่าง ๆ จากวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และนำมาเรียบเรียง
3. นำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบต้นฉบับ
4. ทำการทดสอบก่อนจัดพิมพ์ โดยทำต้นฉบับไปทดสอบกับผู้อ่าน ซึ่งต้องพยายามจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ออกให้มากที่สุด
5. ดำเนินการจัดพิมพ์เอกสารแนะนำตามกระบวนการทางเทคนิค
6. นำสื่อที่ได้พัฒนามาแจกจ่ายให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เพื่อสอบถามความพึงพอใจของสมาชิก จำนวน 37 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

ภาพที่ 4.2 ขั้นตอนการสร้างสื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

เอกสารแนะนำที่ได้จากการพัฒนาสื่อของผู้วิจัยเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตามความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

วิสาหกิจชุมชน

แปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

มผช.171/2546

76-2-01346-1-0001

GMP

THE ISLAMIC COMMITTEE OFFICE OF THAILAND

สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร

คำนำ

พืชสมุนไพร เป็นพืชที่มีวัตถุประสงค์หลักในการนำไปใช้ประโยชน์เป็นยารักษาโรค เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์อาหารเสริม ซึ่งในปัจจุบันกระแสความนิยมเรื่องสมุนไพรมีมากขึ้นตามลำดับและมีแนวโน้มจะขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากมีการนำเอาขบวนการทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนให้พืชสมุนไพรมีความน่าเชื่อถือ เช่น มีงานวิจัยรองรับ มีรูปแบบที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้ และที่สำคัญมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคมากขึ้น

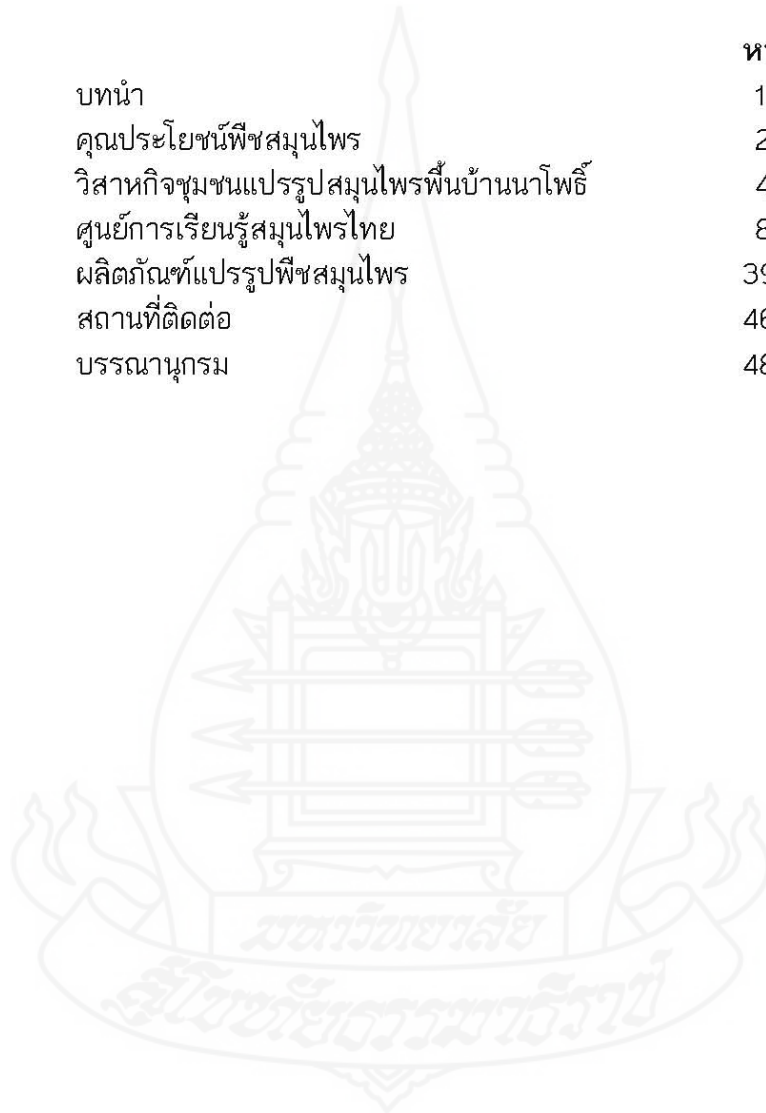
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ได้รวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรมาไว้ภายในศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย และผลิตผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรจำหน่าย เพื่อเป็นการฟื้นฟูสมุนไพรและหมอยาพื้นบ้าน ซึ่งบรรพบุรุษไทยได้ส่งสมมานานให้กลับมาอีกครั้ง โดยผ่านเยาวชนและผู้สนใจได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ ซึ่งผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเยาวชนและผู้สนใจพืชสมุนไพรจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการผลิตพืชสมุนไพรของไทยให้ดีขึ้นต่อไป

ธัญลักษณ์ นิมน้อย
มิถุนายน 2555

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
คุณประโยชน์พืชสมุนไพร	2
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์	4
ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย	8
ผลิตภัณฑ์แปรรูปพืชสมุนไพร	39
สถานที่ติดต่อ	46
บรรณานุกรม	48

บทนำ

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพซึ่งผลิตจากสมุนไพรกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากความสนใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตลอดจนจำนวนผู้ผลิตสินค้าที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนโดยทั่วไปให้ความสำคัญกับสุขภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งกังวลในเรื่องปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดจากการใช้สารเคมี ส่งผลให้ความนิยมในผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพร ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับภาครัฐได้หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมุนไพร โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) กำหนดให้พืชสมุนไพรเป็นพืชหนึ่งในยุทธศาสตร์ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดให้พืชสมุนไพรเป็นพืชที่มีโอกาสใหม่ทางการตลาด สำหรับกระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติการพัฒนามิปัญญาไทย สุขภาพวิถีไท พ.ศ.2550 - 2554 กำหนดทิศทางและบทบาทให้ระบบสุขภาพของประเทศไทยปรับเปลี่ยนจากระบบการบริการทางการแพทย์ที่เป็นแบบแผนเดียว อันได้แก่ การแพทย์แผนปัจจุบันมาเป็นการแพทย์พหุลักษณะหรือหลากหลายระบบ ซึ่งยุทธศาสตร์ภูมิปัญญาไทยสุขภาพวิถีไท ประกอบด้วย ระบบการแพทย์หลัก 3 ระบบ ได้แก่ การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก

บอระเพ็ด

คุณประโยชน์พืชสมุนไพร

☺ สามารถรักษาโรคบางชนิดได้ โดยไม่ต้องใช้ยาแผนปัจจุบัน ซึ่งบางชนิดอาจมีราคาแพง และต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก อีกทั้งอาจหาซื้อได้ยากในท้องถิ่นนั้น

☺ ให้ผลการรักษาได้ดีใกล้เคียงกับยาแผนปัจจุบัน และให้ความปลอดภัยแก่ผู้ใช้มากกว่ายาแผนปัจจุบัน

☺ สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นเพราะส่วนใหญ่ได้จากพืชซึ่งมีอยู่ทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท

☺ มีราคาถูก สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อยาแผนปัจจุบัน ที่ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศเป็นการลดการขาดดุลทางการค้า

☺ เป็นพืชที่สามารถส่งออกทำรายได้ให้กับประเทศ เช่น กระวาน เรว้งมีนชัน

☺ เป็นการอนุรักษ์มรดกไทยให้ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นรู้จักช่วยตนเองในการนำพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามแบบแผนโบราณ

☺ ทำให้คนเห็นคุณค่าและกลับมาดำเนินชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติยิ่งขึ้น

☺ ทำให้เกิดความภูมิใจในวัฒนธรรม และคุณค่าของความเป็นไทย

ว่านชักมดลูก

พืชสมุนไพรเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศมากกว่าครึ่งหนึ่งของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ได้จากธรรมชาติ ดังนั้นในการพัฒนาสมุนไพร ด้านหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ ต้องมีการนำสมุนไพรมาปลูกอย่างถูกวิธี ดูแลรักษาให้มีปริมาณและคุณภาพที่ดี เพื่อสามารถนำมาเป็นยารักษาโรคที่มีสรรพคุณดีตามต้องการ ในการปลูกพืชสมุนไพรมีข้อควรคำนึงคือ ทำอย่างไรให้ได้สมุนไพรที่มีสารออกฤทธิ์หรือตัวยาที่สูงที่สุดและมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค กระบวนการผลิตสมุนไพรอย่างถูกต้องเหมาะสม จึงต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี และการรักษาสุขอนามัยในแปลงปลูก และการปฏิบัติกรต่างๆ ด้วย

ในปัจจุบัน พืชสมุนไพรได้รับความนิยมใช้สำหรับอุปโภคและบริโภคเพื่อสุขภาพอย่างกว้างขวาง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การแปรรูปพืชสมุนไพรเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นการนำวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มาถ่ายทอดความรู้ การแปรรูปพืชสมุนไพรให้กับเยาวชน และผู้ที่สนใจ เพื่อสืบสานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หรือสามารถทำเป็นอาชีพเสริมได้

หญ้าหนวดแมว

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพบ้านนาโพธิ์

เดิมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพบ้านนาโพธิ์ ประกอบอาชีพด้านการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป หลังจากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ในการจัดอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับการแปรรูปอาหารจาก เนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ เพื่อให้แม่บ้าน เกิดการรวมตัว และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สามารถนำความรู้ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว จึงได้มีการ รวบรวมสมาชิกแม่บ้านเกษตรกร หมู่ที่ 5 จัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2525 มีสมาชิก 21 คน โดยใช้ชื่อ กลุ่มว่า “กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎี” ตั้งอยู่เลขที่ 29/3 หมู่ที่ 5 บ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และ จดทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านแหลมอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2526 มีกิจกรรมการแปรรูปอาหาร ได้แก่ น้ำพริก ขนมหัดถกรรมจักสานจากผักตบชวา การปั่นไอ้ซีเมนต์ เป็นต้น

ในปี พ.ศ.2530 โดยการชักชวนของ คุณสำเนียง พวงมาลัย แพทย์อายุรเวท ซึ่งดำรงตำแหน่งแพทย์ประจำตำบลท่าแร่ มีแนวคิด จะฟื้นฟูสมุนไพรรพและหมอยาพื้นบ้านที่บรรพบุรุษไทยได้สั่งสมมานาน ให้กลับมาอีกครั้ง จึงได้จัดตั้งศูนย์สมุนไพรรพและหมอยาพื้นบ้านตำบล ท่าแร่ขึ้นในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎี จึงได้มีการเปลี่ยนกิจกรรม มาเป็นการแปรรูปสมุนไพรรพ เพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับสมาชิก และชุมชน ตลอดจนลดการเคลื่อนย้ายแรงงานในชุมชน โดยได้รับการ สนับสนุนจากชาวบ้านที่สนใจในชุมชน หน่วยงานราชการ และบุคคล ภายนอก ให้การสนับสนุนพันธุ์พืชสมุนไพรรพ อุปกรณ์การผลิต ปรับปรุง อาคารสถานที่ทำการกลุ่ม เงินทุนในการดำเนินการ และสนับสนุน

ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่ม ทำให้กลุ่มเริ่มโตขึ้นและเป็นที่รู้จักของคนภายนอก

และในปี พ.ศ.2548 ได้มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า “วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์” เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2548 และจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร บ้านนาโพธิ์ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2552

ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรวัดกุฎี เป็นศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย ควบคู่กับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร และมีการรณรงค์ให้คนในชุมชน เยาวชน และผู้ที่สนใจหันมาให้ความสำคัญกับพืชสมุนไพรใกล้ตัว และปลูกพืชสมุนไพรจำหน่ายให้กับวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร

ว่านหางจระเข้

การผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์

สินค้าและผลิตภัณฑ์ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรวัดกุฎีผ่านการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ จำแนกได้ ดังนี้

1. สถานที่ผลิตผ่านการรับรองอาหารมาตรฐาน GMP ตั้งแต่ปี 2547 จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

2. ผลิตภัณฑ์ผ่านการรับรองมาตรฐาน เลขสารบบอาหาร (อย.) จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข และเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ฮาลาล

2.1 เครื่องดื่มสมุนไพร ชนิดผง ได้แก่ มะตูม ใบเตย ตะไคร้ จิง กระชายดำ ใบบัวบก ใบหม่อน จำนวน 7 ผลิตภัณฑ์

2.2 ชาสมุนไพร ชนิดซองแห้ง ได้แก่ ใบหม่อน ใบบัวบก ดอกคำฝอย เห็ดหลินจือ เก๊กฮวย จิง ตะไคร้ ใบเตย ลูกใต้ใบ กระเจี๊ยบ และชาสี่สหาย จำนวน 11 ผลิตภัณฑ์

3. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบุรี และสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม และเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ฮาลาล จำนวน 14 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สบู่เหลวสมุนไพร (ไพล ขมิ้น และมะขาม) แชมพูดอกอัญชัน แชมพูประคำดีควาย ขี้ผึ้งไพล น้ำมันไพลดำ น้ำมันว่านนางคำ เครื่องดื่มเก๊กฮวยผงขงดื่ม เครื่องดื่มกระเจี๊ยบผง เครื่องดื่มดอกคำฝอย เครื่องดื่มฟ้าทะลายโจร เครื่องดื่มโศได้นำรู้ล้มสำเร็จรูป เครื่องดื่มรางจืดผง เครื่องดื่มหญ้าปักกิ่งสำเร็จรูป

4. ผลิตภัณฑ์ได้รับการจดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญา ผลิตภัณฑ์จาก “มะตูม” เมื่อปี พ.ศ. 2546 จดทะเบียนเครื่องหมายทางการค้าใช้ชื่อว่า “เกร็ดไพร” เมื่อปี พ.ศ. 2550 และจดทะเบียนความลับทางปัญญา ผลิตภัณฑ์ “มะรุ้ม” เมื่อปี พ.ศ. 2551 จากกระทรวงพาณิชย์

5. **ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับอนุญาตจากจังหวัดเพชรบุรี** ให้ใช้ตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มสมุนไพร และผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มชาสมุนไพร

6. **ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ระหว่างการขอมาตรฐาน เลขสารบบอาหาร (อย.) และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)** ได้แก่ เครื่องดื่มชาลูกใต้ใบ เครื่องดื่มชาหญ้าปักกิ่งผสมใบเตย เครื่องดื่มชากระชายดำ เครื่องดื่มชาแปะก๊วย เครื่องดื่มชาดอกอัญชัน เครื่องดื่มชาหญ้าหวาน เครื่องดื่มชาเห็ดหลินจือ เครื่องดื่มชาไมยราบ เครื่องดื่มชาฟ้าทะลายโจร เครื่องดื่มชาหญ้าดอกขาว เครื่องดื่มชาหญ้าหนวดแมว เครื่องดื่มชาห้าสหาย เครื่องดื่มชารางจืด เครื่องดื่มชามะรุม เครื่องดื่มชาขลุ่ เครื่องดื่มดอกอัญชันชนิดผง เครื่องดื่มแปะก๊วยชนิดผง เครื่องดื่มดอกคำฝอย ชนิดผง เครื่องดื่มกระเจี๊ยบชนิดผง เครื่องดื่มมะรุมชนิดผง เครื่องดื่มแห้วชนิดผง เครื่องดื่มเห็ดหลินจือชนิดผง เครื่องดื่มหญ้าหนวดแมว ชนิดผง เครื่องดื่มลูกสำรองชนิดผง จิงผง ขมิ้นชันผง

7. **ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ** ได้แก่ ลูกประคบสมุนไพร ยาหม่อง ตะไคร้หอม ขี้ผึ้งเสลดพังพอน ขี้ผึ้งไพล ขี้ผึ้งเมล็ดมะรุม น้ำมันเหลือง พิมเสนน้ำ ฯลฯ เป็นต้น

ศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร จึงได้จัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทยขึ้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูสมุนไพรและหมอยาพื้นบ้าน ซึ่งบรรพบุรุษไทยได้ส่งสมมานานให้กลับมาอีกครั้ง ภายในศูนย์การเรียนรู้สมุนไพรไทย มีพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน และสมุนไพรที่หายาก เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้ ซึ่งพืชสมุนไพรที่ปลูกภายในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย ได้แก่

☉ ทองนพนธ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz

ชื่อสามัญ : White crane flower

วงศ์ : ACANTHACEAE

ชื่ออื่น : ทองคันชั่ง หญ้ามันไก่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร กิ่งอ่อนเป็นสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว ดอกช่อ ออกที่ซอกใบ กลีบดอกสีขาว โคนติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2 ปาก ปากล่างมีประสีม่วงแดง ผลแก่แตกได้

ส่วนที่ใช้ : ใบสด รากสด หรือตากแห้ง

สรรพคุณ : ใช้รักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อน ผื่นคันเรื้อรัง

☉ หญ้าหนวดแมว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Orthosiphon aristatus* (Blume) Miq.

ชื่อพ้อง : *O. grandiflorus* Bold.

ชื่อสามัญ : Java tea, Kidney Tea Plant, Cat's Whiskers

วงศ์ : Lamiaceae (Labiatae)

ชื่ออื่น : บางรักป่า (ประจวบคีรีขันธ์) พยับเมฆ (กรุงเทพฯ) อีตุ๋ตง (เพชรบูรณ์)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : พืชล้มลุกขนาดเล็ก ลำต้นกิ่งอ่อนเป็นสี่เหลี่ยม สูง 0.3-0.8 เมตร ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขอบใบหยัก แผ่นใบสีเขียวเข้ม ดอกช่อ ออกตรงปลายยอด มี 2 พันธุ์ ชนิดดอกสีขาวอมม่วงอ่อน กับพันธุ์ดอกสีฟ้า บานจากล่างขึ้นข้างบน เกสรเพศผู้เป็นเส้นยาวยื่นออกมาอกกลีบดอก ผลแห้งไม่แตก

ส่วนที่ใช้ : ราก ทั้งต้น ใบและต้นขนาดกลางไม่แก่ไม่อ่อนจนเกินไป

สรรพคุณ : **ราก** ขับปัสสาวะ **ทั้งต้น** แก้โรคไต ขับปัสสาวะ รักษาโรคกระษัย รักษาโรคปวดตามสันหลัง บั้นเอว รักษาโรคนี้่ว รักษาโรคเยื่อจมูกอักเสบ **ใบ** รักษาโรคไต รักษาโรคปวดข้อ ปวดหลัง ไขข้ออักเสบ ลดความดันโลหิต รักษาโรคเบาหวาน ลดน้ำตาลกรดยูริค แอซิดจากไต

ข้อควรระวัง : คนที่เป็นโรคหัวใจ ไต ห้ามรับประทาน เพราะมีสารโปตัสเซียมสูงมาก ถ้าไตไม่ปกติ จะไม่สามารถขับโปตัสเซียมออกมาได้ ซึ่งทำให้เกิดโทษต่อร่างกายอย่างร้ายแรง

๐ ขวานง็อก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pseuderanthemum palatiferum* (Nees) Radlk

ชื่อพ้อง : *Eranthemum palatiferum* Nees

วงศ์ : Acanthacea

ชื่ออื่น : พญาวานร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ขวานง็อกเป็นไม้พุ่ม ขนาดเล็ก สูงประมาณ 1-3 เมตร เป็นพันธุ์ไม้ใบ ใบอ่อนมีสีเขียว ปลายใบแหลม ออกตามโคนง่ามใบ ด้านบนของใบมีสีเขียวเป็นมันเงา ส่วนล่างของใบจะหยาบ มีใบมาก ใบเป็นทรงพุ่ม ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม ลำต้นเป็นรูปสี่เหลี่ยม เปลือกต้นผิวเรียบ สีเขียว ดอกเป็นช่อ สีชมพู น้ำเงิน ม่วงหรือเกือบดำ เจริญเติบโตได้ดีในที่ร่มหรือแดดรำไร

สรรพคุณ : ใบ ประกอบด้วยสารอาหาร เช่น โปรตีน กรดอะมิโน และเกลือแร่ เช่น แมกนีเซียม แคลเซียม เหล็กและทองแดง ใช้แก้โรคท้องเสีย ภาวะอาหารอักเสบ ลำไส้อักเสบ ไช้ออักเสบ คออักเสบ ตกเลือด รักษาแผล ป้องกันโรคในสัตว์เลี้ยง แก้อาการเสียน้ำในสุกรและสุนัข และอหิวาต์ในไก่และเป็ด

☉ แมงลัก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum basilicum* Linn

ชื่อสามัญ : Mairy Basil

วงศ์ : Labiatae

ชื่ออื่น : ก่อมก้อขาว (เหนือ) ผักอีตู๋ (เลย) มังลัก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพืชล้มลุกขนาดเล็ก ลำต้นตรง สูงประมาณ 40 – 90 เซนติเมตร ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามเป็นคู่ ๆ รูปร่างกลมรีปลายใบแหลม ใบมีสีเขียวอ่อนนวล ใบอ่อนมีขนนุ่ม ทุกส่วนมีกลิ่นหอม ดอกออกเป็นช่อ ออกที่ปลายยอด ดอกจะบานจากข้างล่างขึ้นบน กลีบดอกมีสีขาวหรือม่วงอ่อน ดอกคงทน ดอก 1 ดอก มีผลขนาดเล็ก 4 ผล เมล็ดแมงลักรูปร่างรีไข่ สีดำ

สรรพคุณ : แก้ไข้หวัด แก้หลอดลมอักเสบ แก้ท้องร่วง ขับลม ท้องอืด ขับเหงื่อ เป็นยาระบายเจริญอาหาร

ข้อควรระวัง : ควรแช่เมล็ดแมงลักให้พองตัวเต็มมาก่อนแล้วจึงนำมารับประทาน เพราะถ้าเมล็ดแมงลักยังพองตัวไม่เต็มที่ เมื่อรับประทานแล้วจะทำให้มีการดูดน้ำจากลำไส้ เกิดอาการขาดน้ำ และอาจเกิดลำไส้อุดตัน

☉ ฟ้าทะลายโจร

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Andrographis paniculata* (Burm. f.) Nees

วงศ์ : Acanthaceae

ชื่ออื่น : ตีปังฮี ฟ้าทะลาย หญ้าก้านงู น้ำลายพังพอน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก สูง 30-70 เซนติเมตร ทุกส่วนมีรสขม ใบเดี่ยว แผ่นใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง และซอกใบ ดอกย่อย กลีบดอกสีขาว โคนกลีบติดกัน ปลายแยก 2 ปาก ปากบนมี 3 กลีบ มีเส้นสีม่วงแดงพาดอยู่ ปากล่างมี 2 กลีบ ผลเป็นฝัก เมื่อแก่เป็นสีน้ำตาล ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น ใบสด ใบแห้ง ใบเก็บมาใช้เมื่อต้นมีอายุ 3-5 เดือน

สรรพคุณ : สารสำคัญ สารแอนโดรแกรโฟไลด์ (Andrographolide)

ใช้เป็นยาได้ทั้งต้น แต่ปริมาณสารสำคัญมีมากที่สุดในใบ **ทั้งต้น** รสขม เย็นจัด ไม่มีพิษ ใช้ดับร้อน แก้เจ็บคอ แก้ท้องเสีย แก้ไข้ เป็นยาขม เจริญอาหาร แก้พิษ บวม บิดจากแบคทีเรีย **ใบ** ควรเก็บใบ ฟ้าทะลายโจรในช่วงที่ยังไม่ออกช่อดอกหรือเริ่มออกเล็กน้อย เพราะเป็นช่วงที่ใบมีสารสำคัญสูงสุด โดยเลือกเก็บยอดและใบ นำไปล้างตากแห้งเก็บไว้ใช้ (ระวังอย่าให้แดดแรงจัด) หรืออาจใช้สดก็ได้

☉ ว่านน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acorus calamus* L.

วงศ์ : Araceae

ชื่ออื่น : ผมผา ส้มขึ้น ฮางคาวน้ำ ฮางคาวบ้าน ฮางคาวผา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพืชสมุนไพรที่มีปลั่งร้อน ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ใบมีลักษณะแข็งตั้งตรง ปลายใบจะแหลม ใบเรียงสลับกันซ้ายขวาเป็นแผง ดอกมีสีเขียวขนาดเล็กจะออกดอกเป็นช่อ มีจำนวนมากอัดกันแน่นเป็นแท่งรูปทรงกระบอก ชอบขึ้นตามที่น้ำขัง หรือที่ชื้นแฉะ

ส่วนที่ใช้ : ราก เหง้า น้ำมันหอมระเหยจากต้น

สรรพคุณ : **ราก** รับประทานน้อย ๆ สามารถใช้เป็นยาแก้ปวดท้อง บำรุงธาตุ แก้กูก ขับลมในลำไส้ เพราะในว่านน้ำมีสารอาโกริน ที่มีรสขมและแอลคาลอยด์ คาเลาไมท์ เป็นยาแก้บิด เป็นยารักษาบิดของเด็ก (คือ มูกเลือด) และหวัดลงคอ (หลอดลมอักเสบ) เป็นยาขับเสมหะอย่างดี และรากยังใช้เป็นยาเบื่อแมลงต่าง ๆ เช่น แมลงวัน เป็นยาแก้เส้นกระดูก แก้หืด ขับเสมหะ แก้ปวดศีรษะ แก้ปวดกล้ามเนื้อและข้อ แก้โรคผิวหนัง **เหง้า** นำมาใช้ขับลม แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้โรคผิวหนัง เป็นยาหอมได้ **น้ำมันหอมระเหยจากต้น** สามารถแก้โรคชัก เป็นยาหอม ขับแก้สไนท้อง ทำให้เจริญอาหาร ช่วยการย่อยอาหารได้ดี

☉ พริกไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Piper nigrum* Linn.

วงศ์ : Piperaceae

ชื่ออื่น : พริกน้อย (ภาคเหนือ) โฮ้วเจีย (จีน)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ต้นเป็นพรรณไม้เถาเลื้อย มีสีเขียว ลำต้นสูงประมาณ 5 เมตร ต้นตัวผู้และต้นตัวเมียจะอยู่ต่างต้นกัน ใบออกสลับ ใบรีใหญ่ มีความยาวประมาณ 8 - 16 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 4 - 7 เซนติเมตร ตรงปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ท้องใบจะเป็นสีเขียวออกเทา และมีเส้นใบนูน ส่วนหลังใบจะเป็นสีเขียวเข้ม ดอกออกเป็นช่อจากข้อ ช่อดอกเป็นสีขาว เมล็ด (ผล) กลม ออกเป็นพวง เป็นช่อทรงกระบอกกลมยาว ช่อผลสีเขียว ส่วนผลแก่จะเป็นสีเหลืองและสีแดง ภายในจะมีเมล็ดกลมเป็นสีขาวนวล

ส่วนที่ใช้ : ผลและเมล็ด ใช้เป็นยา

สรรพคุณ : **ใบ** รสเผ็ดร้อน แก้ลมจุกเสียดแน่น และแก้ปวดมวนท้อง **ดอก** รสร้อน แก้ตาแดง เนื่องจากความดันโลหิตสูง **เมล็ด** รสเผ็ดร้อน บำรุงธาตุ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ **ราก** รสร้อน ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง แก้วิงเวียน และช่วยย่อยอาหาร

◎ เจตมูลเพลิงแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Plumbago indica* L.

วงศ์ : Plumbaginaceae

ชื่ออื่น : ปิดปิวแดง ไฟใต้ดิน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ล้มลุก กิ่งก้านทอดยาว ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมรูปไข่ โคนใบมนหรือกลม ปลายใบแหลม ใบบาง ดอกออกเป็นช่อ ใบเป็นใบประดับและใบประดับย่อยรูปไข่ขนาดเล็ก ดอกสีแดงหรือม่วง หลอดกลีบดอกยาว ปลายแยกเป็นดั่งหนาม ตอนปลาย เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดตรงข้ามกลีบดอก มีขนยาวที่โคน

สรรพคุณ : เป็นยาขมช่วยให้เจริญอาหาร เป็นยาบำรุง ยาขับประจำเดือน และยาฆ่าเชื้อโรค

เป็นยาขมเจริญอาหาร ใช้รากแห้งผสมกับ ผลสมอพิเภก ดีปลี ขิง อย่างละเท่าๆ กัน บดเป็นผงรวมกัน รับประทานกับน้ำร้อน ครั้งละ 2.5 กรัม ประมาณ 1 ชั่วโมง สตรีที่ตั้งครรภ์ไม่ควรใช้ยานี้

เป็นยาขับประจำเดือน ใช้รากแห้ง 1-2 กรัม ต้มกับน้ำ 2 ถ้วยแก้ว รับประทานครั้งละ 1/4 ถ้วยแก้ว ยานี้ก็เป็นยาอีกชนิดหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับคนที่เพิ่งคลอดลูก เพราะเป็นยาขับประจำเดือนบีบมดลูก แต่ยานี้ไม่เหมาะสมสำหรับคนที่กำลังตั้งท้องอยู่เช่นกัน เพราะมีฤทธิ์ขับประจำเดือนอาจส่งผลให้แท้งลูกได้

๑ สับปะรด

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ananas comosus* (L.) Merr.

ชื่อสามัญ : Pineapple

วงศ์ : Bromeliaceae

ชื่ออื่น : แนะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ขนนทอง ยานัด ย่านัด (ใต้) บ่อนัด (เชียงใหม่) เนะชะ (กะเหรี่ยงตาก) ม้าเนื้อ (เขมร) มะชะนัด มะนัด (เหนือ) หมากแก้ง (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน) สับปะรด (กรุงเทพฯ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก สูง 90-100 เซนติเมตร ลำต้นใต้ดิน ปล้องสั้น มีกาบใบห่อหุ้มลำต้น ใบเป็นใบเดี่ยว ดอกออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกเรียงอัดกันแน่นรอบแกนช่อดอก ก้านช่อใหญ่แข็งแรง กลีบดอก 3 กลีบ ด้านบนสีชมพูอมม่วง ด้านล่างสีขาว ผลเป็นผลรวมรูปรี ผลสุกสีเหลืองสดและฉ่ำน้ำ

ส่วนที่ใช้ : ราก หนาม ใบสด ผลดิบ ผลสุก ใ้สกัดสับปะรด เปลือก จุก แขนง ยอดอ่อนสับปะรด

สรรพคุณ : **ราก** แก้นิ่ว ขับปัสสาวะ แก้กษัย ทำให้ไตมีสุขภาพดี แก้ขัดข้อ **หนาม** แก้พิษฝีต่าง ๆ แก้ไข้ ลดความร้อน **ใบสด** เป็นยาถ่ายฆ่าพยาธิในท้อง ยาขับปัสสาวะ แก้กษัย **ผลดิบ** ใช้ห้ามโลหิต แก้โรคทางเดินปัสสาวะ ฆ่าพยาธิ และขับระดู **ผลสุก** ขับปัสสาวะ ขับเหงื่อ และบำรุงกำลัง ช่วยย่อยอาหาร กัดเสมหะในลำคอ **ใ้สกัดสับปะรด** แก้ขัดเบา **เปลือก** ขับปัสสาวะ แก้กษัย ทำให้ไตมีสุขภาพดี **จุก** ขับปัสสาวะ แก้นิ่ว **แขนง** แก้โรคนิ่ว **ยอดอ่อน สับปะรด** แก้นิ่ว

◎ เหนืออกปลาหมอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acanthus ebracteatus* Vahl

ชื่อพ้อง : *Acanthus ilicifolius* L.

ชื่อสามัญ : Sea holly

วงศ์ : Acanthaceae

ชื่ออื่น : แก้มหมอ แก้มหมอละ จะเกร็ง นางเกร็ง อีเกร็ง เหนือกปลาหมอน้ำเงิน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้พุ่มขนาดกลาง สูง 1-2 เมตร ลำต้นและใบมีหนาม ใบหนามแข็งมีขอบเว้าและมีหนามแหลม ใบออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน ดอกออกเป็นช่อตามยอด กลีบดอกสีขาวอมม่วง มี 4 กลีบแยกจากกัน ผลเป็นฝักสีน้ำตาล มี 4 เมล็ด

ส่วนที่ใช้ : ต้น และใบ ทั้งสดและแห้ง ราก เมล็ด

สรรพคุณ : **ต้นทั้งสดและแห้ง** แก้แผลพุพอง น้ำเหลืองเสีย เป็นฝีบ่อย ๆ **ใบ** เป็นยาประคบแก้ไข้จุกเส็บ แก้ปวดต่าง ๆ รักษาโรคผิวหนัง ขับน้ำเหลืองเสีย **ราก** ขับเสมหะ บำรุงประสาท แก้ไอ แก้หืด **เมล็ด** ปิดพอกฝี ต้มดื่มแก้ไอ ขับพยาธิ ขับน้ำเหลืองเสีย

๑ วานชักมดลูก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Curcuma xanthorrhiza* Roxb.

วงศ์ : Zingiberaceae

ชื่ออื่น : ว่านทรหด ว่านพระยาหัวศึก ว่านการบูรเลือด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก หัวใต้ดินขนาดใหญ่ เนื้อสีส้มถึงสีส้มแดง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ออกเป็นกระจุกเหนือดิน รูปวงรีหรือรูปวงรีแกมใบหอกกว้าง 15 - 20 เซนติเมตร ยาว 40 - 90 เซนติเมตร มีแถบสีม่วงบริเวณกลางใบ ดอกช่อเชิงลด ออกที่บริเวณกาบใบ ก้านดอกยาว 15-20 เซนติเมตร กลีบดอกสีแดงอ่อน ใบประดับสีม่วง เกสรตัวผู้เป็นหมัน กลีบดอกสีเหลือง ผลแห้ง แตกได้

ส่วนที่ใช้ : เหง้า ราก

สรรพคุณ : ราก แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ เหง้า เป็นยาขับมดลูก ทำให้มดลูกเข้าอู่เร็วหลังจากการคลอดบุตร ทำให้ประจำเดือนมาปกติ ขับประจำเดือนในกรณีที่ประจำเดือนมาไม่ปกติ รักษาโรคมดลูกพิการปวดบวม แก้ปวดมดลูก รีดสีดวงทวาร ไล่เลื้อน ขับเลือด ขับลม ขับน้ำคาวปลา แก้โรคลม รักษาอาการอาหารไม่ย่อย

◎ โหระพา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ocimum basilicum* L.

ชื่อสามัญ : Sweet Basil

วงศ์ : Labiatae

ชื่ออื่น : ห่อถ่วงช่วย ห่อวอซู่ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) อิมคิมขาว (ฉาน-แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพืชล้มลุก ลำต้นมีขนาดเล็ก ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยมและเป็นพุ่ม ลำต้นแตกแขนง กิ่งก้านมีสีม่วงแดง มีขนอ่อน ๆ ที่ผิวลำต้น ใบมีรูปไข่ ใบจะเรียงตัวแบบตรงกันข้ามกัน ขอบใบหยักแบบฟันเลื่อย ใบมีสีเขียวอมม่วงและมีก้านใบยาว ดอกมีขนาดเล็กสีขาวหรือม่วงออกเป็นช่อคล้ายฉัตรที่ยอด ดอกมีทั้งสีม่วงแดงอ่อน และสีขาว ในแต่ละดอกจะมีเกสรตัวผู้ 4 อัน รังไข่แต่ละอัน จะมีสีม่วง เมล็ดมีสีดำมีกลิ่นหอมทั้งต้น

ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้น เมล็ด และราก

สรรพคุณ : **ทั้งต้น** รสขม ชับลม ทำให้เจริญอาหาร แก้ปวดหัวหวัด ปวดกระเพาะอาหาร จุกเสียดแน่น ท้องเสีย ประจำเดือนผิดปกติ ฟกช้ำจากหกล้ม หรือกระทบกระแทก งูกัด ผดผื่นคัน มีน้ำเหลือง **เมล็ด** รสขม เย็น ให้นำจะพองตัวเป็นเมือก ใ้แก้ตาแดง มีไข้ตามาก ต้อตา ใ้เป็นยาระบาย (ใ้เมล็ด 4-12 กรัม แช่น้ำเย็นจนพอง ผสม น้ำหวาน เติมน้ำแข็งรับประทาน) **ราก** แก้เด็กเป็นแผล มีหนองเรื้อรัง

🕒 เล็บมือนาง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Quisqualis indica* L.

ชื่อสามัญ : Drunen sailor, Rangoon ceeper

วงศ์ : Combretaceae

ชื่ออื่น : จะมั่ง จ้ามั่ง (ภาคเหนือ) ไท่หม่อง (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) อะดอเน็ง (มลายู-ยะลา)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้พุ่มเลื้อย ส่วนที่อ่อนมีขนสั้นหนานุ่ม สีสนิม ใบเดี่ยวติดตรงข้าม หรือบางส่วนสลับ หรือเวียนสลับเป็นวงรอบ ใบรูปหอกขอบขนานหรือรูปรี ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ดอกมีกลิ่นหอมออกเป็นช่อที่ยอดและตามซอกใบ กลีบเลี้ยงเป็นหลอด มีสีเขียวปลายแฉกสามเหลี่ยมสั้น ๆ กลีบดอกรูปขอบขนาน ดอกเริ่มบาน สีขาวเปลี่ยนเป็นสีชมพูจนถึงแดงเข้ม ผลทรงรีแคบ ๆ 5 พู สีน้ำตาลแดงเป็นมัน

ส่วนที่ใช้ : ใบ ต้น ราก เมล็ดในของผลเล็บมือนางที่แก่แห้ง

สรรพคุณ : **ใบ** ตำขโสม หรือทาแผล ทาฝี แก้ปวดศีรษะ แก้ไข้ **ต้น** ใช้เป็นยาแก้ไอ **ราก** ใช้ถ่ายพยาธิ รักษาตานซาง **เมล็ด** ใช้เป็นยาขับพยาธิตัวกลม, พยาธิเส้นด้ายในเด็ก

ข้อควรระวัง : ถ้าใช้มากเกินไป จะทำให้อาเจียน มีนงง อ่อนเพลีย

☉ ผักคราดหัวแหวน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Spilanthes acmella* Murr.

วงศ์ : Compositae

ชื่ออื่น : ผักคราด (ภาคกลาง) ผักตุ้มหู หญ้าตุ้มหู ผักเผ็ด (ภาคเหนือ) ยั้งฮวยเกี้ยว (จีนแต้จิ๋ว)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ต้นเป็นพรรณไม้ล้มลุก แตกกิ่งก้านสาขา ลำต้นตั้งตรง มีความสูงประมาณ 1 - 2 ฟุต มีอายุ 1 ปี ใบออกใบเดี่ยวสีเขียว เป็นรูปหอกหรือรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ หรือจักเป็นฟันเลื่อย มีก้านใบยาวครึ่งนิ้ว ดอกเป็นรูปไข่ ซึ่งภายในรูปไข่จะมีดอกอัดแน่น อยู่ในลักษณะเป็นช่อหรือดอกเดี่ยว ผิวเกลี้ยง กลีบดอกเป็นรูปท่อปลายแยก 4 - 5 แฉก ก้านดอกยาว 1 - 6 นิ้ว ลักษณะของผลเป็นสัน ซึ่งหนึ่งผล มีอยู่ 3 สัน มีระยางค์เป็นหนาม 1 - 2 อัน ปลายผลเว้าเป็นแฉงเล็กน้อย

ส่วนที่ใช้ ใบ ดอก ต้น ผล ทั้งต้น และ ราก

สรรพคุณ : ใบ แก้ปวดศีรษะ รักษาแผล และแก้ปวดฟัน ดอก แก้ปวดศีรษะและปวดฟัน ทั้งต้น แก้ไข้คอติบ แก้คัน แก้ซาง แก้พิษงูกัด แก้เริม ผล ประุงเป็นยาแก้ร้อนใน ราก เป็นยาระบาย ขับปัสสาวะ และแก้ปวดศีรษะ ปวดฟัน แก้คัน

☉ ลูกใต้ใบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phyllanthus amarus* Schum & Thonn.

ชื่อสามัญ : Egg Woman

วงศ์ : Euphorbiaceae

ชื่ออื่น : มะขามป้อมดิน หญ้าใต้ใบ หญ้าใต้ใบขาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก ทุกส่วนมีรสขม ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ชั้นเดียวปลายคี่ มีใบย่อย 23-25 ใบ ใบย่อยรูปขอบขนานแกมไข่กลับ ปลายใบมนกว้าง โคนใบมนแคบ ก้านใบสั้น และมีหูใบสีขาวนวล รูปสามเหลี่ยมปลายแหลมเกาะติด 2 อัน ดอกแยกเพศ เพศเมียมักอยู่ส่วนโคน เพศผู้มักอยู่ส่วนปลายก้านใบ ดอกขนาดเล็กสีขาว ผลทรงกลมผิวเรียบสีเขียวอ่อนนวล เกษะติดอยู่ที่ใต้โคนใบย่อย เมื่อแก่จะแตกเป็น 6 พู แต่ละพูจะมี 1 เมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลรูปเสี้ยว 1/6 ของทรงกลม ขนาดประมาณ 0.10 ซม.

ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้นสด

สรรพคุณ : เป็นยาแก้ไข้ ลดความร้อน ขับปัสสาวะ

๑๐ กระชายดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Kaempferia parviflora*

วงศ์ : Zingiberaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นพืชล้มลุกมีเหง้าใต้ดิน รากสะสมอาหารมีลักษณะเป็นปุ่มไม่ยาวเป็นหางไหลเหมือนกับกระชายธรรมดา ขณะต้นเล็ก จะมีแต่รากและจะเปลี่ยนเป็นหัวเมื่อโตขึ้น เนื้อในหัวอาจเป็นสีม่วงหม่นหรือสีดำ กระชายดำที่มีคุณสมบัติที่ดีต้องสีดำสนิท ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับคล้ายกระชายธรรมดา แต่มีใบใหญ่และเขียวเข้มกว่าผลิแทงม้วนเป็นกรวยขึ้นมารากราก ไม่มีต้นดอกจะออกจากยอดของต้น ช่อละหนึ่งดอก มีใบเลี้ยงที่ช่อดอกริมปากดอกสีขาว เส้นแวงสีม่วง และแวงมีสีเหลือง

สรรพคุณ : บำรุงฮอร์โมนเพศชาย กระตุ้นประสาท ทำให้กระชุ่ม-กระชวย บำรุงกำลัง เป็นยาอายุวัฒนะ ชะลอความแก่ ขับลม ขับปัสสาวะ แก้โรคกระเพาะอาหาร แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ เนื่องจากรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา บำรุงเลือดสตรี แก้กดขาว ทำให้ประจำเดือนมาเป็นปกติ

🕒 **ทับทิม**

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Punica granatum* L.

ชื่อสามัญ : Pomegranate , Punica apple

วงศ์ : Punicaceae

ชื่ออื่น : พิลลา (หนองคาย) พิลาขาว มะก่องแก้ว (น่าน) มะเกี๊ยะ (เหนือ) หมากจั่ง (แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้น หรือพรรณไม้พุ่ม ขนาดเล็ก ผิวเปลือกลำต้นเป็นสีเทา ส่วนที่เป็นกิ่งหรือยอดอ่อนจะเป็นเหลี่ยม หรือมีหนามแหลม ใบเป็นรูปยาวรี โคนใบมน แฉก ส่วนปลายใบเรียวแหลมสันผิวหลังใบเกลี้ยงเป็นมัน ได้ท้องใบจะเห็นเส้นใบได้ชัด ดอกออกเป็นช่อ หรืออาจจะเป็นดอกเดี่ยว ในบริเวณปลายยอด หรือง่ามกิ่ง ดอกมีสีส้ม สีขาว หรือสีแดง ดอกหนึ่งมีกลีบดอกประมาณ 6 กลีบ ปลายกลีบดอกจะแยกออกจากกัน ตรงกลางดอกมีเกสรตัวเมีย และตัวผู้ซึ่งมีอับเรณูเป็นสีเหลือง ผลมีลักษณะเป็นรูปค่อนข้างกลม ผิวเปลือกนอกหนาเกลี้ยง ผลเมื่อแก่หรือสุกเต็มที่มีสีเหลืองปนแดง และลักษณะของผลจะแตก หรืออ้าออก ข้างในผลมีเมล็ดจำนวนมาก เป็นรูปเหลี่ยม มีสีชมพูสด

ส่วนที่ใช้ : ใบ ดอก เปลือก ผลแห้ง เปลือกต้น และเปลือกราก เมล็ด

สรรพคุณ : **ใบ** อมกิ้วคอค ทำยาล้างตา **ดอก** ใช้ห้ามเลือด **เปลือกและผลแห้ง** เป็นยาแก้ท้องร่วง ท้องเดิน แก้บิด แก้โรคลึ้กกะปิดลึ้กกะเปิด **เปลือกต้นและเปลือกราก** ใช้เป็นยาขับพยาธิตัวดีด, พยาธิตัวกลม **เมล็ด** แก้โรคลึ้กปิดลึ้กเปิด

☉ ว่านหางจระเข้

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Aloe vera* (L.) Burm.f.

ชื่อพ้อง : *Aloe barbadensis* Mill

ชื่อสามัญ : Star cactus, Aloe, Aloin, Jafferabad, Barbados

วงศ์ : Asphodelaceae

ชื่ออื่น : หางตะเข้ (ภาคกลาง) ว่านไฟไหม้ (ภาคเหนือ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก สูง 0.5-1 เมตร ลำต้นเป็นข้อปล้องสั้น ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงเวียนรอบต้น ใบหนาและยาว โคนใบใหญ่ ส่วนปลายใบแหลม ขอบใบเป็นหนามแหลมห่างกัน แผ่นใบหนาสีเขียว มีจุดยาวสีเขียวอ่อน อวบน้ำ ข้างในเป็นวุ้นใสสีเขียวอ่อน ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว ดอกสีแดงอมเหลือง โคมเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 6 แฉก เรียงเป็น 2 ชั้น รูปแตร ผลเป็นผลแห้งรูปกระสวย

ส่วนที่ใช้ : วุ้นในใบสด ยางในใบ เหง้า

สรรพคุณ : วุ้นในใบสด บรรเทาอาการปวดศีรษะ รักษาแผลน้ำร้อนลวก ไฟไหม้ ถอนพิษ แก้ปวดแสบปวดร้อน แผลเรื้อรัง ยางในใบ

ทำยาดำ เป็นยาระบาย เหง้า ต้มเอาน้ำรับประทาน

ข้อควรระวัง : ก่อนใช้ว่านทดสอบดูว่าแพ้หรือไม่ โดยเอาวุ้นทาบริเวณท้องแขนด้านใน ถ้าผิวไม่คันหรือแดงก็ใช้ได้

☉ บอระเพ็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Tinospora crispa* (L.) Miers ex Hook.f.& Thomson

วงศ์ : Menispermaceae

ชื่ออื่น : ตัวเจตมูลยาน เกาหัวด้วน (สระบุรี) หางหนู (สระบุรี, อุบลราชธานี) จุ่งจิง เครือเขาชอ (ภาคเหนือ) เจตมูลหนาม (หนองคาย)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้เถาเลื้อย เถากลมมีขนาดใหญ่เป็นปุ่มปม สีเทาอมดำ มีรสขม เปลือกลอกออกได้ ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปหัวใจ ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียว ดอกออกตามซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่คนละซ่อ ดอกสีเขียวอมเหลือง มีขนาดเล็กมาก ผลรูปทรงค้อนข้างกลม สีเหลือง หรือสีแดง

ส่วนที่ใช้ : ราก ต้น ใบ ดอก ผล เถาสด

สรรพคุณ : **ราก** แก้ไข้พิษ ไข้จับสั่น ดับพิษร้อน ถอนพิษไข้ เจริญอาหาร **ต้น** แก้ไข้ แก้ไข้พิษ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้อาการแทรกซ้อนขณะที่เป็นไข้ทรพิษ แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้สะอึก แก้พิษฝีดาษ เป็นยาขมเจริญอาหาร เป็นยาอายุวัฒนะ **ใบ** แก้ไข้ แก้ไข้พิษ แก้ไข้จับสั่น ขับพยาธิ แก้ปวดฝี บำรุงธาตุ ยาลดความร้อน ทำให้ผิวพรรณผ่องใส หน้าตาสดชื่น รักษาโรคผิวหนัง ผดผื่นคันตามร่างกาย แก้โลหิตคั่งในสมอง เป็นยาอายุวัฒนะ **ดอก** ฆ่าพยาธิ ในท้อง ในฟัน ในหู **ผล** แก้เสมหะเป็นพิษ แก้ไข้พิษ แก้สะอึก

☉ เนปรังฆาต

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cissus quadrangularis* L.

วงศ์ : Vitaceae

ชื่ออื่น : ชันช้อ (ราชบุรี) สันชะควด (กรุงเทพฯ) สามร้อยต่อ (ประจวบฯ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้เถา เถาอ่อนสีเขียวเป็นสี่เหลี่ยมเป็นข้อต่อกัน มีมือสำหรับเกาะยึดดอกตามข้อต่อตรงข้ามใบ ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับตามข้อต้น รูปสามเหลี่ยม ปลายใบมน โคนใบเว้า ขอบใบหยักมนห่าง ๆ แผ่นใบเรียบสีเขียวเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อตามข้อต้นตรงข้ามกับใบ ดอกสีเขียวอ่อน กลีบดอกมี 4 กลีบ โคนด้านนอกมีสีแดง ด้านในสีเขียวอ่อน เมื่อบานเต็มทีดอกจะงุ้มไปด้านล่าง เกสรเพศผู้มี 4 อัน ผล รูปทรงกลม ผิวเรียบเป็นมัน ผลอ่อนสีเขียว สุกสีแดงเข้มเกือบดำ เมล็ดกลม สีน้ำตาล มี 1 เมล็ด

ส่วนที่ใช้ : น้ำจากต้น เถา ใบยอดอ่อน ราก

สรรพคุณ : น้ำจากต้น ใช้หยอดหู แก่น้ำหนักไหล หยอดจุมูก แก้เลือดเสียในสตรีประจำเดือนไม่ปกติ เป็นยาธาตุเจริญอาหาร ใบยอดอ่อน รักษาโรคลำไส้เกี่ยวกับอาหารไม่ย่อย ใบ ราก เป็นยาพอก เถา ใช้เป็นยาแก้ริดสีดวงทวารหนัก

🕒 ตะไคร้

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cymbopogon citratus* Stapf.

ชื่อสามัญ : Lemon Grass, Lapine

วงศ์ : Poaceae (Gramineae)

ชื่ออื่น : ตะไคร้ (ภาคเหนือ) ไคร (ภาคใต้) คาหอม (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน) ห่อวอตะโป้ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) หัวสิงโต (เขมร-ปราจีนบุรี) ตะไคร้แกง (ทั่วไป)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : เป็นไม้ล้มลุก ชอบดินร่วนซุย ปลูกได้ตลอดทั้งปี ใบสีเขียวยาวแหลม ดอกฟูสีขาว หัวโตขึ้นจากดินเป็นกอๆ กลิ่นหอมฉุนค่อนข้างร้อน จัดเป็นพืชตระกูลหญ้า เป็นทรงพุ่ม ลำต้นจะถูกห่อด้วยกาบใบ ใบใบจะมีสารน้ำมันหอมระเหยอยู่มาก ดอกออกเป็นช่อยาวมีดอกเล็กฝอยเป็นจำนวนมาก

ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้นใช้สดหรือแห้งให้แห้งในที่ร่ม รากใช้สด ใบสด

สรรพคุณ : **ทั้งต้น** รสฉุน แก้หวัด ปวดศีรษะ ไอ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียด ขับลมในลำไส้ บำรุงไฟธาตุ ทำให้เจริญอาหาร แก้ปวดกระเพาะอาหาร แก้ท้องเสีย แก้ปวดข้อ ปวดเมื่อย ฟกช้ำจากหกล้ม ขาบวม น้ำ แก้โรคทางเดินปัสสาวะ นิ่ว ขับปัสสาวะ ประจำเดือนมาผิดปกติ แก้ปัสสาวะเป็นเลือด **ราก** แก้เสียดแน่น แสบบริเวณหน้าอก ปวดกระเพาะอาหารและขับปัสสาวะ บำรุงไฟธาตุ ขับปัสสาวะ แก่นิวรักษาเกลื้อน แก้อาการขัดเบา **ใบสด** ช่วยลดความดันโลหิตสูง แก้ไข้ **ต้น** เป็นยาขับลม แก้ผมแตกปลาย เป็นยาช่วยให้ลมแบ่งขณะคลอดลูก ใช้ดับกลิ่นคาว แก้เบื่ออาหาร แก้โรคทางเดินปัสสาวะ แก้นอนงัว

☉ กระดังงาไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cananga odorata* Hook.f. & Thomson var. *Odorata*

ชื่อสามัญ : Ylang-ylang Tree

วงศ์ : Annonaceae

ชื่ออื่น : กระดังงา, กระดังงาใบใหญ่, กระดังงาใหญ่, สะบันงา, สะบันงาดัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้น ใบขนาดใหญ่ กิ่งตั้งฉากกับลำต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปไข่ยาว ปลายแหลม โคนมนหรือเว้า ขอบเรียบหรือเป็นคลื่น ใบอ่อนมีขนทั้ง 2 ด้าน ช่อดอกสั้น ช่อหนึ่งๆ มี 3-6 ดอก กลีบเลี้ยง 3 กลีบ รูปสามเหลี่ยม มีขน กลีบดอกเรียงสลับกัน 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ แต่ละกลีบรูปขอบขนาน ปลายแหลม มีขน ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย กลีบชั้นในแคบกว่าชั้นนอกเล็กน้อย โคนกลีบด้านในสีม่วงอมน้ำตาล ดอกอ่อนกลีบสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลือง กลิ่นหอม เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เกสรเพศเมียมีหลายอัน อยู่แยกกัน ผลเป็นผลกลุ่ม อยู่บนแกนดัดกลม 4-15 ผล รูปไข่ ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเขียวคล้ำจนเกือบดำ มี 2-12 เมล็ด เมล็ดสีน้ำตาลอ่อน

สรรพคุณ : **ดอกแก่จัด** ใช้เป็นยาหอมบำรุงหัวใจ บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ แก้ลมวิงเวียน ชูกำลังทำให้ชุ่มชื่น ให้น้ำมันหอมระเหย ใช้แต่งกลิ่นเครื่องสำอาง น้ำอบ ทำน้ำหอม ใช้ปรุงยาหอม บำรุงหัวใจ **ใบ เนื้อไม้** ต้มรับประทาน เป็นยาขับปัสสาวะพิการ

◎ **พิกุล**

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Mimusops elengi* L.

ชื่อสามัญ : Bullet wood

วงศ์ : Sapotaceae

ชื่ออื่น : พิกุลเขา กุล แก้ว ช่างดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 8-15 เมตร เรือนยอดแน่นทึบ เปลือกต้นสีน้ำตาลเทา ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงกันแบบสลับ ลักษณะใบมนเป็นรูปไข่ หรือรูปไข่แกมหอก โคนใบสอบมน ปลายใบเรียวหรือหยักเป็นติ่ง ดอกเกิดเป็นกระจุกตามง่ามใบ และตามยอด มีสีขาวปนเหลือง กลีบรองดอกมี 8 กลีบ เรียงเป็น 2 วง ๆ ละ 8 แฉก ดอกบานมีกลิ่นหอม ออกดอกตลอดปี ผลรูปไข่กลมถึงรี ภายในมีเมล็ดเดี่ยว

ส่วนที่ใช้ : ดอก เปลือก เมล็ด แก่นที่ราก ใบ

สรรพคุณ : **ดอกสด** เข้ายาหอม ทำเครื่องสำอาง แก้ท้องเสีย **ดอกแห้ง** เป็นยาบำรุงหัวใจ ปวดหัว เจ็บคอ ขับเสมหะ **ผลสุก** รับประทานแก้ปวดศีรษะและแก้โรคในลำคอและปาก **เปลือก** ยามอกลิ้วคอ ล้างปาก แก้เหงือกบวม รำมะนาด **เมล็ด** ต้มน้ำใส่หาวารเด็ก แก้โรคท้องผูก **ใบ** ฆ่าพยาธิ **แก่นที่ราก** เป็นยาบำรุงหัวใจ บำรุงโลหิต ขับลม **กระพี้** แก้เกลือ

◎ อัญชัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clitoria ternatea* L.

ชื่อสามัญ : Blue Pea, Butterfly Pea

วงศ์ : Leguminosae-papilionoideae

ชื่ออื่น : แดงชัน (เชียงใหม่); อัญชัน (ภาคกลาง); เอื้องชัน (ภาคเหนือ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก ยาว 1-5 เมตร ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อย 3-9 ใบ รูปรีแกมขอบขนานหรือรูปรีแกมไข่กลับ ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ กลีบดอกรูปดอกถั่ว สีน้ำเงินม่วงหรือขาว ตรงกลางกลีบสีเหลืองเข้มขอบสีขาว ผลเป็นฝักรูปดาบ โคนเล็กน้อย ปลายเป็นจางอย แตกเป็น 2 ฝา เมล็ดรูปไต จำนวน 6-10 เมล็ด

ส่วนที่ใช้ : กลีบดอกสดสีน้ำเงินจากต้นอัญชันดอกสีน้ำเงิน รากของต้นอัญชันดอกขาว

สรรพคุณ : ดอกสีน้ำเงิน ใช้เป็นสีแต่งอาหาร ขนม ใช้กลีบดอกสดตำเติมน้ำเล็กน้อย กรองด้วยผ้าขาวบาง คั้นเอาน้ำออก จะได้น้ำสีน้ำเงิน (Anthocyanin) ใช้เป็น indicator แทน litmus ถ้าเติมน้ำมะนาวลงไปเล็กน้อย จะกลายเป็นสีม่วง ใช้แต่งสีอาหารตามต้องการ มักนิยมใช้แต่งสีน้ำเงินของขนมเรไร ขนม น้ำดอกไม้น้ำจิ้ม รากต้นอัญชันดอกสีขาว ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ ยาระบาย

☉ กานพลู

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Syzygium aromaticum* (L.) Merr.& L.M.Perry

ชื่อพ้อง : *Caryophyllus aromatica* L.; *Eugenia aromatica* (L.) Baill;
E.Caryophylla (Spreng.) Bullock et Harrison; *E.caryophyllata* Thunb.

ชื่อสามัญ : Clove Tree

วงศ์ : Myrtaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ยืนต้น สูง 9-12 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอก ปลายแหลมหรือเรียวแหลม แผ่นใบด้านบนเป็นมันมีต่อมน้ำมันมาก ช่อดอกแบบช่อเชิงหลั่น ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกสั้นมาก ใบประดับรูปสามเหลี่ยม กลิบลี้น 4 กลีบ โคนติดกันเป็นหลอด เมื่อเป็นผลขยายออกเป็นรูปกรวยยาว ปลายแยกเป็นแฉกรูปไข่ กลิบลีบดอก 4 กลีบ รูปขอบขนานหรือกลม มีต่อมน้ำมันมาก ร่วงง่าย เกสรเพศผู้จำนวนมาก ร่วงง่าย ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 7 มม. ก้านเกสรเพศเมียยาว ผลรูปไข่ แก่จัดสีแดง มี 1 เมล็ด

ส่วนที่ใช้ : เปลือกต้น ใบ ดอกตูม ผล น้ำมันหอมระเหยกานพลู

สรรพคุณ : **เปลือกต้น** แก้ปวดท้อง แก้ลม **ใบ** แก้ปวดมาน **ดอกตูม** รับประทานขับลม ใช้แต่งกลิ่น ดอกกานพลูแห้งที่ยังไม่ได้สกัดเอาน้ำมันออก และมีกลิ่นหอมจัด มีน้ำมันหอมระเหยมาก รสเผ็ด ช่วยขับลม แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ ปวดท้อง และแน่นจุกเสียด แก้โรคเหน็บชา **ผล** ใช้เป็นเครื่องเทศ เป็นตัวช่วยให้มีกลิ่นหอม **น้ำมันหอมระเหย** **กานพลู** ใช้เป็นยาชาเฉพาะแห่ง แก้ปวดฟัน เป็นยาระงับการชักกระตุก ทำให้ผิวแห้งชา

๐ ๖ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zingiber officinale* Roscoe

ชื่อสามัญ : Ginger

วงศ์ : Zingiberaceae

ชื่ออื่น : จิงแกลง จิงแดง (จันทบุรี) จิงเผือก (เชียงใหม่) สะเอ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน สีนํ้าตาลแกมเหลือง เนื้อในสีนวล มีกลิ่นเฉพาะ จะแทงหน่อหรือลำต้นเทียมขึ้นมาเหนือพื้นดิน ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปขอบขนาน แกมรูปใบหอก ขอบใบเรียบ แผ่นใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อ แทงออกจากเหง้าใต้ดิน ใบประดับเรียงเวียนสลับสีเขียวอ่อน ดอกสีเขียวแกมเขียว ผล เป็นผลแห้ง ทรงกลม เป็น 3 พู

ส่วนที่ใช้ : เหง้าแก่สด ต้น ใบ ดอก ผล

สรรพคุณ : **เหง้าแก่สด** แก้อาเจียน ยาขมเจริญอาหาร แก้ท้องขึ้น ท้องอืดเฟ้อ ขับลม แก้ไอ ขับเสมหะ บำรุงธาตุ สามารถต้านการเกิดแผลในกระเพาะอาหาร ลดอาการจุกเสียดได้ดี มีฤทธิ์ในการขับน้ำดี เพื่อย่อยอาหาร แก้ท้องผูก ลดความดันโลหิต **ต้น** ขับผายลม แก้จุกเสียดแน่นเฟ้อ แก้นิว บำรุงไฟธาตุ **ใบ** แก้โรคกำเดา ขับผายลม แก้นิว บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ฆ่าพยาธิ แก้โรคตา ขับลมในลำไส้ **ดอก** ทำให้ชุ่มชื้น แก้โรคตาและ ฆ่าพยาธิ ช่วยย่อยอาหาร แก้คอเปื่อย บำรุงไฟธาตุ แก้นิว แก้เบาขัด แก้บิด

☉ กระเจี๊ยบแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hibiscus sabdariffa* L.

ชื่อสามัญ : Jamaican Sorel, Roselle

วงศ์ : Malvaceae

ชื่ออื่น : กระเจี๊ยบ กระเจี๊ยบเปรี้ยว ผักแก้งเค็ง ส้มแก้งเค็ง ส้มตะเลงเครง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูง 1-2 เมตร เปลือกต้นเรียบ ลำต้นและกิ่งสีม่วงแดง ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ใบหยักเว้าลึก 3-5 แฉก โคนใบมน ปลายใบแหลม ดอกออกเดี่ยวตามซอกใบ มีริ้วประดับสีแดง กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก 5 แฉก สีแดงเข้ม อวบน้ำ กลีบดอก 5 กลีบ สีเหลือง ตรงกลางดอกสีม่วงแดง เกสรเพศผู้จำนวนมาก ผลรูปไข่ สีแดงเข้ม มีกลีบเลี้ยง ขนาดใหญ่รองรับจนผลแก่ ผลแห้งแตกได้ เมล็ดสีน้ำตาล

ส่วนที่ใช้ : กลีบเลี้ยงของดอก หรือกลีบที่เหลื่ออยู่ที่ผล ใบ ดอก เมล็ด

สรรพคุณ : **กลีบเลี้ยงของดอก** หรือกลีบที่เหลื่ออยู่ที่ผล เป็นยาลดไขมันในเส้นเลือด ช่วยลดน้ำหนัก ลดความดันโลหิต น้ำกระเจี๊ยบทำให้ความเหนียวข้นของเลือดลดลง ช่วยรักษาโรคเส้นโลหิตแข็งแรงได้ดี น้ำกระเจี๊ยบยังมีฤทธิ์ขับปัสสาวะ ช่วยย่อยอาหาร เพราะไม่เพิ่มการหลั่งของกรดในกระเพาะ เพิ่มการหลั่งน้ำดีจากตับ **ใบ** มีรสเปรี้ยว แก้โรคพยาธิตัวจิ๊ด ยาแก้เสมหะ แก้ไอ **ดอก** แก้โรคนิวโมโต แก้โรคนิวโมในกระเพาะปัสสาวะ ละลายไขมันในเส้นเลือด แก้เสมหะ **ผล** ลดไขมันในเลือด แก้กษหายน้ำ รักษาแผลในกระเพาะ **เมล็ด** บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ ลดไขมันในเส้นเลือด

☉ แก้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Murraya paniculata* (L.) Jack.

ชื่อสามัญ : Andaman satin wood, Chinese box tree, Orange jasmine

วงศ์ : Rutaceae

ชื่ออื่น : กะมูนิง (มลายู-ปัตตานี) แก้วขาว (ภาคกลาง) แก้วซีโก้ (ยะลา) แก้วพริก ตะไหลแก้ว (ภาคเหนือ) แก้วลาย (สระบุรี) จ้าพริก (ลำปาง)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้นขนาดเล็ก ไม่ผลัดใบ ใบเป็นใบประกอบ ผิวใบมันเข้ม ทั้งสองด้าน ดอกช่อออกเป็นกระจุก สีขาว ร่วงง่าย มีกลิ่นหอมมาก ผลสดกลมรี หรือรูปไข่ ปลายสอบเล็กน้อย ที่เปลือกมีต่อมน้ำมันเห็นได้ชัด ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีส้มแดง เมล็ดรูปไข่ปลายสอบ มีขนสั้นๆ อยู่รอบเมล็ด สีขาวขุ่น มีจำนวน 1-2 เมล็ดต่อผล

ส่วนที่ใช้ : ก้าน ราก ใบ ดอก และผลสุก

สรรพคุณ : **ก้านและใบ** รสเผ็ด ขม ใช้เป็นยาชาระงับปวด แก้ผื่นคันที่เกิดจากขื่น แก้แผลเจ็บปวดเกิดจากการกระทบกระแทก ต้มอม บ้วนปาก แก้ปวดฟัน **ราก** รสเผ็ด ขม ใช้แก้ปวดเอว แก้ผื่นคันที่เกิดจากขื่น และที่เกิดจากแมลงกัดต่อย **ใบ** ขับพยาธิตัวตืด แก้บิด แก้ท้องเสีย **รากใบ** เป็นยาขับประจำเดือน **ดอกใบ** ช่วยย่อย แก้ใจข้ออักเสบ แก้ไอ เวียนศีรษะ **ผลสุก** รับประทานเป็นอาหารได้

๑๐ ทนทานประสานกาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Schefflera leucantha* R. Vig.

วงศ์ : Araliaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร แตกกิ่งก้านต่ำ ใกล้พื้นดิน เปลือกต้นเรียบเป็นสีน้ำตาล ใบเป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ ออกเรียงสลับ มีใบย่อย 6-8 ใบ รูปรี กว้าง 1.5-3 เซนติเมตร ยาว 5-8 เซนติเมตร โคนใบแหลม ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบสีเขียวเป็นมัน ดอกออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ดอกเล็กสีขาวนวล ผลเป็นผลมีเนื้อ รูปทรงกลม ขนาดเล็ก

ส่วนที่ใช้ : ใบสด

สรรพคุณ : รักษาโรคหืด โรคแพ้อากาศ ขับเสมหะ โรคหลอดลมอักเสบ วัณโรคปอด แก้ไอ แก้อาเจียนเป็นเลือด ตำพอกแผลห้ามเลือด

🕒 ใต้อาหาร

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Elephantopus scaber* L.

ชื่อสามัญ : Prickly-leaved elephant's foot

วงศ์ : Asteraceae

ชื่ออื่น : หนาดผา เคยโป้ หญ้าไถ่นกคุ้ม หญ้าปราบ หญ้าสามสิบสองหาบ หญ้าไฟนกคุ้ม (ภาคเหนือ) ตะชีโกวะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ขี้ไฟนกคุ้ม (เลย) คิงไฟนกคุ้ม (ชัยภูมิ) หนาดมีแคลน (สุราษฎร์ธานี)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงเวียนกันแน่นที่โคนต้น รูปขอบขนาน ปลายใบและโคนใบมน แผ่นใบมีขนสากมือ ขอบใบจักเป็นฟันเลื่อย ก้านใบสีขาวหนา ดอกออกเป็นช่อแบบแขนงที่ปลายยอด มีใบประดับ 2 ใบ ดอกสีม่วง กลีบดอกเรียวยาว ปลายกลีบดอกแหลม โคนเชื่อมติดกัน ก้านช่อดอกเหนียว เกสรเพศผู้เป็นเส้นตรงมีอับเรณูสีม่วง ผลรูปทรงกลม มีสัน 10 สัน ผิวมีขนนุ่มปกคลุม

ส่วนที่ใช้ : ทั้งต้นสด

สรรพคุณ : รสขื่น แก้ปัสสาวะ รสกร่อย จืด ขื่น รับประทานทำให้เกิดกษัยแต่มีกำลัง ทั้งต้นต้มน้ำรับประทานต่างน้ำ แก้ไข้จับสั่นหรือไข้มาเลเรีย ใช้ต้มน้ำรับประทานแก้ไอ สำหรับสตรีที่คลอดบุตรใหม่ๆ บางตำรากล่าวว่า แก้กษัย บำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย ห้ามเลือดกำเดา แก้ดีซ่าน นิ่ว บิด เหน็บชา ท้องมาน ฝีฝีกบ

☉ ว่านมหากาฬ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gynura pseudochina* (L.) DC.

วงศ์ : Asteraceae (Compositae)

ชื่ออื่น : ดาวเรือง (ภาคกลาง)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ล้มลุก มีรากขนาดใหญ่ ลำต้นอวบน้ำ ทอดเลื้อยยาว ชูยอดตั้งขึ้น ใบเดี่ยว ขอบใบหยัก หลังใบสีม่วงเข้ม ท้องใบสีเขียวแกมเทา ดอก ช่อ ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว กลีบดอกสีเหลืองทอง ผล เป็นผลแห้ง ไม่แตก

ส่วนที่ใช้ : หัว ใบสด

สรรพคุณ : **หัว** รับประทานแก้พิษอักเสบ พิษร้อน แก้ไข้พิษเชิงซึม แก้เรื้อ **ใบสด** ขับระดู ตำพอกฝี งามูสวัด เรื้อ ทำให้เย็น ถอนพิษ แก้ปวดแสบปวดร้อน

ข้อสังเกต : ในการใช้ว่านมหากาฬรักษาเรื้อ และงามูสวัด เมื่อหายแล้ว มีการกลับเป็นใหม่น้อยกว่าเมื่อใช้เหล้าขาว

ผลิตภัณฑ์แปรรูปพืชสมุนไพร

มะรุ้ม

สรรพคุณ : ช่วยบรรเทาโรคเก๊าต์ บำรุงร่างกาย ขับปัสสาวะ ช่วยให้ผิวชุ่มชื้น แก้อักเสบ โรคไขข้อ ปอดอักเสบ โรคทางเดินหายใจ หอบหืด โรคมุมิแพ้ โรคความดันโลหิต ไทรอยด์ ลำไส้อักเสบ ขับลมในลำไส้ ฆ่าจุลินทรีย์ รักษาโรคอันเกิดจากเชื้อรา เพิ่มภูมิคุ้มกัน

อบเชย

สรรพคุณ: ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด ย่อยไขมัน บำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย

ขมิ้นชัน

สรรพคุณ : แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ โรคกระเพาะ ป้องกันโรคกระดูกพรุน

เครื่องดื่มชาสมุนไพรกระชายดำ

สรรพคุณ : บำรุงฮอร์โมนเพศชาย กระตุ้นประสาท ความดันโลหิตสูง เบาหวาน บำรุงหัวใจ บำรุงกำลัง เป็นยาเจริญอาหาร บำรุงธาตุ แก้อาการคลื่นไส้ แน่นหน้าอก ขับปัสสาวะฟิการ ชะลอความแก่ แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

เครื่องดื่มชาสมุนไพรตะไคร้

สรรพคุณ : แก้ขับลม แก้เบื่ออาหาร
แก้ไข้เหนือ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้ปัสสาวะ
พิการ แก้หนาว บำรุงธาตุ แก้อาการขัดเบา
ลดความดันสูง แก้ลมอัมพาต

เครื่องดื่มชาสมุนไพรมะขามแขก

สรรพคุณ : เป็นยาระบาย รักษาอาการ
ท้องผูก

เครื่องดื่มชาสมุนไพรดอกอัญชัน

สรรพคุณ : ช่วยแก้ น้ำเหลืองเสีย
ในร่างกาย ช่วยย่อย และดูแลตับ
เส้นผม ขน เล็บ

เครื่องดื่มชาสมุนไพรขิง

สรรพคุณ : ช่วยย่อยอาหาร ขับลม
แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นเฟ้อ คลื่นไส้
อาเจียน แก้หอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด
บำรุงธาตุ เจริญอาหาร

เครื่องดื่มชาสมุนไพรรางจืด

สรรพคุณ : ถอนพิษไข้ ถอนพิษผิดสำแดง
และพิษอื่นๆ แก้โรคพิษสุราเรื้อรังได้ดี
รักษาโรคหอบหืดเรื้อรัง ล้างน้ำตาลในเลือด

เครื่องดื่มชาสมุนไพรมะรุม

สรรพคุณ : ช่วยบรรเทาโรคเก๊าต์ บำรุงร่างกาย ขับปัสสาวะ ช่วยให้ผิวชุ่มชื้น แก้อักเสบ โรคไขข้อ ปวดอักเสบ โรคทางเดินหายใจ หอบหืด โรคภูมิแพ้ โรคความดันโลหิต ไทรอยด์ ลำไส้อักเสบ ขับลมในลำไส้ รักษาโรคอันเกิดจากเชื้อรา เพิ่มภูมิต้านทานให้ร่างกาย แก้อหอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด บำรุงธาตุ เจริญอาหาร

เครื่องดื่มชาสมุนไพรดอกเก๊กฮวย

สรรพคุณ : ดับพิษร้อน แก้อ่อนใน แก่ปวดท้อง ช่วยขยายหลอดเลือด โรคความดันโลหิตสูง โรคเส้นเลือดตีบ โรคหัวใจ ช่วยขับพิษร้อนจากตับ

เครื่องดื่มชาสมุนไพรใบหม่อน

สรรพคุณ : แก้หลอดลมอักเสบ ระวังประสาท ลดคอเลสเตอรอล ลดความดันโลหิต ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดอาการกระดูกผุ มีสารต้านมะเร็ง บำรุงสายตา

เครื่องดื่มชาสมุนไพรไผ่ไม่รู้ลืม

สรรพคุณ : บำรุงกำลัง บำรุงกำหนด ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้อักเสบ ห้ามเลือด กำเดา นิว บิด เหน็บชา ขับน้ำเหลืองเสีย วัณโรค

เครื่องดื่มชาสมุนไพรใบบัวบก

สรรพคุณ : แก้ไข้ใน ทำให้หายฟกช้ำได้ดี
แก้ร้อนในกระหายน้ำ ลดอาการปวดศีรษะ
ข้างเดียว บำรุงสุขภาพสมอง แก่ความดัน
โลหิตสูง แก่อ่อนเพลีย เมื่อยล้า บำรุงธาตุ
บำรุงหัวใจ และขับปัสสาวะ ช่วยบำรุง
สุขภาพได้ดี

เครื่องดื่มชาสมุนไพรมะตูม

สรรพคุณ : บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร
ช่วยขับลม ช่วยเจริญอาหาร บำรุงกำลัง
แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก่ลมอัดแน่นใน
แก่ลมเสียดแทงในท้อง แก่ผูกเลือด

เครื่องดื่มชาสมุนไพรไมยราบ

สรรพคุณ : แก้ไข้ นอนไม่หลับ สงบประสาท
แก้ไอ ขับเสมหะ แก่หลอดลมอักเสบเรื้อรัง
ปวดข้อ กระเพาะอาหารอักเสบเรื้อรัง
บำรุงกระเพาะอาหาร

เครื่องดื่มชาสมุนไพรหญ้าหนวดแมว

สรรพคุณ : แก้โรคไต ขับปัสสาวะ
รักษาโรคกระษัย รักษาโรคปวด
ตามสันหลัง และบั้นเอว รักษาโรคนิ้ว
รักษาโรคเยื่อจมูกอักเสบ

เครื่องดื่มชาสมุนไพรใบเตย

สรรพคุณ : บำรุงหัวใจ ขับปัสสาวะ
รักษาโรคเบาหวาน และแก้กระษัย
น้ำเบาพิการ

เครื่องดื่มชาสมุนไพรหน้าหวาน

สรรพคุณ : ช่วยลดเบาหวาน ช่วยฟื้นฟู
ตับอ่อนให้แข็งแรง

เครื่องดื่มชาสมุนไพรกระเจี๊ยบ

สรรพคุณ : ขับปัสสาวะ แก้ไม่ว

เครื่องดื่มสมุนไพรชาห้าสหาย

สรรพคุณ : เกสรบัวช่วยบำรุงธาตุ
ดอกคำฝอยช่วยลดไขมันในเส้นเลือด
ใบเตยหอมช่วยบำรุงหัวใจ แก้ลมปลาหมอ
ช่วยแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้กษัยช่วยแก้
ร้อนใน

เครื่องดื่มแก้กษัยผง

สรรพคุณ : ดับพิษร้อน แก้ร้อนใน
แก้ปวดท้อง ช่วยขยายหลอดเลือด
โรคความดันโลหิตสูง โรคเส้นเลือดตีบ
โรคหัวใจ ช่วยขับพิษร้อนจากตับ

เครื่องดีม่วนซึกมดลูก

สรรพคุณ : ช่วยกระชับช่องคลอด
ซึกมดลูกให้เข้าอู่ แก้มดลูกพิการ แก้ปวด
มดลูก แก้ประจำเดือน ขับน้ำคาวปลา
แก้ธาตุพิการอาหารไม่ย่อย แก้โรคมะเร็ง
ช่วยบำรุงกระดูก

เครื่องดีม่วนห้าม

สรรพคุณ : รักษาโรคความดันโลหิตสูง
ละลายไขมัน โรคไต เบาหวาน สารพิษ
ตกค้าง

เครื่องดีม่วนใบเตยชนิดผง

สรรพคุณ : บำรุงหัวใจ ขับปัสสาวะ
รักษาโรคเบาหวาน และแก้กระษัย
น้ำเบาพิการ

เครื่องดีม่วนเห็ดหลินจือ

สรรพคุณ : โรคความดันโลหิต โรคตับ
อักเสบ โรคภูมิแพ้ โรคไซนัส โรคไขข้อ
อักเสบ โรคนอนไม่หลับ โรคประสาทอ่อนๆ
โรคภาวะกรดไหลย้อน

มะตูมผงขงดีม

สรรพคุณ : บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร
ช่วยขับลม ช่วยเจริญอาหาร บำรุงกำลัง
แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้มอดแน่นใน
แก้มเสียดแทงในท้อง แก้มูกเลือด

เครื่องดีมิจิงผง

สรรพคุณ : ช่วยย่อยอาหาร ขับลม
แก้ท้องอืด จุกเสียด แน่นท้อง คลื่นไส้
อาเจียน แก้อหอบไอ ขับเสมหะ แก้บิด
บำรุงธาตุ เจริญอาหาร

เครื่องดีมกระเจียบผง

สรรพคุณ : ขับปัสสาวะ แก้นิ่ว

เครื่องดีมใบบัวบกผง

สรรพคุณ : บำรุงหัวใจ ขับปัสสาวะ
รักษาโรคเบาหวาน และแก้กระษัย
น้ำเบาพิการ

เครื่องดีมดอกคำฝอย

สรรพคุณ : ช่วยลดไขมันในเส้นเลือด
ลดความดันโลหิตสูง ขับเหงื่อ บำรุงเลือด
เป็นยาระบายอ่อน ๆ

เครื่องดีมมะรุม

สรรพคุณ : ช่วยบรรเทาโรคเก๊าต์
บำรุงร่างกาย ขับปัสสาวะ ช่วยให้ผิว
ชุ่มชื้น แก้อักเสบ โรคไขข้อ ปวดอักเสบ
โรคทางเดินหายใจ หอบหืด โรคภูมิแพ้
โรคความดันโลหิต ไทรอยด์ ลำไส้อักเสบ
ขับลมในลำไส้ ฆ่าจุลินทรีย์ รักษาโรค
อันเกิดจากเชื้อรา เพิ่มภูมิคุ้มกัน

สถานที่ติดต่อ ...

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรมะพื้นบ้านนาโพธิ์ เลขที่ 29/3 หมู่ที่ 5 บ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี รหัสไปรษณีย์ 76110 โทรศัพท์ 0-3240-1491, 08-1995-2750

สนับสนุนข้อมูลโดย ...

- ◎ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรมะพื้นบ้านนาโพธิ์
- คุณจำลอง   นาคนคร   ประธาน
- คุณพนารัตน์   นาคนคร   รองประธาน
- คุณอัญชลี   กองทอง   รองประธาน
- คุณกวีตา   บุญส่ง   เลขานุการ
- คุณสันทม   ภูชัย   เหมรัญญิก
- คุณบุปผา   แก้วระยับ   เหมรัญญิก
- คุณประทุม   มนต์แคล้ว   ปฎิคม
- คุณประทีน   เนียมพิบูลย์   ที่ปรึกษา

อัญชัน

ผู้เชี่ยวชาญด้านสุมไพร ...

คุณจำลอง นาคนคร

- ผู้เชี่ยวชาญด้านพืชสุมไพรไทย
- มีประสบการณ์การแปรรูปสุมไพรมากกว่า 20 ปี

คุณคุณพนรัตน์ นาคนคร

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการนวดแผนไทยด้วยสุมไพรไทย
- มีประสบการณ์การนวดแผนไทยมากกว่า 5 ปี

เรียบเรียงโดย ...

นางสาวธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี

เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสุมไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

บรรณานุกรม

- “ประวัติความเป็นมาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์”
สัมภาษณ์จากคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2555
ณ ตำบลท่าแร่ อําเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
- “ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพร” จากวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2554 ณ ตำบลท่าแร่
อําเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
- “สรรพคุณสมุนไพร” สืบค้นคืนวันที่ 1 เมษายน 2554 จาก
http://www.rspg.or.th/plants_data/herbs/index.html

วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
 29/3 หมู่ที่ 5 บ้านนาโพธิ์ ต.ท่าแร่ อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี
 โทร. 0-3240-1491, 08-1995-2750

มผช.171/2546

76-2-01346-1-0001

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

ผู้วิจัยได้ศึกษาความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ สื่อที่ใช้ในการศึกษา คือ เอกสารแนะนำ โดยใช้คำถามที่มีลักษณะประเมินค่า (rating scale) และแบ่งระดับความต้องการออกเป็น 3 ระดับ แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และจัดระดับความต้องการตามเกณฑ์ในการประเมิน ดังนี้

คะแนน	ระดับ
1.00 – 1.66	น้อย
1.67 – 2.33	ปานกลาง
2.34 – 3.00	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.6 ถึงตารางที่ 4.7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 ความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

รูปแบบ	ระดับความพึงพอใจ			ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลความ
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
	N=37					
1. รูปแบบ	16 (43.2)	19 (51.4)	2 (5.4)	2.38	0.59	มาก
2. สีสีน	14 (37.8)	23 (62.2)	0	2.38	0.49	มาก
3. ภาพประกอบ	23 (62.2)	10 (27.0)	4 (10.8)	2.51	0.69	มาก
4. ขนาดตัวอักษร	31 (83.8)	6 (16.2)	0	2.84	0.37	มาก
5. ความยาวสั้นของบทความ	35 (94.6)	2 (5.4)	0	2.95	0.23	มาก
6. ภาษาที่ใช้	36 (97.3)	1 (2.7)	0	2.97	0.16	มาก
7. ความสะดวกในการใช้งาน	34 (91.9)	3 (8.1)	0	2.92	0.28	มาก
	รวม			2.71	0.40	มาก

จากตารางที่ 4.6 ความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ ในเรื่อง ภาษาที่ใช้ ความยาวสั้นของบทความ ความสะดวกในการใช้งาน ขนาดตัวอักษร และภาพประกอบ มีความพึงพอใจระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.97 2.95 2.92 2.84 และ 2.51 ตามลำดับ ส่วนสีสัน และรูปแบบ มีความพึงพอใจระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.38 และ 2.38 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยสมาชิกมีความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.71

ตารางที่ 4.7 ความพึงพอใจด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

N=37

ข้อมูล/เนื้อหาสาระ	ระดับความพึงพอใจ			ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลความ
	มาก	ปานกลาง	น้อย			
1. ความสำคัญของสมุนไพรม	22 (59.5)	15 (40.5)	0	2.59	0.50	มาก
2. ประโยชน์ของสมุนไพรม	31 (83.8)	6 (16.2)	0	2.84	0.37	มาก
3. พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย	34 (91.9)	3 (8.1)	0	2.92	0.28	มาก
4. ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนฯ	35 (94.6)	2 (5.4)	0	2.95	0.23	มาก
5. ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนฯ	35 (94.6)	2 (5.4)	0	2.95	0.23	มาก
รวม				2.85	0.32	มาก

จากตารางที่ 4.7 ความพึงพอใจด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) พบว่า สมาชิกมีความพึงพอใจด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ ในเรื่อง ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนฯ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนฯ พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย ประโยชน์ของสมุนไพรม และความสำคัญของสมุนไพรม มีความพึงพอใจระดับมากทุกประเด็น มีค่าเฉลี่ย 2.95 2.95 2.92 2.84 และ 2.59 ตามลำดับ โดยเฉลี่ยสมาชิกมีความพึงพอใจด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.85

ข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ดังนี้

1. ด้านรูปแบบ

1.1 ควรใส่ภาพหน้าปกเป็นรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มสัญลักษณ์ทางการค้าของวิสาหกิจชุมชน (เกิร์ตไพร) และเพิ่มสัญลักษณ์มาตรฐานที่วิสาหกิจชุมชนได้รับ ได้แก่ GMP อย. และ มผช.

1.2 ควรปรับขนาดตัวอักษรและภาพประกอบภายในเล่มให้ใหญ่ขึ้น

2. ด้านเนื้อหาสาระ ปรับรูปภาพภายในเอกสารแนะนำ ได้แก่ ภาพพืชสมุนไพร และผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพร ภายในเล่มให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจและทำให้ชวนอ่านมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผู้วิจัยได้นำเสนอในประเด็นสำคัญ จำแนกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย มีดังนี้

- 1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 1.1.2 เพื่อศึกษาความต้องการสื่อของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 1.1.3 เพื่อพัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 1.1.4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์
- 1.1.5 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 37 คน โดยศึกษาทั้งหมด และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และหาความต้องการสื่อของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ตอนที่ 2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารแนะนำ

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจและข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ความพึงพอใจ ประกอบด้วย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

แบบสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ มีการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ประชากรด้วยตนเอง เก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 37 คน คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.89 ปี สถานภาพส่วนใหญ่สมรส ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.24 คน รายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 70,405.41 บาท/ปี และรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม เฉลี่ย 3,646.54 บาท/ปี

แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรู้เรื่องพืชสมุนไพรที่สมาชิกได้รับ พบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ ได้รับจากวิทยุโทรทัศน์ รองลงมา ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่เหลือได้รับจาก หนังสือพิมพ์ ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน วิทยุกระจายเสียง แผ่นพับ เอกสารแนะนำ และ VCD แนะนำ ตามลำดับ

1.3.2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

1) สมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการสื่อเอกสารแนะนำ รองลงมา มีความต้องการสื่อแผ่นพับ และสื่อโปสเตอร์ ตามลำดับ เพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

2) สมาชิกทุกคนมีความต้องการต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานในเรื่อง ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชน พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย ประโยชน์ของสมุนไพร และความสำคัญของสมุนไพร โดยมีความต้องการในระดับมากทุกประเด็น

นอกจากนี้ สมาชิกยังมีความต้องการและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ดังนี้

เอกสารคำแนะนำ สมาชิกมีข้อเสนอแนะ ในเรื่องของรูปแบบเอกสารแนะนำ คือ รูปเล่มควรมีสีสันไม่ฉูดฉาด ขนาดของเล่มกะทัดรัด หน้าปกมีรูปภาพที่ชัดเจน ชักจูงความสนใจของผู้อ่าน และมีสถานที่ติดต่อชัดเจน ในส่วนของเนื้อหาสาระ คือ เนื้อหาของพืชสมุนไพรที่มีในเอกสารแนะนำควรเป็นพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย เพื่อให้ผู้ที่สนใจมาศึกษาดูงานภายในศูนย์จะได้เห็นตัวอย่างจริงของพืชสมุนไพรภายในศูนย์เรียนรู้ฯ ประกอบกับการอ่านเอกสารแนะนำ

1.3.3 ขั้นตอนการพัฒนาสื่อเอกสารแนะนำวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ดังนี้

1) กำหนดเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ โดยสำรวจความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ในด้านชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อ ซึ่งอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

2) เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ โดยการตรวจเอกสารทางวิชาการ เรื่องพืชสมุนไพร การสอบถามประวัติ ข้อมูลต่าง ๆ จากวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และนำมาเรียบเรียง

3) นำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบต้นฉบับ

4) ทำการทดสอบก่อนจัดพิมพ์ โดยทำต้นฉบับไปทดสอบกับผู้อ่าน ซึ่งต้องพยายามจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ออกให้มากที่สุด

5) ดำเนินการจัดพิมพ์เอกสารแนะนำตามกระบวนการทางเทคนิค

6) นำสื่อที่ได้พัฒนามาแจกจ่ายให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เพื่อสอบถามความพึงพอใจของสมาชิก จำนวน 37 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

1.3.4 ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

1) ด้านรูปแบบ ของเอกสารแนะนำ สมาชิกมีความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ ในเรื่อง ภาษาที่ใช้ ความยาวสั้นของบทความ ความสะดวกในการใช้งาน ขนาดตัวอักษร และภาพประกอบ มีความพึงพอใจระดับมาก ส่วนสีสันทัน และรูปแบบ มีความพึงพอใจระดับปานกลาง โดยเฉลี่ยสมาชิกมีความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) อยู่ในระดับมาก

2) ด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ สมาชิกมีความพึงพอใจด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ ในเรื่อง ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนฯ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนฯ พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย ประโยชน์ของสมุนไพร และความสำคัญของสมุนไพร มีความพึงพอใจระดับมากทุกประเด็น

1.3.5 ข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)

1) ด้านรูปแบบ ให้ใส่ภาพหน้าปกเป็นรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มสัญลักษณ์ทางการค้าของวิสาหกิจชุมชน (เกรดดีไพร) และเพิ่มสัญลักษณ์มาตรฐานที่วิสาหกิจชุมชนได้รับ ได้แก่ GMP ออย. และ มพช. และควรปรับขนาดตัวอักษรและภาพประกอบภายในเล่มให้ใหญ่ขึ้น

2) ด้านเนื้อหาสาระ ปรับรูปภาพภายในเอกสารแนะนำ ได้แก่ ภาพพืชสมุนไพร และผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพร ภายในเล่มให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจและทำให้ชวนอ่านมากยิ่งขึ้น

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ความต้องการและความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) มีสิ่งที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 54.89 ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่หรือวัยกลางคน มีสถานภาพสมรส สมาชิกส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นอาชีพหลัก มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.24 คน สมาชิกมีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 70,405.41 บาท/ปี และการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก สมาชิกทุกคนมีหุ้นในกลุ่ม สมาชิกลงทุนเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม และจะได้รับเงินปันผลเมื่อการประกอบกิจการมีผลกำไร จากผลการศึกษา

แสดงให้เห็นว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีรายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเฉลี่ย 3,646.54 บาท/ปี และยังพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่ มีรายได้จากเงินปันผล แสดงให้เห็นว่ากลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมทำให้มีผลกำไรที่สามารถปันผลเฉลี่ยคืนแก่สมาชิก

สมาชิกส่วนใหญ่ ได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพืชสมุนไพรจากวิทยุโทรทัศน์ รองลงมาได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่เหลือได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสมุนไพรจากหนังสือพิมพ์ ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน วิทยุกระจายเสียง แผ่นพับ เอกสารแนะนำ และ VCD แนะนำ ตามลำดับ ซึ่งวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อประเภทสื่อมวลชน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากที่มีอยู่กันอย่างกระจายกระจาย ความรู้ที่ได้รับเป็นระดับของการรับรู้ ผู้รับข้อมูลข่าวสารจะให้ความสนใจในระยะสั้น ไม่มีรายละเอียดประกอบเพื่อนำกลับไปปฏิบัติ และมีต้นทุนการผลิตสูง แต่ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทเอกสารแนะนำ เนื่องจากสามารถบรรจุรายละเอียดของเนื้อหาได้มาก ก่อให้เกิดผลกระทบสูงด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และการคล้อยตาม มีความคงทนถาวร ให้ความสะดวกในการพกพาและเปิดอ่านสามารถอ่านซ้ำได้ ซึ่งไม่ต่างจาก สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551: 73) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า แหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังที่เกษตรกรได้รับ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาได้รับจากผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน ที่เหลือได้รับจากหนังสือพิมพ์ VCD แนะนำ แผ่นพับ โทรทัศน์ สื่ออื่น ๆ (การดูงาน การดูนิทรรศการ) วิทยุ และเอกสารแนะนำ ตามลำดับ

2.2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการของสมาชิกที่มีต่อสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ คือ เอกสารแนะนำ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ของผู้ที่สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ ปัทมา จันทพันธ์ (2549 : 151-152) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการความรู้และสื่อส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า เรื่องของความ ต้องการสื่อในการส่งเสริมการเกษตร ด้านการรับข่าวสารและความรู้โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เกษตรกรมีความต้องการมาก คือ ข่าวเกษตรทางหนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือคู่มือการเกษตร แผ่นพับ แผ่นพลิก และโปสเตอร์

สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ทุกคน มีความต้องการต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ในเรื่อง ความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด เนื่องจากมีความต้องการให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงานภายในกลุ่มได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา การบริหารจัดการกลุ่ม

และการพัฒนากลุ่มที่ดีขึ้น เพื่อที่จะได้นำไปเป็นแบบอย่าง และนำไปปรับใช้ภายในกลุ่มของผู้ศึกษา
 ตนเอง ความต้องการต่อเนื้อหาสาระของสื่อ รองลงมา คือ ผลผลิตสัมฤทธิ์สมุญไพรแปรรูปของวิสาหกิจ
 ชุมชน พืชสมุญไพรในศูนย์เรียนรู้สมุญไพรไทย ประโยชน์ของสมุญไพร และความสำคัญของสมุญไพร
 โดยมีความต้องการในระดับมากทุกประเด็น และต้องการให้รูปเล่มมีสีสันไม่ฉูดฉาด ขนาดของเล่ม
 กะทัดรัด หน้าปกมีรูปภาพที่ชัดเจน ชักจูงความสนใจของผู้อ่าน และมีสถานที่ติดต่อชัดเจน ในส่วน
 ของเนื้อหาสาระ คือ เนื้อหาของพืชสมุญไพรที่มีในเอกสารแนะนำควรเป็นพืชสมุญไพรที่มีอยู่ในศูนย์
 เรียนรู้สมุญไพรไทย เพื่อให้ผู้ที่สนใจมาศึกษาดูงานภายในศูนย์ได้เห็นตัวอย่างจริงของพืชสมุญไพร
 ภายในศูนย์เรียนรู้ฯ ประกอบกับการอ่านเอกสารแนะนำ

**2.3 การพัฒนาสื่อตามความต้องการของสมาชิกที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจ
 ชุมชนแปรรูปสมุญไพรพื้นบ้านนาโพธิ์** ผลการวิจัย พบว่า ในการผลิตสื่อเอกสารแนะนำของวิสาหกิจ
 ชุมชนแปรรูปสมุญไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ผู้วิจัยที่จะพัฒนาสื่อจะต้องมีการวางแผนขั้นตอนการดำเนินงาน
 ในการพัฒนาสื่อ ดังนี้

2.3.1 กำหนดเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ โดยสำรวจความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจ
 ชุมชนแปรรูปสมุญไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ ในด้านชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระของสื่อ

2.3.2 เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ โดยการตรวจ
 เอกสารทางวิชาการ เรื่องพืชสมุญไพร การสอบถามประวัติ ข้อมูลต่าง ๆ จากวิสาหกิจชุมชนแปรรูป
 สมุญไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ และนำมาเรียบเรียง

2.3.3 นำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบต้นฉบับ

2.3.4 ทำการทดสอบก่อนจัดพิมพ์ โดยทำต้นฉบับไปทดสอบกับผู้อ่าน ซึ่งต้องพยายาม
 ขจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ออกให้มากที่สุด

2.3.5 ดำเนินการจัดพิมพ์เอกสารแนะนำตามกระบวนการทางเทคนิค

2.3.6 นำสื่อที่ได้พัฒนามาแจกจ่ายให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุญไพรพื้นบ้าน
 นาโพธิ์ เพื่อสอบถามความพึงพอใจของสมาชิก

**2.4 ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน
 แปรรูปสมุญไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)** ผลการวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูป
 สมุญไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ มีความพึงพอใจด้านรูปแบบของเอกสารแนะนำ ในเรื่องของภาษาที่ใช้
 ความยาวสั้นของบทความ ความสะดวกในการใช้งาน ขนาดตัวอักษร และภาพประกอบ มีความ
 พึงพอใจในระดับมาก ในเรื่องของสีสัน และรูปแบบ มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง และมีความ
 พึงพอใจในระดับมากด้านข้อมูล เนื้อหาสาระของเอกสารแนะนำ ในเรื่องของความเป็นมาของวิสาหกิจ
 ชุมชนฯ ผลผลิตสัมฤทธิ์สมุญไพรแปรรูปของวิสาหกิจชุมชนฯ พืชสมุญไพรในศูนย์เรียนรู้สมุญไพรไทย
 ประโยชน์ของสมุญไพร และความสำคัญของสมุญไพร ทั้งนี้ การที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูป

สมุนไพรรพพื้นบ้านนาโพธิ์ มีความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการพัฒนาเอกสารแนะนำตามความต้องการของสมาชิก โดยได้มีการศึกษาหาความต้องการของสมาชิกก่อนการผลิตสื่อ และมีการผลิตสื่อเอกสารแนะนำตามขั้นตอนกระบวนการที่มีการวางแผนอย่างมีระบบ

2.5 ข้อเสนอแนะของสมาชิกที่มีต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพพื้นบ้านนาโพธิ์ พบว่า

1. ด้านรูปแบบ

1.1 ใส่ภาพหน้าปกเป็นรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มสัญลักษณ์ทางการค้าของวิสาหกิจชุมชน (เกรดไพรรพ) และเพิ่มสัญลักษณ์มาตรฐานที่วิสาหกิจชุมชนได้รับ ได้แก่ GMP อย. และ มผช.

1.2 ขนาดตัวอักษรและภาพประกอบภายในเล่มต้องใหญ่

2. ด้านเนื้อหาสาระ ปรับรูปภาพภายในเอกสารแนะนำ ได้แก่ ภาพพืชสมุนไพรรพ และผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรรพ ภายในเล่มให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจและทำให้อ่านง่ายยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพพื้นบ้านนาโพธิ์ มีข้อเสนอแนะในเรื่องของเอกสารแนะนำ ด้านรูปแบบ ใส่ภาพหน้าปกเป็นรูปผลิตภัณฑ์ เพิ่มสัญลักษณ์ทางการค้าของวิสาหกิจชุมชน (เกรดไพรรพ) และเพิ่มสัญลักษณ์มาตรฐานที่วิสาหกิจชุมชนได้รับ ได้แก่ GMP อย. และ มผช. และควรปรับขนาดตัวอักษรและภาพประกอบภายในเล่มให้ใหญ่ขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคและผู้สนใจได้จดจำสัญลักษณ์ทางการค้าของวิสาหกิจชุมชน (เกรดไพรรพ) และรับทราบถึงคุณภาพของสินค้า ส่วนด้านเนื้อหาสาระ ปรับรูปภาพภายในเอกสารแนะนำ ได้แก่ ภาพพืชสมุนไพรรพ และผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรรพ ภายในเล่มให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพราะจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ดึงดูดความสนใจ และทำให้อ่านง่ายยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 จากผลการวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรรพพื้นบ้านนาโพธิ์ มีการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับพืชสมุนไพรรพ จากวิทยุโทรทัศน์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และหนังสือพิมพ์ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ที่ต้องการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ควรเผยแพร่ผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และหนังสือพิมพ์ ในลักษณะที่เหมาะสมกับ

ความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อข้อมูลข่าวสารจะได้ถึงบุคคลเป้าหมายอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์

3.1.2 จากผลการวิจัย พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์มีความพึงพอใจต่อสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา) ในระดับมาก เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการพัฒนาเอกสารแนะนำตามความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยได้มีการศึกษาหาความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนก่อนการผลิตสื่อ และมีการผลิตสื่อตามขั้นตอนกระบวนการที่มีการวางแผนอย่างมีระบบ ซึ่งในการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนนั้น จะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ และจะต้องมาจากความต้องการของวิสาหกิจชุมชนเอง ไม่ใช่เกิดจากความต้องการของหน่วยงานเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ดังนั้น หน่วยงานจะต้องมีการสำรวจความต้องการของวิสาหกิจชุมชนก่อนการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

3.1.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจ สามารถนำแนวทางในการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ไปปรับใช้กับการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนี้

1) เอกสารแนะนำ

- (1) รูปแบบ ขนาดของเอกสารแนะนำควรมีขนาดเล็ก ประมาณ A5
- (2) ขนาดตัวอักษร ควรมีขนาด 16 pt ขึ้นไป ใช้ตัวอักษรธรรมดา
- (3) ข้อมูล เนื้อหาสาระ ความยาวของเนื้อหาไม่ควรมากเกินไป แต่ควรมีรายละเอียดประเด็นที่สำคัญครบถ้วน ตามกระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติของเนื้อหาสาระที่จะประชาสัมพันธ์ โดยมีรูปภาพประกอบที่ชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจและดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน

2) กระบวนการในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์

ในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อใช้ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ให้เกิดความพึงพอใจนั้น มีขั้นตอนการผลิต ดังนี้

- (1) กำหนดเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ โดยสำรวจความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในด้านชนิดของสื่อและเนื้อหาสาระ
- (2) เตรียมต้นฉบับรวมไปถึงการวางแผน การเขียน และการจัดภาพ โดยการตรวจเอกสารด้านข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสารวิชาการและวิสาหกิจชุมชน และนำมาเรียบเรียง
- (3) นำข้อมูลที่เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาตรวจสอบต้นฉบับ
- (4) ทำการทดสอบก่อนจัดพิมพ์ โดยทำต้นฉบับไปทดสอบกับผู้อ่าน ซึ่งต้องพยายามจัดข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่พบเห็นออกให้มากที่สุด

(5) ดำเนินการจัดพิมพ์ตามกระบวนการทางเทคนิค

(6) แจกจ่ายสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้พัฒนาให้วิสาหกิจชุมชนไปใช้ในการดำเนินงาน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.1.1 ควรมีการวิจัยในเรื่อง การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนชนิดอื่น เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้น ๆ

3.1.2 ควรมีการวิจัยในเรื่อง ผลที่ได้รับจากการพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

3.1.3 ควรมีการวิจัยประเมินสื่อโดยถามกลุ่มเป้าหมาย (บุคคลทั่วไปที่อ่านสื่อ)

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัฐ อินทรทัศน์ (2553) "การเลือกใช้สื่อเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร" ใน *ประมวลสารະชຸດວິຊາການສື່ສານເພື່ອການສົ່ງເສີມແລະພັດທະນາການເຂດ* หน้าที่ 8 หน้า 8-2
 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2523) *จิตวิทยาการศึกษา* กรุงเทพมหานคร มหามงกุฎราชวิทยาลัย
- กรีช สืบสนธิ์ (2537) *วัฒนธรรมและพฤติกรรมทางการสื่อสารในองค์กร* กรุงเทพมหานคร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กิติมา สุรสนธิ (2531) *ความรู้ทั่วไปทางการสื่อสาร* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กิติมา สุรสนธิ (2547) *ความรู้ทางการสื่อสาร* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เกษม จันทร์น้อย (2537) *สื่อประชาสัมพันธ์* กรุงเทพมหานคร บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด
- คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ (2555, 5 พฤษภาคม) สัมภาษณ์โดย
 ัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย ที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ เพชรบุรี
- จินดา ขลิบทอง และรุจิรา โรจนประภายนต์ (2553) "การสื่อสารกับการพัฒนา" ใน *ประมวลสารະชຸດວິຊາການສື່ສານເພື່ອການສົ່ງເສີມແລະພັດທະນາການເຂດ* หน้าที่ 1 หน้า 5
 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร (2547) *หลักการจัดการและองค์กร และการจัดการ* พิมพ์ครั้งที่ 3
 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
- ณรงค์ สมพงษ์ (2535) *สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- ณรงค์ชัย บุญศรี (2550) "การพัฒนาเว็บไซต์สถาบันอินทรีจันทร์สถิตย์ เพื่อการค้นคว้าและพัฒนา
 พืชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์" *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*
 สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ณัฐพัชร์ ทองคำ (2549) "การพัฒนาสื่อเพื่อการสร้างความตระหนัก ต่อการมุ่งสู่ตำบลแข็งแรงโดย
 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาตำบลมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ภาควิชา
 เทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ตุลา มหาพสุธานนท์ (2547) *หลักการจัดการ หลักการบริหาร* กรุงเทพฯ เพิ่มทรัพย์การพิมพ์

- นิตยา ตั้งสุภรวัช (2550) "ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในอำเภอ
เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ประมะ สตะเวทิน (2526) *หลักนิเทศศาสตร์* กรุงเทพมหานคร รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์
- ประนอม สโรชมาน (2524) *จิตวิทยาทั่วไป* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประวัติ เทพเสน (2547) "รายงานการศึกษา เรื่อง ชนิดของสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่
ตำบลอู่เมจัน อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร" สำนักงานเกษตรอำเภอกุสุมาลย์
สำนักงานเกษตรจังหวัดสกลนคร กรมส่งเสริมการเกษตร
- ปัญญา หิรัญรัมย์ (2538) "การติดต่อสื่อสารทางเกษตร" ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การใช้สื่อ
ทางไกลทางงานส่งเสริมการเกษตร* หน่วยที่ 1-7 หน้า 177-222 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- ปัทมา จันทพันธ์ (2549) "ความต้องการความรู้และสื่อส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกผัก
ปลอดภัยจากสารพิษในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น" วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- พวงเพชร วัชรอยู่ (2524) *จิตวิทยาการศึกษา* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- พูนศรี กนกวิจิตร และ ตระการศักดิ์ มณีภาค (2538) "การใช้สิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการเกษตร"
ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การใช้สื่อทางไกลทางงานส่งเสริมการเกษตร* หน่วยที่ 1-7
หน้า 357-413 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร
และสหกรณ์
- มหาชาติ อินทโชติ (2546) "การรับรู้ ความต้องการ และความพึงพอใจ ของอาจารย์มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ที่มีต่อระบบการจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายนนทรี" วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยี
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ราชบัณฑิตสถาน (2538) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525* กรุงเทพมหานคร
อักษรเจริญทัศน์
- วรณีย์ สมุทรวนิช (2541) "สื่อสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร : ศึกษา
เฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์กสิกรและนิตยสารเทคโนโลยีชาวบ้าน" วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์
เกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- วิจิตร อวาทกุล (2522) *การประชาสัมพันธ์ : หลักการและวิธีปฏิบัติ* กรุงเทพมหานคร
ไทยวัฒนาพานิช
- วิจิตร อวาทกุล (2535) *หลักการส่งเสริมการเกษตร* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- ศราวุธ จิตพิไล (2551) "การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียพืชรหัสกันท์กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ อำเภอกุสุมาลย์
จังหวัดสกลนคร" วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่ออนฤมิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- สมนิตย์ เหล็กอุ๋นวงษ์ (2549) "ความต้องการสื่อในงานส่งเสริมการเกษตร ของศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา" วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์
เกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สถาพร สระคำ (2551) "ความต้องการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ทาง www.ru.ac.th/rugolf ของ
นักศึกษา สาขาวิชาการบริหารจัดการกอล์ฟ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุภาพร พงษ์โพธิ์เจริญ (2551) "การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังของ
เกษตรกร อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภาคผนวก

ภาคผนวก
แบบสัมภาษณ์

ชุดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
แบบสัมภาษณ์เลขที่

--	--	--

แบบสัมภาษณ์ความต้องการสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน
ภายใต้งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
ที่บ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ - สกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัดเพชรบุรี

เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวก .....

ตอนที่ 1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิก

1. เพศ ( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง
2. อายุ ..... ปี (ตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไปนับเป็น 1 ปี)
3. สถานภาพ ( ) 1. โสด ( ) 2. สมรส ( ) 3. หย่าร้าง/แยกกันอยู่/หม้าย
4. ระดับการศึกษาสูงสุด
  - ( ) 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ ( ) 2. ประถมศึกษา
  - ( ) 3. มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า ( ) 4. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
  - ( ) 5. ปริญญาตรี ( ) 6. สูงกว่าปริญญาตรี
  - ( ) 7. อื่น ๆ ระบุ .....
5. การประกอบอาชีพ
  - ( ) 1. เกษตรกร ( ) 2. ค้าขาย
  - ( ) 3. รับราชการ ( ) 4. รับจ้าง
  - ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ .....
6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวน ..... คน
7. รายได้จากอาชีพหลัก ..... บาท/ปี

8. รายได้จาก การเข้าร่วมกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ไม่มี ( ) 2. มี ( ) 2.1 ค่าแรงงาน ..... บาท/ปี
 ( ) 2.2 เงินปันผล ..... บาท/ปี
 ( ) 2.3 รายได้อื่น ๆ (ระบุ) ..... จำนวน .....บาท/ปี

9. ท่านได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรจากสื่อชนิดใดบ้าง ถ้ามีให้ใส่ ✓ ลงใน ( )

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. วิทยุโทรทัศน์ ( ) 2. วิทยุกระจายเสียง
 ( ) 3. หนังสือพิมพ์ ( ) 4. เอกสารแนะนำ
 ( ) 5. แผ่นพับ ( ) 6. VCD แนะนำ
 ( ) 7. ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน ( ) 8. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
 ( ) 9. อื่น ๆ ระบุ .....

ตอนที่ 2 ความต้องการสื่อของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

1. ความต้องการของสมาชิก ที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

- ( ) 1. เอกสารแนะนำ ( ) 4. VCD
 ( ) 2. แผ่นพับ ( ) 5. อื่น ๆ ระบุ .....

2. ความต้องการของสมาชิก ที่มีต่อเนื้อหาสาระของสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

ที่	เนื้อหาสาระ	ระดับความต้องการ			
		มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)	ไม่ต้องการ (0)
1.	ความสำคัญของสมุนไพร				
2.	ประโยชน์ของสมุนไพร				
3.	พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้สมุนไพรไทย				
4.	ความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์				
5.	ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปของกลุ่ม				

3. ความต้องการอื่น ๆ ที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

1. รูปแบบ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อมูล เนื้อหาสาระ

.....

.....

.....

.....

.....

3. อื่น ๆ

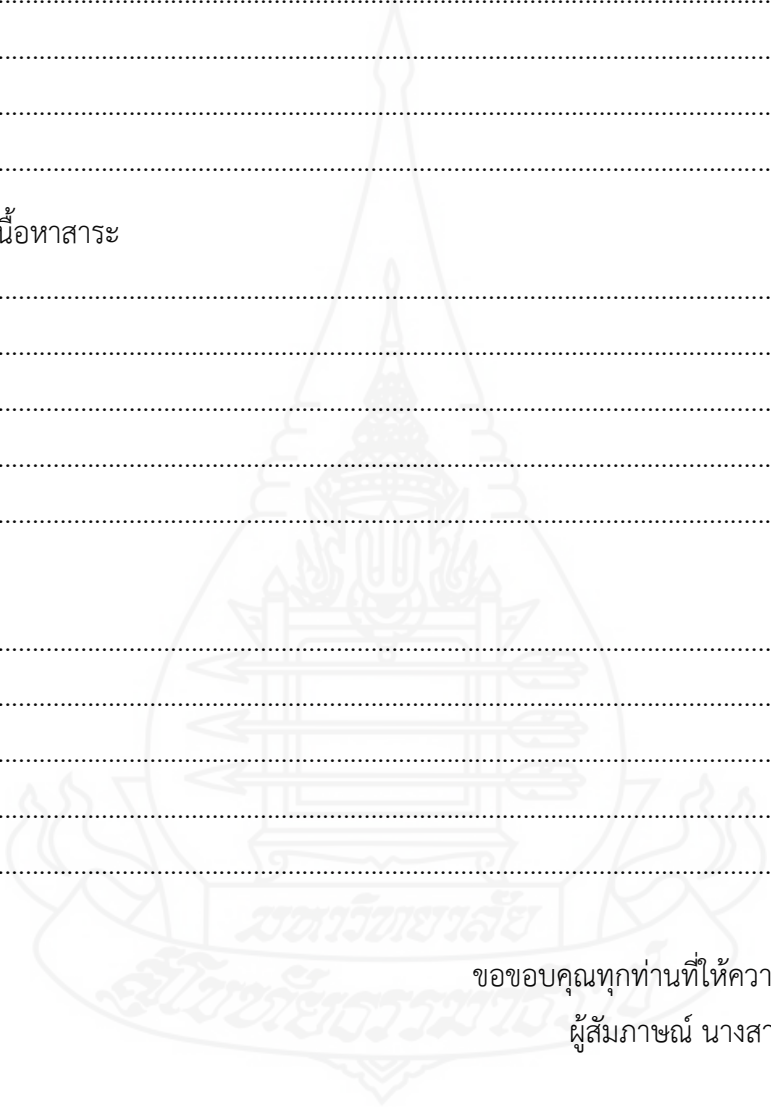
.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ผู้สัมภาษณ์ นางสาวธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย

ชุดที่ 2 ความพึงพอใจ

แบบสัมภาษณ์เลขที่

**แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงาน
ภายใต้งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร
พื้นบ้านนาโพธิ์ ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี**

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ - สกุล .....

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัดเพชรบุรี

เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวก .....

**ตอนที่ 1 ความพึงพอใจต่อสื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน
นาโพธิ์ (ที่ผู้วิจัยพัฒนา)**

ที่	ลักษณะ	ระดับความพึงพอใจ			ควรปรับปรุง (ระบุ)
		น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
1.	รูปแบบ				
	1) รูปแบบ				
	2) สีสีน				
	3) ภาพประกอบ				
	4) ขนาดตัวอักษร				
	5) ความยาวสั้นของบทความ				
	6) ภาษาที่ใช้				
	7) ความสะดวกในการใช้งาน				

ที่	ลักษณะ	ระดับความพึงพอใจ			ควรปรับปรุง (ระบุ)
		น้อย (1)	ปานกลาง (2)	มาก (3)	
2.	ข้อมูล เนื้อหาสาระ				
	1) ความสำคัญของสมุนไพร				
	2) ประโยชน์ของสมุนไพร				
	3) พืชสมุนไพรในศูนย์เรียนรู้ สมุนไพรไทย				
	4) ความเป็นมาของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพร พื้นบ้านนาโพธิ์				
	5) ผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูป ของกลุ่ม				
3.	อื่น ๆ (ระบุ)				
	1)				
	2)				
	3)				

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อใช้ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์

1. รูปแบบ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อมูล เนื้อหาสาระ

.....

.....

.....

.....

.....

3. อื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ผู้สัมภาษณ์ นางสาวธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวธัญลักษณ์ นิ่มนุ้ย
วัน เดือน ปีเกิด	5 พฤศจิกายน 2520
สถานที่เกิด	อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีการเกษตร) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีการศึกษา 2545
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

